

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha 2010

Bc. Petr HEICHEL

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Korupce a etický kodex v Policii České republiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
Mgr. Věra Šimková

Vypracoval:
Bc. Petr Heichel

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Korupce a etický kodex v Policii České republiky zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.
Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Praze dne

.....

Podpis

Poděkování

Rád bych touto formou vyjádřil poděkování vedoucí diplomové práce paní Mgr. Věře Šimkové, za vysoce profesionální přístup a citlivé osobní odborné konzultace. Dále bych rád poděkoval řediteli OŘ PČR Praha III, který mi umožnil studium při zaměstnání a také kolegům ze Skupiny vnitřní kontroly, kteří trpělivě snášeli mé studijní úsilí.

Zvláštní poděkování bych chtěl vyjádřit své rodině, zejména své manželce za pochopení, podporu a spolupráci při zpracování, kompletaci a dokončení této bakalářské práce.

.....
Bc. Petr Heichel

Obsah:

MOTTO:	1
ÚVOD:	1
1.Vymezení základních pojmů.....	3
1.1 Policejní etika.....	3
1.1.1 Profesní etika a pracovní morálka.....	4
1.1.3 Etický kodex, Podstata a význam, Funkce.....	6
1.1.4 Významné mezinárodní etické kodexy	8
1.2 Korupce	11
1.2.1 Úplatek	14
1.2.2 Korupce a právní řád České republiky.....	15
1.2.3 Korupce v Policii České republiky	19
1.2.4 Institucionalizace korupce.....	22
1.2.5 Transparency International	25
2.Dějiny policie a četnictva.....	28
2.1 Četnictvo od roku 1815 do roku 1918.....	29
2.2 Četnictvo od roku 1918 do roku 1948.....	31
2.3 Policie od roku 1938 do roku 1948	32
2.4 Policie po roku 1948 do roku 1989	34
2.5 Policie po roce 1989 do současnosti	37
3.Korupce, příčiny a metody boje s korupcí	38
3.1 Korupce ve státní správě	38
3.2 Korupce v české společnosti	40
3.3 Příčiny korupce u policie.....	41
4.Etické kodexy.....	49
4.1 Významné etické kodexy	49
4.2. Etický kodex policie a etické normy policie	54
5.Edukační proces jako stavební kámen boje proti korupci.....	55
5.1 Koncepte vzdělání	55
5.2 Model EFQM	56
5.3 Community policing.....	57

5.4	E-learning	60
6.	Empirická část – Průzkum	65
6.1	Cíl, pracovní hypotézy a metody šetření	65
6.2	Charakteristika zkoumané skupiny	66
6.3	Výsledky šetření	67
6.4	Závěry z empirické části	71
	Závěr:	74
	Seznam použité literatury	
	Resumé	
	Anotace a klíčová slova	
	Přílohy	

MOTTO:

**„ Vystaven úplatkům, i poctivý změní se
vkrátku.“** Gnómické verše české

**„ Není takových hradeb, aby je osel
s pytle zlat'áků na hřbetě nepřeskočil.“**
Arabské

**„ Kdo nepozná, kde dobro a kde zlo je
ukryto, netouží poučit se zas a zase, a
vždycky všude dbá jen o své koryto,
ikdyby neměl štětiny, je prase.“**

Sakja-pandita (13:106-325)

ÚVOD:

Policejní práce v prostředí kdy Česká republika je řazena v žebříčku Transparency International na 65. místě ze 180 zemí, dle míry korupce na úroveň států jako jsou Litva, Lotyšsko, Malajsie, Namibie, Samoa apod., je bezpochyby nelehká. Samotný výběr uchazečů, jenž se snaží projít výběrovými řízeními k policii, je téměř alchymíí. Proto je nezbytné, aby i sama policie deklarovala navenek svůj rámec vyžadovaného chování, jednání a vystupování, které je sice regulováno zákony a interními akty řízení, ale představuje jen obecný rámec chování. Každý jednotlivý případ, který policisté denně řeší je jedinečný a policista jej musí řešit s ohledem na zákonnou úpravu, konkrétní podmínky a v souladu se svým vnitřním přesvědčením. Proto je kladen při samotném výběru policistů takový důraz na morální kvality samotného policisty.

Pro vypracování diplomové práce jsem si zvolil téma „Korupce a etický kodex v Policii České republiky“ jelikož se domnívám, že právě volba mezi etickými normami při rozhodování pro či proti korupčnímu jednání v řadách policie může být rozhodujícím soubojem o čistotu policie.

Sám, jako řadový policista, jsem nebyl přesvědčen o nutnosti vydání Etického kodexu PČR. Rozhodl jsem se ve své diplomové práci podrobit etický kodex zkoumání, ve které se ohlédnou za historickými prameny úpravy chování, jednání a vystupování lidské populace. Zejména největším „etickým kodexům“ jako jsou římsko-katolické zákony, zákonům judaismu, koránu apod. Následně se ohlédnou za úpravou služebního chování, jednání a vystupování v řadách četnictva, tedy od roku 1815 do roku 1938 a následný vývoj v období veřejné bezpečnosti, sboru národní bezpečnosti, porevoluční policie až do současnosti.

Dále se zastavím u tématu profesní etika, ve které hodlám definovat podstatu, význam, předmět a funkci etických kodexů v profesních skupinách zejména s ohledem na fungování ve státní správě a samosprávě.

Jelikož je pochopitelně nemožné, aby každý jednatel měl od narození morální předpoklady, kterými by byl vybaven do života, ohlédnou se také po vzdělání v oblasti chování, jednání a vystupování jedince ve společnosti, kde se zaměřím na oblast policejního vzdělání, jeho způsoby, rozsah a výsledky, případně navrhu oblasti možných zlepšení, změn či nových přístupů ve vzdělání policistů. Také se zmíním o preventivních programech prováděných v rámci policie.

Tématem neméně ožehavým je korupce v řadách policie, tedy přečiny a zločiny, přestupky policistů, klientelismus a braní úplatků v jakékoli podobě, čímž hodlám uzavřít teoretickou část své diplomové práce.

V praktické části jsem realizoval výzkum týkající se vnímání etického kodexu příslušníky Policie ČR, tak jak je uveden v rozkaze policejního prezidenta č. 1/2009 a to jak u policistů ve výkonu služby. Jedním z kritérií výzkumu jsou socio-kulturní vlivy na kolizní rozhodování policistů v oblasti trestního práva a rizika korupčního jednání obecně.

V závěru se vracím k významu etického kodexu u policie, hodnotím zjištění a výsledky provedených průzkumů a výzkumu v praktické části. Vyvozuji zde výčet opatření a návrhů na modernizaci výuky a budoucí vývoj celoživotního vzdělávání v řadách policie tak, aby bylo možné přispět k minimalizaci kolizního jednání v řadách policie a celkové netolerance v řadách policie ke korupci.

1. Vymezení základních pojmů

1.1 Policejní etika

Při přechodu od totalitního k liberálnímu státu se prohlubuje míra odpovědnosti jednotlivého policisty a nejenom odpovědnost vůči nadřízeným, ale především k občanům, kteří očekávají od státu plnění jeho základní funkce, tedy ochrany bezpečnosti, životů a zdraví občanů. Roste i míra samostatného rozhodování každého jednotlivého policisty a jeho osobní odpovědnosti za přijaté rozhodnutí. Povolání policisty je proto velmi náročné, a to nejen po stránce profesionální a psychické, ale i po stránce mravní. Jen málokteré jiné povolání vyžaduje v takové míře morální hodnocení, rozhodování a přináší tolik morálních dilemat jako policejní profese. Morální rozhodování je součástí policejní práce od obvodního oddělení až po nejvyšší představitele policie.

Policejní etika je jakési spojení pojmů „policie“ a „etiky“, které jsou si na první pohled na hony vzdáleny. Policejní etika není pouhým speciálním případem etiky obecné, ale jedná se o autonomní disciplínu, která má svůj vlastní předmět zkoumání, který se uvádí v kontextu s praktickými problémy policejní praxe. Policejní etika představuje určitou vizi o tom, jaký by měla být policejní práce, jakými pravidly by se měla řídit. Její úlohou je odpovědět na otázku, jaké morální normy jsou žádoucí v policejní profesi a proč, objasnit z čeno pramení jejich závaznost, jaké jsou podmínky jejich akceptování a osvojení si jich jako závazných vzorů jednání. (9:114)

1.1.1 Profesní etika a pracovní morálka

Profesní etika je souborem mravních norem platných v určitém povolání, které se vytváří zejména u eticky exponovaných profesí, jako jsou právníci, lékaři, učitelé, policisté, zaměstnanci ve státní správě, politici apod. Z vyjmenovaných profesí cítíme, že se jedná o profese, u kterých se předpokládá „vyšší mravní standard“. Toto si můžeme demonstrovat na osobě politika, který se nechová morálně, nedodržuje zákony této země, vyjadřuje se hrubě, neslušně. Tímto vystupováním dává do společnosti signál, že právě takové jednání a vystupování je tím standardem, který samotná společnost vyžaduje.

Naproti tomu pracovní morálka představuje samotný způsob práce. Což znamená, zda vůbec pracujeme, co do své práce vkládáme, co po ní požadujeme, jak se s ní ztotožňujeme apod. Je zřejmé, že každá osobnost je autentická a také přístupy k práci jsou jedinečné. Samotné přístupy se odvozují zejména od kulturního a historického prostředí, místa kde osoba bydlí, s kým se stýká, jaké hodnoty vyznává. Mezi základní ctnosti pracovní morálky můžeme považovat vlastnosti, které denně čteme v inzerátech nabízejících práci. Jsou to zejména spolehlivost, loajalita, flexibilita, výkonnost apod. Nevýhodou těchto ctností je skutečnost, že jsou eticky neutrální, jelikož je lze využít ke kladným, ale i záporným cílům.

Pramenem profesní etiky a pracovní morálky se stal v evropské kultuře specifický Kalvínský étos povolání. V 16. století přispěla luteránská a kalvínská reformace k novému pojetí lidské svobody, individuality. Zásadou tohoto étosu je skutečnost, že se z něj zrodila a inspirovala občanská společnost, demokracie, filozofie lidských práv. Kalvínský étos povolání je určitým ideálem a vzorem, kdy se jako součást kapitalismu, demokracie a liberalismu rozšířil po světě, nejen po křesťanských zemích, ale i třeba do Japonska. (8:11)

1.1.2 Předmět profesní etiky

Každá profesní skupina si vytváří normy a principy, které hodlá ctít a prostřednictvím nichž hodlá apelovat na své členy, aby se s těmito normami ztotožnili. Tyto normy v ideálním případě využívají jako jakýsi model svého chování, jednání, který následně charakterizuje také celou profesní skupinu. Profesní etika je tedy součástí aplikované etiky a zároveň sebereflexí té či oné profesní skupiny. Profesní etiku chápeme na dvou základních úrovních, individuální a institucionální. Toto základní rozdělení vychází z norem a pravidel zosobněných jak v jednotlivci tak i samotné profesní skupině jako instituci. Samotným předmětem profesní skupiny je jakási

regulační funkce chování a jednání členů skupiny v souladu s normami, hodnotami i etickými principy profesní skupiny. Profesní etika je determinována jak požadavky, které klade samotná společnost v níž se profesní skupina utvořila, tak i společenskými, skupinovými a individuálními hodnotami. Obsahově se však jednotlivé profesní etiky liší. Cílem profesní etiky je zabezpečit, aby práce, kterou profesní skupina vykonává, odpovídala nárokům, které jsou na ni kladeny. Splněním takového cíle profesní etiky se samozřejmě zvyšuje také její společenská prestiž, jinak řečeno profesní skupina formulací profesní etiky snoubí zájmy skupiny, společnosti a jednotlivých členů profese. (9:52)

1.1.3 Etický kodex, Podstata a význam, Funkce

V posledních desetiletích prožívají etické kodexy vzestup důležitosti, jehož počátek můžeme datovat s nástupem demokracie v České republice. Různé profesní skupiny pocítily nutnost definovat etické normy svých členů. Můžeme uvést např. etický kodex novinářů, manažerů, překladatelů, vědců, zaměstnanců státní správy a bank. V rámci existujících etických kodexů se v některých zemích (u nás nikoliv) vydělují také podkodexy, které specifikují profesní etické požadavky pro jednotlivé specializace uvnitř určité profese (např. kodex psychiatrů, psychoterapeutů v rámci obecného etického kodexu lékařů). (19:108) Etické kodexy můžeme dělit na profesní, institucionální a podnikové (firemní). Profesní etické kodexy zpravidla upravují normy závazné pro celou profesi. Podnikové kodexy obsahují obecné zásady společně s méně obecnými hledisky se zaměřením na morální problémy firmy. (9:66)

Pro českou odbornou veřejnost je charakteristické rozlišování mezi morálkou, jako empirickou mravní zkušeností a etickou, jako teoretickou reflexí morálky, které koresponduje s německým členěním. Samotné etické kodexy je nutno přesvědčivě zdůvodnit, jinak je jejich akceptování členy profesní skupiny velmi problematické. Je však vůbec možné formulovat, v některých případech, až idealisticky formulované požadavky na morální hodnoty člena profesní skupiny, když současná společnost se

vyznačuje sníženým vnímáním morálky, kdy společnost lze dnes spíše charakterizovat jako společnost, rezignující na pozitivní morální hodnoty a nástup vlastností jako egoismus, bezohlednost, arogance a neférovost? Tedy spíše nástup patologických mravních hodnot ve společnosti. Nestala se absence morálky jakýmsi systémovým znakem naší společnosti?

Přes uvedené celospolečenské klima můžeme říci, že etické kodexy do určité míry mohou napomoci vytváření, udržování a šíření žádoucích morálních vztahů a to jak v institucích tak také mezi samotnými jednotlivci. Je zde však jeden důležitý předpoklad. Jedná se o vzory vycházejících v prostředí firem z morálně kvalitního managementu. Zde je potom kodex jedním z pozitivních faktorů, který jasně a srozumitelně poskytuje základní orientaci ve specifických problémech dané společnosti, napomáhá utvářet solidaritu a propojení mezi zaměstnanci a společností, ale také mezi sebou navzájem, přispívá k odolávání korupčním nabídkám a poskytuje pracovní motivaci.

Dále můžeme říci, že etický kodex působí jaksi „navenek“. Toto můžeme demonstrovat na vztahu veřejnosti k policii, kdy tento vztah je v mnohém nedůvěřivý, skeptický a plný výhrad i podezření. Již sama existence etického kodexu policie vydává signál navenek, kdy veřejná prezentace a konkrétní záruky férového jednání, které jsou etickým kodexem veřejnosti zaručovány, hraje důležitou, nezastupitelnou úlohu ve vytvoření image policie a formování prestiže této instituce. Tedy etický kodex se v tomto případě stává součástí vztahů s veřejností. Přesto je nezbytné, aby management policie zaručil občanům, že proklamování kodexu není přímo v rozporu s praxí. V tento okamžik by se etický kodex stal pouze prostředkem reklamy, nikoli etickou normou. (16:14-22) Etický kodex formuluje a vystihuje specifické postavení profesní skupiny ve společnosti a působí jako regulátor chování příslušníků dané profese, reprezentuje skupinové, kolektivní etické normy a principy, které by měly regulovat činnost členů skupiny. Každý člen této skupiny je regulován nejen pod vlivem vlastního morálního přesvědčení, ale i pod vlivem skupinových morálních pravidel vyjádřenými

očekáváními veřejnosti od dané profesní skupiny a skupiny samotné ve formě etického kodexu. Pro optimální život jedince v takto formulovaném prostředí je souznění všech tří úrovní těchto hodnot (individuální, skupinové i sociální). Tedy laicky se dá říci, že funkcí etického kodexu je definování „morálních mantinelů“, ve kterých jednotlivci vykonávají svou profesi. (9:66-73)

1.1.4 Významné mezinárodní etické kodexy

Důležitým dokumentem, ke kterému se jistě přihlíželo i při vytváření Etického kodexu zaměstnanců ve veřejné správě, je Kodex pro chování osob odpovědných za provádění zákonů schválený Valným shromážděním Spojených národů rezolucí 34/169 ze dne 17. prosince 1979. Tento dokument má blízko nejen k Etickému kodexu Policie ČR, ale obecné etické zásady včetně protikorupčního ustanovení, jsou shodné pro všechny profese.

Dále bych se rád zmínil o tzv. Nolanův kodex pro veřejné funkcionáře. V polovině 90. let 20. Století, byl ve snaze zlepšit etickou úroveň britského politického života vytvořen parlamentní výbor, který měl dohlížet na etické chování poslanců. Do čela výboru byl zvolen bývalý soudce Lord Nolan, jehož úkolem bylo ve spolupráci s devíti zástupci ze tří hlavních politických stran navrhnout závazné principy, z nichž by vycházelo působení ve veřejných funkcích. Ve výsledné zprávě z r. 1994 stanovila sedm principů chování úředníků veřejného života, a jež vysvětlila, jak dále uvedeno:

- **Nezištnost** znamená, že veřejní úředníci musejí rozhodovat výhradně ve veřejném zájmu a nikoli, aby získali finanční, nebo jiné materiální výhody pro sebe, svou rodinu nebo svoje přátele.
- **Integrita** znamená, že úředníci se nesmějí dostat pod finanční, nebo jiný závazek jednotlivců nebo organizací, kteří by je mohli ovlivňovat při výkonu jejich úředních povinností.

- **Objektivnost** znamená, že při výkonu veřejné činnosti, včetně jmenování, uzavírání smluv, doporučování jednotlivců k odměnám a dávkám, musejí úředníci rozhodovat podle zásluhy.
- **Odpovědnost** znamená, že za své rozhodování a svojí činnost jsou úředníci odpovědní veřejnosti a musejí se podrobit příslušné kontrole.
- **Otevřenost** znamená, že při svém rozhodování a veškeré činnosti musejí úředníci jednat tak otevřeně, jak je možno; musejí zdůvodnit svoje rozhodnutí a mohou omezit informace pouze tehdy, vyžaduje-li to širší veřejný zájem.
- **Čestnost** znamená, že úředníci jsou povinni deklarovat všechny své soukromé zájmy vztahující se k jejich veřejným povinnostem a podniknout kroky k vyřešení konfliktů způsobem chránícím veřejný zájem.
- **Vedení** znamená, že každý veřejný úředník má prosazovat a podporovat tyto principy vedením a vlastním příkladem.

Uvedené principy jsou příliš obecné, a proto výbor dále doporučil publikovat detailnější kodexy chování v různých oblastech veřejného života, které budou z těchto principů vycházet.

Významně se na utváření pojetí morálky a etiky podílí soudnictví. Každý z občanů České republiky vnímá, jak kvalitně, ze subjektivního pohledu správně, rozhodují naše soudy. Názor občanů na současný stav lze vyjádřit názorem z mého okolí, kdy bylo řečeno: „v dnešní době nemá cenu dodržovat morální hodnoty a pravidla, když samy soudy potažmo soudci se jimi neřídí a nepřihlížejí k dobrým mravům v mnoha občanských i obchodně-právních sporech“. Možná právě z podobných pohnutek byla schválena Valným shromážděním Spojených národů rezoluce 40/32 z 29. listopadu 1985 a 13. prosince 1982 Základní zásady nezávislosti soudnictví. Jednou ze základních zásad této rezoluce je zákaz přijímání neoprávněných příjmů, služeb či darů. Čímž se jasně vyjadřuje zásada nezávislosti a nestrannosti soudnictví. Obě tyto zásady jsou upraveny i v českém právním řádu.

Význam etiky pro policejní práci je zdůvodňován zejména škodlivostí důsledků neetického chování policistů, ke kterému patří např. porušování lidských práv, sexuální obtěžování, rasová, sexuální, náboženská a věková diskriminace, nepřiměřené užití síly a v neposlední řadě i korupce. Je známo, že získat dobrou pověst trvá dlouho, ale ztratit ji je možné přes noc. Vysoké morální a etické hodnoty a normy by měly být jedním ze znaků policisty, a to nejen ve výkonu služby, ale zejména ve svém osobním životě.

Porušování etických a morálních norem v řadách policie je problém nejen České republiky, ale problém celosvětový, který byl a je řešen na nadnárodní úrovni. Již Rezoluce Rady Evropy č. 690/1979 s názvem Deklarace o policii obsahovala oddíl nazvaný „Etické povinnosti“.

Novějším dokumentem je Etický kodex policisty vypracovaný během 96. Výroční konference Mezinárodním sdružením policejních ředitelů na konferenci, která se konala v Louisville, Kentucky, 17. Října 1989 (International Association of Chiefs of Police). Právě v tomto dokumentu byly ujednány první etické normy, které byly následně formulovány v současném Etickém kodexu Policie ČR, jako např: „Všichni policisté si musejí být vědomi morální odpovědnosti, která je daná jejich postavením, a musejí se stále snažit žít podle nejvyšších možných kritérií profesionální policejní práce“. Dalším „pramenem“ současného pojetí Etického kodexu Policie ČR je mimo jiné doporučení týkající se „Evropského kodexu etických zásad policejní práce“, kterou v roce 2000 vypracovala externí skupina pro problémy policejní práce a profesní etiky policistů, vytvořená v rámci Evropského výboru pro otázky kriminality. Na základě tohoto dokumentu jsou na podnět Rady Evropy zpracovávány etické kodexy členských zemí.

V České republice nebyla v minulosti etice policejní práce věnována potřebná pozornost. Do popředí se dostala až poté, co se znatelným způsobem zvýšil počet případů policejní korupce. Etický kodex Policie ČR byl připravován v souladu s

doporučeními Rady Evropy. Rozkazem policejního prezidenta č. 1/2005 byl vydán „Etický kodex policie ČR“

1.2 Korupce

„Budu se Vám revanšovat.“ Věta, kterou občas každý z nás použije, zní zcela nevinně, ale mohou se za ní skrývat i počátky korupčního jednání. Používá-li někdo

výrazy jako „učinit laskavost“, „tahat za nitky“, „kupčit s vlivem“, „udělovat neoprávněné odměny nebo jen „vzájemná pomoc“, často mluví o korupci.

Definovat pojem korupce je vzhledem k její univerzálnosti velmi složité, ale pokud chceme s korupcí účinně bojovat, formulovat kvalifikovaná protikorupční opatření a regulovat ji pomocí právních prostředků, je bližší vymezení pojmu korupce a jejich základních definičních znaků nezbytné.

Slovo korupce je latinského původu a vychází ze slovního základu rumpere, tj. zlomit, rozlomit, přetřhnout. Latinský výraz corruptus označuje následek takového zlomu a ten, kdo jej podstoupil, je pak zkažený, zvrhlý nebo zvrácený. (6:12)

Doc. Ing. Radim Roudný, CSc. UPa 2000 definoval korupci následovně:

„ Korupcí je delikt, kdy osoba, která vystupuje jako veřejný činitel nebo zaměstnanec orgánu moci zákonodárné, výkonné či soudní nebo fyzický či právnická osoba, na kterou byla některá výkonná práva delegována v souvislosti se svým postavením obstará za výhodu jiné fyzické či právnické osobě výhodu jinou.“

Transparency International definuje korupci tak, že: „Korupce je zneužití pravomoci za účelem získání nezaslouženého osobního prospěchu“. Znamená takové jednání představitelů veřejného sektoru (ať už se jedná o politiky či státní úředníky nebo osoby jim blízké), jímž se nedovoleně a nezákonně obohacují prostřednictvím zneužívání pravomocí, které jim byly svěřeny“.

Korupcí je nabídka, slib nebo poskytnutí jakékoliv neoprávněné výhody v něčí prospěch, za určitou formu odměny. Tato odměna nemusí mít vždy pouze finanční podobu (úplatek), může se jednat o úniky výhodných informací, protěžování známých

(klientelismus), zvýhodňování příbuzných (nepotismus), porušení povinností při správě cizího majetku, střety zájmů, pletichy při veřejné obchodní soutěži, či podvody. (24)

Dále návrh Konvence OSN o postupu proti korupci se za korupční jednání považuje „nabídka, slib nebo předání jakékoli výhody v něčí prospěch, jako nepřiměřené pohnutky pro výkon nebo nevykonání jeho povinností, a jednání, požadavek, přijetí jakékoli takový výhody jako nepřiměřené pohnutky pro výkon nebo nevykonání povinností.

IX. Kongres OSN v Káhiře v roce 1995 definoval korupci jako „uplatkářství nebo jiné chování ve vztahu k osobám, jimž byla svěřena odpovědnost (ve veřejném nebo soukromém sektoru), které porušuje jejich povinnosti vyplývající z jejich postavení (veřejného činitele, soukromého zaměstnance, nezávislého agenta) a směřuje k získání nepatřičných výhod jakéhokoli druhu pro ně samé nebo pro jiné. Uvedená definice vymezuje korupci širěji než pouhé úplatkářství a přihlíží i k tomu, že korupce se netýká pouze veřejného sektoru.

Za korupci se obvykle považuje zneužití postavení spojené s porušením principu nestrannosti při rozhodování motivované snahou po zisku. Korupce je projevem chyby v rozhodovacím (řídícím) procesu. Součástí korupčního vztahu je vždy ten, kdo rozhoduje, jeho moc se odchylovat od stanovených pravidel, výměna takto vychýleného rozhodnutí za výhodu, a nesprávnost (protiprávnost, amorálnost) tohoto vztahu výměny.

Podle doporučení Rady OECD z 23. května 1997 o boji proti korupci v mezinárodních podnikatelských transakcích, které bylo přijato na popud USA, je podplácení definované následovně: „Podplácením se rozumí slib nebo poskytnutí jakékoli neoprávněné platby nebo jiných výhod, a to přímo nebo přes prostředníky veřejnému činiteli, a to buď jemu nebo třetí osobě, aby ovlivnil úřední výkon, nebo aby se zdržel činnosti při výkonu úředních povinností za účelem získání obchodu.

Prof. Dr. Petrus C. van Duyne v článku „Boj proti korupci: způsoby a stanoviska“ definuje korupci následovně: „Korupce je nepoctivost nebo nedostatek

v rozhodovacím procesu, kdy ten kdo rozhoduje (v soukromém sdružení nebo veřejné instituci) souhlasí s tím, že se odchýlí od kritéria nebo požaduje odchýlení od tohoto kritéria, kterým by se jeho rozhodování mělo řídit, výměnou za odměnu nebo za slib nebo očekávání odměny, avšak tyto motivy, které jeho rozhodování ovlivňují, nemohou být částí ospravedlnění rozhodnutí. (14)

V širším slova smyslu zahrnuje korupce veškeré chování veřejných osob, které se odchyluje od formálně stanovených a kodifikovaných povinností za účelem dosažení soukromého finančního či statusového zisku. V České republice většina obyvatelstva pod pojmem korupce rozumí „obálkovou metodu“ neboli úplatkářství a považuje tyto pojmy za synonyma. Ve vyspělých evropských zemích je korupce chápána širěji a zahrnuje sociální fenomény jako vydírání ze strany úředníků nebo politiků, zneužívání postavení a pravomocí, zpronevěru veřejných prostředků, braní provize z veřejných zakázek, zvýhodňování známých a příbuzných. (6:12)

Z výše uvedených definic je zřejmé, že neexistuje univerzální obecně platná definice, která by na 100% vystihovala úplnou šíři celé problematiky korupce ve společnosti a to zejména z důvodu univerzálnosti korupce jako takové. Na korupci lze nahlížet z různých úhlů počínaje oborů činností, které vykazují rizikové chování od státní či veřejné správy po soukromý sektor.

1.2.1 Úplatek

Úplatky mohou mít jakoukoli podobu. Jsou jimi peněžní částky, služby, výhody nebo i informace. Vzhledem k tomu, že v zájmu společnosti je netolerovat žádné formy úplatkářství nemělo by záležet na výši úplatku. Může se jednat o věci nízké hodnoty, třeba i suvenýr, bonboniéru či květiny, stejně jako milióny euro. Určit hranici, kde začíná korupce je složité i proto, že se často směšuje několik pojmů dohromady. Pojem korupce splývá s pojmy jako dar, odměna poděkování. Mezi těmito pojmy je rozdíl. Dar

je výrazem úcty, aniž by se vztahoval k nějaké službě. Odměna je zpravidla předem písemně stanovena, dohodnuta. Existují však profese, jako například lékaři, soudci, policisté a jiní, u kterých je sporné, zda darovaná bonboniéra je pouhým projevem úcty a ocenění nebo úplatkem. Určení hranice co je a co není úplatek naráží ještě na další problém, neboť vnímání korupce je silně ovlivněno mírou morální citlivosti, která je u každého jedince odlišná.

Společenské vědy jako sociologie, politologie či ekonomie se při hledání této hranice v zásadě shodly pouze na jediném, a to že korupce se rozhodně týká výkonu veřejné role nebo autority vyplývající z role veřejného činitele a na rozdíl od laického chápání zúžily předmět svého zájmu na sféru veřejných funkcí a úřadů.

Trestněprávní vymezení úplatku i judikatura v různých zemích se zpravidla shodují pouze na kvalitativní stránce úplatku, že může mít podobu materiální i imateriální. Liší se jen v kvantitativní stránce. Většinou je ve všech zemích uznáváno, že některé „úplatky“ lze tolerovat a netrestat. Spodní hranici ale legislativa zpravidla neřeší a její určení přenechává judikatuře. (Např. rakouský trestní zákoník mluví o tzv. „nepatrnosti“, ve Španělsku se můžeme setkat s tzv. „sociální adekvátností dárku“.) Při stanovování této hranice se silně uplatňují historická a teritoriální specifika.(7:9)

Nový trestní zákoník zákon č. 40/2009 účinný od 1. ledna 2010 v § 334 definuje úplatek následovně:

„ Úplatkem se rozumí neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok. “

1.2.2 Korupce a právní řád České republiky

Problematika korupce a jejího postihování je českým právním řádem upravena ve dvou rovinách. První rovinou je oblast veřejnoprávní, kterou postihují obzvláště normy

trestního zákoníku. Postihování korupce je však upraveno i normami soukromoprávními, a to konkrétně obchodním zákoníkem. Trestní zákoník obsahuje vymezení čtyř skutkových podstat trestných činů, které naplňují definici korupce. Těmito trestnými činy jsou zneužívání pravomoci veřejného činitele, přijímání úplatku, podplácení a nepřímé úplatkářství. (pozn. ke stavu 12/2009 tedy z.č. 140/1961 Sb. trestního zákona, jelikož v novém trestním zákoníku zákon č. 40/2009 je toto upraveno v díle 3 § 331-334) V určitých případech, o kterých bude pojednáno dále, může být korupční chování kvalifikováno též jako jiné trestné činy (např. podvodu).

Přijímáním úplatku je podle trestního zákona jednání, kdy osoba v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu přijme nebo si dá slíbit úplatek. Pro pochopení tohoto zákonného ustanovení je třeba vysvětlit pojmy "obstarávání věcí obecného zájmu", "přijmutí úplatku", "slíbení úplatku" a konečně pak termín "úplatek". Současně je třeba předeslat, že níže uvedený výklad není závazný, neboť závazný výklad může být pouze soudní, a to vždy jen u jednotlivých trestních případů.

Pojem **obecný zájem** znamená, že se v daném případě jedná o oblast, na jejímž fungování má zájem celá společnost či určitá sociální skupina. Pod pojem **obstarávání** věcí obecného zájmu je tedy nutno zařadit jednak veškeré činnosti orgánů státní moci a dále pak veškeré činnosti při uspokojování lidských potřeb, které mají celospolečenský rozměr.

Věci obecného zájmu tedy bude určitě rozhodování soudů či činnost pracovníka stavebního úřadu, ale i postup lékaře při léčení pacientů, přijetí ke studiu na střední či vysoké škole nebo činnost pracovníka pohřební služby. Trestným činem by tak bylo i jednání vedoucího pracovníka např. epidemiologické stanice, který by od svých podřízených pracovníků přijímal různé "dary" za to, že při kontrole nevyvodil důsledky ze zjištěných závad a nedostatků v jejich práci. Naopak přenechání pořadí na přidělení určitého druhu zboží či možnosti si toto zboží zakoupit za peněžní odměnu zřejmě trestným činem přijímání úplatku není? O tento trestný čin by však mohlo jít tehdy, kdyby osoba obstarávající věci obecného zájmu za úplatu při stanovování takového pořadí někoho upřednostnila. Věci obecného zájmu je též řádný výkon vojenské služby.

Trestného činu přijímání úplatku se tedy dopustí např. voják, který přijme od jiného vojáka jakoukoli věc, aby neoznámil nadřízenému, že se vrátil z dovolené pozdě. O věc obecného zájmu však naopak nejde u trenéra, jenž přijal větší peněžní částku za to, že uzavřel dohodu o činnosti ve fotbalovém oddíle, ani u brankáře, jenž peníze převzal za podepsání přestupu. Je totiž jejich vlastní věcí, a nikoli obstaráváním věcí obecného zájmu, zda změní zaměstnání nebo místo svého sportovního působiště.

Za **úplatek** se považuje určitá neoprávněná výhoda, které se dostává tomu, kdo úplatek přijímá, či jiné osobě s jeho vědomím. Úplatek může mít majetkovou i nemajetkovou povahu, tj. úplatkem není jen poskytnutí peněz, ale i např. služeb, výhodných informací atd. Vzhledem k tomu, že zájmem společnosti vyjádřeným v trestním zákoníku je netolerance k jakékoli formě úplatkářství, není zákonem vymezena hranice, od jaké hodnoty úplatku je poskytnutí úplatku trestné. Úplatkem je tedy i věc nízké hodnoty, jako je např. bonboniéra či květiny. Přijetí úplatku takto nízké hodnoty však již pravděpodobně nebude trestným činem, neboť pro spáchání trestného činu musí být naplněna též jeho tzv. materiální stránka, kterou je společenská nebezpečnost příslušného jednání. Tu posuzuje případ od případu soud podle toho, za jakých okolností a jak byl čin spáchán, jaké měl následky, jak významný společenský zájem jím byl napaden, ale i podle toho, kdo tento čin spáchal, jakou k tomu měl pohnutku a jaká byla míra jeho zavinění.

Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu přijímání úplatku musí existovat souvislost mezi přijetím nebo poskytnutím úplatku a obstaráváním věcí obecného zájmu. Přitom je lhostejné, zda byl úplatek přijat před obstaráváním věci obecného zájmu, v průběhu tohoto obstarávání či po jeho ukončení, a to i tehdy, nebylo-li přijetí úplatku předem domluveno. Není také podstatné, zda byla na základě přijetí úplatku poskytnuta výhoda nezákonná, nebo zda ten, kdo úplatek přijal, jej přijal za to, že řádně plnil své povinnosti.

Okresním soudem byl například odsouzen primář interního oddělení nemocnice za trestné činy přijímání úplatku a zneužívání pravomoci veřejného činitele, spáchané tím,

že nejméně v deseti případech přijal úplatky ve výši 7500 Kč za příslib kvalitní lékařské péče.

Pachatelem trestného činu může být tedy pouze osoba obstarávající věc obecného zájmu, popř. osoba, která při tomto obstarávání spolupůsobí. Trestný čin přijímání úplatku může být spáchán třemi formami jednání - přijetím úplatku, přijetím slibu o poskytnutí úplatku a vyžadováním úplatku.

Přijetí úplatku osobou obstarávající věc obecného zájmu je spácháno tehdy, když tato osoba úplatek skutečně přijme. Taková osoba může být potrestána až 2 roky vězení nebo zákazem činnosti.

V případě, že si někdo **dá slíbit** poskytnutí úplatku, jedná se na první pohled pouze o přípravu spáchání trestného činu. Trestní zákoník však takové jednání považuje za samostatný trestný čin a trestá jej stejnou sazbou jako přijetí úplatku.

Při **žádosti o úplatek** musí osoba obstarávající věc obecného zájmu sama aktivně dát podnět k poskytnutí úplatku. Tento podnět nemusí být výslovný a postačí pouze, aby se jednalo o projev (třeba i mimický), z něhož je nepochybné, že pachatel se snaží navodit atmosféru, která vybízí druhého k nabídnutí úplatku, a poté, co mu je úplatek nabídnut, tento úplatek neodmítne. Při žádosti o úplatek není pro trestnost tohoto činu rozhodující, zda je pachateli úplatek skutečně poskytnut či nabídnut. Ten kdo o úplatek požádá, je trestaný přísněji - hrozí mu 6 měsíců až 3 roky.

Na 1 rok až 5 let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin v úmyslu opatřit sobě nebo druhému značný prospěch (tj. 200.000 a více) nebo jako veřejný činitel, tj. jako volený funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník orgánu státní správy a samosprávy, soudu nebo jiného státního orgánu nebo příslušník ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru, pokud se podílí na plnění úkolů společnosti a státu, a používá přitom pravomoci svěřené mu zákonem v rámci odpovědnosti za plnění těchto úkolů. Veřejným činitelem je také osoba zastávající funkci v zákonodárném nebo soudním orgánu nebo v orgánu veřejné správy cizího státu nebo v podniku, v němž má rozhodující vliv cizí stát, nebo v

mezinárodní organizaci vytvořené státy nebo jinými subjekty mezinárodního práva veřejného. **Na dva až osm let** může být odsouzen ten, kdo spáchal takový čin v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu (tj. 1 milion Kč a více) nebo spáchá-li čin v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch (tj. 200.000 Kč a více).

Společenská nebezpečnost přijetí úplatku či akceptace slibu poskytnutí úplatku na základě projevené žádosti o úplatek se posuzuje pouze při výměře trestu. Přijetí úplatku, souhlas se slibem úplatku či žádost o úplatek musí být vždy učiněn úmyslně.

Mezi korupční trestné činy je třeba též zahrnout též **zneužívání pravomoci veřejného činitele**. Toho se dopustí veřejný činitel, který v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch buď vykonává svoji pravomoc způsobem odporujícím zákonu, překročí svou pravomoc nebo nesplní povinnost vyplývající z jeho pravomoci. Za takové jednání hrozí veřejnému činiteli **6 měsíců až 3 léta**. Pokud by veřejný činitel svým činem obstaral sobě nebo jinému značný prospěch (tj. v hodnotě vyšší než 200.000 Kč), nebo by jím způsobil vážnou poruchu v činnosti podniku nebo organizace, nebo by způsobil značnou škodu (tj. více než 200.000 Kč) nebo jiný závažný následek, mohl by být potrestán na **tři až deset let**.
(24)

1.2.3 Korupce v Policii České republiky

Korupce se nevyhýbá žádné oblasti veřejné správy včetně policie. Korupce v policii, v jakékoli formě, představuje velké nebezpečí pro fungování demokratického státu. Policie by měla být institucí, která chrání občany a společnost před těmi, kdo zákon porušují. Pokud však místo dohlížení na dodržování zákona jej policisté sami porušují či k tomu dokonce vybízejí občany, jedná se o velmi závažný problém, který může narušit víru občanů ve vládu práva a v demokratické instituce.

Policejní korupci můžeme vymezit následovně:

„Policejní korupce je jednání policistů zahrnující zneužití policejní pravomoci k osobním účelům policisty: uchylování se policistů ke kompromisům a nikoli nestrannému provádění úkonů nebo vynucování práva; poskytování policejní ochrany nezákonným aktivitám ať už podporováním záležitostí jedné osoby, nebo zastrašováním druhé osoby.“ (7:22)

Chceme-li potlačovat policejní korupci, musíme vědět, jaké zvláštnosti policejní korupce vykazuje, v jakých formách se projevuje, jaké jsou její příčiny a důsledky, a jakými způsoby jí lze předcházet.

Policejní práce je namáhavá fyzicky, psychicky a zejména morálně. Při každodenním výkonu služby jsou policisté často vystaveni korupčním situacím, zejména při silničních kontrolách a dopravních nehodách, při kontrolách v restauracích, v nočních klubech, v prostředí organizovaného zločinu, a neméně hrozí korupce i při nákupech výstrojních součástí, výbavy a výbroje policistů či zajišťování služeb pro policii.

Policejní korupce nabývá různých forem. Ke zneužití pravomoci veřejného činitele s cílem dosažení nějaké výhody či neoprávněného zisku dochází zpravidla náhodně, ale jsou známy i rozsáhlé případy systematické korupce celých oddělení. Tyto případy korupce většinou začínají přehlížením bezvýznamných aktivit, které se na policejním oddělení praktikují. Praktiky, které některá oddělení nepovažují za korupci a tolerují je, mohou být současně na jiných odděleních považovány za extrémně vážné. Proto převažuje názor, že tolerance korupce u policistů by měla být nulová. Stejně tak by mělo být policistům absolutně zamezeno, aby využívali svého postavení za účelem ovlivňování výsledků přestupkového řízení, kterých se dopustili oni sami, jejich přátelé

nebo příbuzní. Mezi nejčastější případy korupčního chování policistů patří pokutování řidičů bez vydávání pokutových bloků, ponechání si hotovosti z pokutových bloků, vyžadování úplatků za spáchané přestupky v dopravě cizinců. Objevují se i případy napomáhání při nelegálním převádění osob přes hranice, klientelismus v příčinné souvislosti veřejnou politickou reprezentací, ale také spolupráce s organizovaným zločinem.

Ke korupci jsou prokazatelně méně náchylní policisté, jejichž profesní motivací nejsou pouze peníze, neboť ty bývají hlavním motivem zkorumpovaných policistů. Získání a udržení si vysokého životního standardu, splácení dluhů a hypoték. Dalším hlediskem je úroveň právního vědomí, postojů, loajalitě, pocitu odpovědnosti a morální pevnosti jednotlivého policisty.

TAB.Č. 1 (1)

KORUPČNÍ CHOVÁNÍ POLICISTŮ			
a) banální		b) sofistikované	
	Policista odcizí (zneužije) majetek pachatele trestného činu nebo přestupku	1	Policista neoprávněně poskytne informace z policejních databází.
	Velitel využívá služební auto ke svým soukromým účelům	2	Policista vystaví doklad nebo dokument neoprávněně osobě.
	Policista využije služební techniku a prostředky ve prospěch firmy, pro kterou pracuje načerno nebo na vedlejší úvazek.	3	Policista zařídí prověření totožnosti a majetkových poměrů u určených osob.
	Policista si присvojí (zneužije) nalezenou věc anebo odcizí věc ze skladu se zabaveným zbožím.	4	Policista napomáhá ilegálnímu převádění (pašování) lidí přes hranice státu.
	Policista přijme nabídku, aby si nakoupil zboží anebo využil poskytovanou službu se zvláštní slevou.	5	Policista spolupracuje s organizovanou skupinou, zbývající se trestnou činností.
	Ve svém obvodu se policista nechá obsloužit zdarma v zařízení rychlého občerstvení (v restauraci, kavárně nebo jinde).	6	Policista zařídí, aby šetření trestného činu dále nepokračovalo.
	Policista po úspěšném vyřízení žádosti občana, přijme od něj menší dárek (např. láhev alkoholu)	7	Policista pozmění protokol o dopravní nehodě či oznámení o vzniklé škodě v neprospěch druhého účastníka anebo pojišťovny.
	Policista zajistí přednostní vyřízení případu (žádosti) občana	8	Dojde ke zvýhodnění soukromé firmy v soutěži o veřejnou zakázku.
	Policista úmyslně přehlédne nedodržování předpisů a zákonů	9	Policista pomáhá své manželce, příbuznému s vedením bezpečnostní agentury (zprostředkuje veřejné zakázky, poskytuje informace, služební techniku nebo školí pracovníky).
	Policista dá řidiči pokutu bez vydání pokutových bloků	10	Policista vydírá osoby, které se obávají zveřejnění informací získaných při výkonu služby.

1.2.4 Institucionalizace korupce

Pojmem institucionalizace korupce označujeme proces tvorby korupčních svazků a organizačních struktur, jehož cílem je ochránit korupční normy a zkorumpované činitele a současně rozšířit pole příležitostí pro uplatnění korupce. Fungování korupce ve společnosti není vůbec tak bezproblémové, jak by se mohlo zdát. Korupci hrozí nejen odhalení a následná konfrontace se zákonem, především ze strany státu, či vzdor ze strany obětí korupce, ale i pouhá neznalost či nejasnost korupčních pravidel mezi samotnými účastníky může vést ke vzniku nedorozumění, která zvyšují korupční nejistotu a nedůvěru, čímž nahlodávají i platnost samotných korupčních norem.

Proces institucionalizace korupce lze rozdělit do čtyř vývojových stádií, která zároveň odpovídají postupnému pronikání korupce do struktur společnosti (6:32-34)

Stadium náhodné korupce, ve kterém je celkově preferována dobrá pověst před krátkodobým finančním ziskem, ještě nevzniká a nešíří se ustálený soubor korupčních norem, přičemž v tomto stavu lze setrvat, existuje-li fungující kontrolní mechanismus, který výjimečně izolované případy korupce lehce odhalí, veřejně odsoudí, důsledně soudně stíhá a nakonec i potrestá v rámci platných zákonů.

Stadium spontánně regulované korupce nastává v případě selhání kontrolního mechanismu, přičemž živelným vývojem vznikají zvláštní, neformálně sankcionované korupční normy chování, kterými se řídí stále více lidí, a korupce se mění na spontánně regulovaný sociální proces. V tomto stádiu může již korupce jako společenský jev dosahovat masových rozměrů.

Stadium organizované korupce v němž se korupce přeměňuje na organizovaný zločin, dochází k dělbě práce jednotlivých účastníků a korupční transakce závisí na spleťtých vazbách zainteresovaných aktérů, které sahají do nejvyšších pozic státní

správy a politiky. Dochází ke stále výraznější institucionalizaci korupce, na níž se podílejí nejrůznější klientské sítě.

Stadium systémové korupce, kdy korupce je natolik prorostlá státní správou a politikou, že bez ní tyto instituce nemohou fungovat, a tak vytvářejí nové orgány (oddělení, komise), jejichž skrytým, ale pravým účelem je vyžadování úplatků. Státní úřady a instituce se neformálně mění v soukromé podniky maximalizující zisky šéfů, úřednická místa se prodávají na černém trhu, politici si otevřeně kupují hlasy voličů. Korupce je garantována a podporována státem, normativní struktura se přizpůsobuje korupčním normám – vzniká *korupční stát*.

Nejběžnější formou institucionalizace korupce je klientelismus, neboli průnik příbuzenských a přátelských vztahů do sféry univerzality a odosobněných pravidel výkonu funkce veřejného činitele. Klientely posilují důvěru a solidaritu mezi zkorumpovanými, snižují nebezpečí nedorozumění, paralyzují korupční vzdor, vnášejí do korupce netržní principy a organizují pojišťování rizik korupce. Také napomáhají imunizaci zkorumpovaných osob před zákonem („Ruka ruku myje.“) Institucionalizace korupce nejenže zvyšuje zisk klientel z korupce, ale zároveň umožňuje provádět korupci ve velkém.

Na klientelismus navazuje další forma institucionalizace korupce *monopolizace*. S vidinou co největšího zisku pro vlastní klan vytvářejí klientely korupční kartely a monopoly v různých oblastech státní správy, a tím dochází k proměně konkurenční korupce na korupci monopolní (koordinovanou). Už nezáleží na výši úplatku, ale na příslušnosti ke správnému klanu.

Zvláštní formu institucionalizace korupce představuje *korupce politická*, která má nejen kolektivní podobu, ale děje se ve jméno a ve prospěch politické strany. Zisky

nejdou jednotlivcům, ale na konto celé strany. A průnik politiky do světa korupce usnadňuje právě klientelismus.

Pokročilou formou institucionalizace korupce je tzv. *etatizace korupce* (*zestátnění, zestátnění*), která je typická především pro komunistické a autoritativní režimy vůbec. Etatizovaná korupce je nejen tolerována, ale přímo státem a politickými elitami organizována korupce, bez níž už stát nemůže fungovat. Jako příklad bývá uváděna korupce v období reálného socialismu, kdy korupce ovládala celá ekonomická odvětví. Platy některých profesí (např. holičů, číšníků, hotelových zaměstnanců, ale i kominíků, instalatérů apod.) byly stanoveny velmi nízko, protože stát počítal s tím, že berou úplatky. Tento stav bývá také nazýván jako systémová korupce.

Jak bylo výše uvedeno, nebezpečí korupce je především v tom, že porušuje princip nestrannosti, a tím ohrožuje jeden ze základních principů demokracie a to rovnost občanů. V totalitních státech však svoboda a rovnost občanů nepatří mezi státoporné principy, moc a rozhodování se koncentrují u jediné vládnoucí strany nebo osoby, neexistuje nezávislá kontrola státní správy, neexistuje nezávislé soudnictví ani svobodný tisk. Je proto otázkou, zda shora uvedené jednání v komunistických a autoritativních společnostech, je vhodné vůbec označovat pojmem korupce. (7:13-15)

1.2.5 Transparency International

Transparency International - Česká republika (TIC) je nevládní neziskovou organizací, jejímž *posláním je mapovat stav korupce v ČR a svou činností aktivně přispívat k jejímu omezení*. TIC se zaměřuje především na prosazování systémových změn v oblasti veřejné správy a legislativy, ale také v soukromém sektoru. Kromě projektů, které se dlouhodobě věnují konkrétním oblastem (například problematice veřejných zakázek, střetu zájmů či nakládání s veřejnými prostředky) poskytuje TIC také právní a vzdělávací služby.

Právní poradna TIC poskytuje bezplatné právní poradenství občanům, kteří se setkají s korupčním jednáním na straně představitelů veřejné moci nebo s korupčním jednáním v soukromém sektoru. Vzdělávací programy jsou určeny především pracovníkům veřejné správy. Prostřednictvím projektů, jejichž obsah vyplyne zpravidla z analýzy problémů konkrétní oblasti, TIC aktivně přispívá k iniciování systémových změn. Činnost TIC je financována především z grantů, které organizace získává na své projekty z programů domácích i zahraničních státních i soukromých dárců. Vedlejším zdrojem financování jsou potom dary fyzických i právnických osob a rovněž výnosy z uskutečněných činností a akcí (například vzdělávacích kurzů).

TIC je součástí mezinárodní sítě nevládních organizací Transparency International (TI). Všechny pobočky TI musí pravidelně procházet procesem akreditace. TI je jedinou mezinárodní nevládní organizací zaměřenou na problematiku korupce a vytváření protikorupčních programů, do nichž se snaží zapojovat občanskou společnost, podniky i vládní instituce. Byla založena v roce 1993. Prostřednictvím mezinárodního sekretariátu se sídlem v Berlíně a více než 90 národních poboček po celém světě se TI snaží na národní i celosvětové úrovni omezovat jak nabídkovou, tak poptávkovou stranu korupce. Velké úsilí je věnováno neustálému upozorňování na problém a nebezpečné důsledky korupce, prosazování strukturálních reforem, iniciování a prosazování dodržování mezinárodních úmluv a monitorování chování vládních orgánů, podniků a bank.

Index vnímání korupce (*Corruption Perception Index*; CPI), který každoročně vydává mezinárodní nezisková organizace Transparency International (TI), řadí země podle stupně vnímání korupce ve veřejné sféře. CPI je složený index, který pro hodnocení roku 2009 čerpá ze 13 zdrojů údajů poskytnutých nezávislými institucemi. Mezi nejméně zkorumpované země světa se letos řadí Nový Zéland, Dánsko, Singapur, Švédsko a Švýcarsko. Tento výsledek odráží politickou stabilitu, dlouhodobou kontrolu

a regulaci střetů zájmů a fungující veřejné instituce. Státy, které se zmítají v dlouhodobém konfliktu a jejichž politický systém je v rozkladu, se pohybují na samém konci žebříčku — jedná se o Somálsko, Afghánistán, Barmu, Súdán a Irák. TI však poukazuje na skutečnost, že firmy zapojené do komplikovaných finančních podvodů a korupce mají mnohdy sídlo v zemích s relativně nízkou mírou korupce. Příliš benevolentní právní rámce těchto zemí podkopávají mezinárodní boj proti korupci a umožňují praní špinavých peněz.

Mezi 180 zeměmi hodnocenými podle míry vnímání korupce mezinárodní organizací Transparency International je Česká republika letos na 52. místě s hodnocením 4,9 (podle stupnice 0-10, kde 0 znamená vysokou míru korupce a 10 označuje zemi téměř bez korupce). Česko v rámci EU zaostává za západními státy i svými sousedy. Řadí se k více než dvěma třetinám zemí, které mají hodnotu indexu nižší než pět.

Česká republika se letos propadla o další příčky, když sestoupila z loňského 45. místa. Transparency International - Česká republika (TIC) považuje za jednu z příčin pokulhávání České republiky za vyspělejšími zeměmi světa postupnou kartelizaci politického prostoru, politizaci veřejné správy a stále užší propojení politiky s byznysem. *Podle TIC jsou viditelnými trendy naší současnosti politická korupce, neprůhledné financování volebních kampaní a sílící vliv finančních skupin na utváření pravidel hry.* Dalším výrazným problémem je dramatické rozkolísání justice a státního zastupitelství, které vede především k dlouhodobé neschopnosti uspokojivě řešit závažnější případy trestné činnosti spojené s ekonomickou kriminalitou nebo korupcí. Schopnost objasňovat tento typ kriminality stále klesá a to logicky vyvolává pocit beztrestnosti u pachatelů a beznaděje u občanů.

V neposlední řadě Česká republika stále velmi liknavě přistupuje k plnění svých mezinárodních závazků. *ČR zůstává jedním ze tří posledních států EU, které dosud neratifikovaly Úmluvu OSN proti korupci.*

Global Corruption Barometer (GBK) 2009 je obsáhlý průzkum veřejného mínění, který probíhá v 69 zemích světa. Celkový vzorek tázaných je přes 73 000. Pro Českou republiku jsou zjištění nepřekvapivá v porovnání s předchozími roky a poukazují na to, že „postižené“ oblasti zůstávají neměnné. Veřejný sektor a politické strany jsou podle názoru české veřejnosti instituce nejvíc zasažené korupcí. Jedenáct procent lidí zaplatilo za poslední rok úplatek a 64 % dotázaných nevěří v efektivitu vládních protikorupčních opatření.

Index BPI 2008 (Bribe Payers Index; index plátců úplatků) seřazuje 22 předních mezinárodních a regionálních exportních zemí podle náchylnosti jejich firem uplácet v zahraničí. Index byl sestaven na základě průzkumu Bribe Payers Survey, který pro TI zajistila společnost Gallup International. V rámci průzkumu odpovídalo 2742 manažerů z 26 dovozních zemí.(25)

2. Dějiny policie a četnictva

2.1 Četnictvo od roku 1815 do roku 1918

Četnictvo lombardského pluku vykonávalo v době míru služby civilní a vojenské stráže ve svém regionu, v té době jako součást armády monarchie. Všeobecně zabezpečovali provádění platných zákonů, ustanovení panovníka a nařízení civilních i vojenských úřadů. Řídili se přitom předepsanými pravidly. Kontakty civilních a vojenských úřadů s četnictvem byly jen na úrovni důstojníků. Přitom ani civilní, ani vojenské orgány nebyly oprávněny zasahovat do vnitřních záležitostí četnické služby. Po zavedení četnictva na celém území monarchie (1850-1860) byly použity základní principy, jimiž se řídil dosavadní lombardský pluk. Prvořadým úkolem četnictva bylo pokud možno předcházet hrozícímu porušování a překračování zákona. Tedy již před půldruhým stoletím byl kladen důraz nejen na represii, ale zejména na prevenci trestné činnosti. Četnictvo tehdy tvořilo přímou součást armády, ale v době míru sloužilo především civilním úřadům. Jelikož byl četník nucen přijímat rozkazy nejen od svých nadřízených, ale i od politických úřadů, byly tyto rozkazy písemné. Četník pak konal na jejich odpovědnost, musel však rozkazy vykonat bezodkladně. Stejným způsobem si musely počínat orgány vojenské správy při žádostech o zákrok četnictva. Veškeré požadavky civilních i vojenských úřadů musely být ovšem v souladu s posláním četnictva. Četník neměl dostat pod žádnou záminkou příkaz k činnosti, které by přesahovala rámec jeho služebních povinností. Četník ve službě požíval práva stráže. Svědectví četníka u soudu s odvoláním na služební přísahu mělo vždy plnou důvěryhodnost^(10:66-79)

Metodika i obsah plnění úkolů četnictvem byly zpracovány v příručce „Poučení o službě pro zemské četnictvo“, vydané v roce 1851. Všeobecné poučení pojednávalo o vlastnostech, chování a vědomostech, potřebných pro četníka.

V úvodu poučení všeobecného bylo vymezeno základní poslání četnictva, tedy udržování pokoje a bezpečnosti v zemi a dále bezpečnosti obyvatel a majetku. Četnictvu příslušelo chránit všechny osoby bez rozdílu stavu a pohlaví, které se podrobovaly zákonnému pořádku. Největší důraz byl kladen na chování a vystupování četníků na veřejnosti. Četník musel být člověk vážný a vědomý si důležitosti svěřeného poslání. Za jeho významnou vlastnost byla považována ráznost a zběhlost ve styku s obyvatelstvem. Četníci měli zakázáno kouřit na ulici a při vcházení do úřadů či soukromých bytů. Dále se nesměli s kýmkoliv důvěrně vést za ruce, vodit s sebou psy, „nemírně se smáti jakož i nepřirozeně a přepjatě pohybovati tělem“. Důvodem byla snaha vyhnout se špatnému posuzování či posměchu ze strany obyvatelstva. Vedle apelování na jednotlivého četníka se uplatňoval i vzájemný dohled. Pokud by se někdo z nich objevil na veřejnosti opilý, museli jej ostatní četníci odvést a udat u pluku, kdy mohl být propuštěn ze sboru. Dobrou pověst četnictva měl dále chránit zákaz vstupu do „sprostých místností, zejména do krčem a krámů nevalné pověsti“. Dále bylo četníkům přísně zakázáno „potloukati se s lůzou ženského či mužského pohlaví“ a vodit tyto osoby do četnických kasáren či bytů. Ke svým přestaveným se četník musel chovat uctivě a podle platných předpisů, jak ve službě, tak mimo službu. Slušné chování a jednání bylo též povinností ve služebním i mimoslužebním styku s veřejnými úředníky. Zdvořilé chování bylo nařízeno i ve vztahu k veřejnosti, tak například musel četník každému občanovi vykat. Dále museli oslovovat všechny c.k. Úředníky jejich hodnostmi, a proto bylo četníkům doporučeno naučit se jednotlivé stupně úřednických hodností.

Byl-li četník požádán o podání informace či o poskytnutí služby, byl povinen vyhovět s vojenskou zdvořilostí a ochotou. Pokud to nebylo v jeho moci, měl se krátce omluvit. Nikdy nesměl projevit nelibost či odpovědět vulgárně. Ve vztahu k veřejnosti mu bylo důrazně doporučeno zdržet se podlosti a surovosti. Vážnost a důvěru pořádkumilovného obyvatelstva si měl získat přívětivostí. Ještě vyšší opatrnosti museli četníci postupovat v případech, kdy byli nuceni vstoupit do chrámů, modliteben či jiných míst, určených k vykonávání náboženských obřadů. Pod přísným trestem nesměli při nočních či jiných služebních obchůzkách vcházet do hostinců či hospod a popíjet

nebo bavit se tam. Četník sice mohl vstoupit a občerstvit se, ale nesměl se tam zdržovat. **Četníci měli získávat svým počínáním ve službě i mimo službu, zejména pak svými mravními hodnotami, vážnost u obyvatelstva.** Byl-li někdo odsouzen pro urážku četníka, bylo četníkovi zakázáno vzdát se zákonem vyneseného trestu či zadostiučinění. (10:66-79)

Je pochopitelné, že dnes nelze doslova aplikovat tento „kodex“, odpovídající dané době. Přesto v něm nalezneme nejen řadu spojitostí, ale i ryze moderních ustanovení, které by se daly použít při hledání vzorových vlastností a způsobů chování současných členů bezpečnostních sborů.

V roce 1876 přestalo být četnictvo přímou součástí armády, ale dále vykonávalo bezpečnostní službu pro vojsko.

2.2 Četnictvo od roku 1918 do roku 1948

Dne 14. dubna 1920 Národní shromáždění republiky Československé se usneslo na zákoně č. 299/1920 Sb. O četnictvu, kde v § 1 se hovoří, že: „Četnictvo republiky Československé jest vojenský organizovaný sbor strážný, jenž určen jest k tomu, aby podle stávajících zákonných předpisů a podle nařízení příslušných úřadů státních udržoval v celém území Československé republiky veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost.“ V ustanovení § 2 téhož zákona je uvedeno, že : „Četnictvo jest orgánem politické správy státní a jest tudíž v příčině vykonávání služby bezpečnostní podřízeno politickým úřadům státním.“ Tedy proti předchozímu období byla vyčleněna z řad armády a spadla pod politický orgán státní správy, tedy v tomto případě Ministerstvu vnitra. V § 12 zákona o četnictvu bylo dále řečeno, že: „ Četnictvo podléhá vojenským trestním zákonům a soudům a platí pro ně vojenský služební řád. Disciplinární předpisy stanoví pro ně ministerstvo vnitra. (11:73-80)

Úkoly četnictva byly vymezeny služební instrukcí pro četnictvo. Vzhledem k tomu, že existoval druhý bezpečnostní sbor, tzv. „místní policie“, bylo tím předpisem doporučeno na záležitosti místní policie zpravidla pouze dohlížet a být nápomocno obcím. Hlava druhá Služební instrukce pro četnictvo pojednávala o všeobecném chování četníků a jejich nutných vědomostech potřebných k praktickému výkonu služby. Zde bylo uvedeno, že četník byl při provádění služebních výkonů povinen chovat se vážně, slušně a uctivě, vystříhat se přehmatů, sprostot a surovostí slovem i činem. Byl kladen důraz na vystupování a jednání četníka. Dále následovala různá doporučení, která byla věnována nejproblematictějším činnostem četnictvem. Povinností četnictva jako celku bylo „žárlivě střežiti dobrou pověst sboru a vzájemně na sebe dozíratí, čímž bude umožněno, aby nectnosti a zlozvyky byly již v zárodku potlačeny.“ Chování četníka mělo být vždy vojenské, jeho chůze klidná a tak odměřeně volná, aby měl dosti času pozorovat vše, co se děje v okolí. (11:73-80)

2.3 Policie od roku 1938 do roku 1948

Již v období po vzniku samostatné republiky Československé vznikly uniformované stráže, kterým náleželo vykonávat pořádkovou a strážní službu. Také vznikla neuniformovaná stráž, která zajišťovala zpravodajské služby. Výkon služby byl upraven služebním řádem MV. Podle něj „uniformovaná stráž bezpečnosti vykonávala hlídky a pochůzky a hlídala vězně, poskytovala první pomoc, konala službu telefonní a telegrafní a vykonávala vůbec všechny úkony, které byly v zájmu bezpečnostní služby nařízeny předpisy. Neuniformovaná stráž vykonávala službu zpravodajskou, vyšetřovací, dohledací, pátrací, kancelářskou, ordonanční, telefonní a telegrafní, práce daktyloskopické aj.“

Období roku 1938-1948 bylo pro bezpečnostní sbory v Československé republice, resp. Protektorátu Čechy a Morava, problematické. Ve valné většině se řídily

ustanovením říšských zákonů. Po roce 1945 panovalo v ČR nadšení a budovatelská aktivita k vybudování nové republiky po ničivé okupaci. Přesto v mnohém byly převzaty prvorepublikové zákony, které upravovaly činnost bezpečnostních sborů v ČR.

Na základě zákona č. 149/1947 Sb. O národní bezpečnosti vznikl sbor národní bezpečnosti, který ve smyslu vládního nařízení č. 228/1947 Sb. Složil přísahu v následujícím znění:

„ Přísahám na svou čest a svědomí při všem, co je mi svaté, že vždy budu věren a oddán Československé republice, jejímu lidově – demokratickému ústavnímu zřízení, jejímu presidentu a její vládě; že vždy budu dbát zákonů a nařízení republiky; že budu ochotně poslušen nařízení a příkazů svých představených a rozkazů svých velitelů; že budu přísně zachovávatí úřední tajemství a že při veškerém svém jednání budu vždy mít na zřeteli jen zájem služby a prospěch republiky a jejího lidu. Přísahám, že své služební povinnosti budu plnit svědomitě a nestranně i s nasazením života. Tak přísahám.“

Vládním nařízením č. 229/1947 Sb. Byly vymezeny úkoly národní bezpečnosti. V těchto úkolech byla prvořadým cílem ochrana republiky proti útokům na její svrchovanost, samostatnost a celistvost. Hovořilo se zde také o demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a ochraně občanů. Mezi raritní patřily např. Věci poštovních holubů, potírání sociálních neřestí (alkoholismu, opatření proti osobám vyhýbajícím se práci, opatření proti zpusťlosti mládeže apod.), ale také předpisy o potírání pohlavních nemocí. Mohu tedy říci, že tyto předpisy řešily aktuálně vzniklé problémy po osvobození republiky, kdy z jejich formy a obsahu můžeme usuzovat, že se jednalo o předpisy, které byly uzavírány s vědomím rozsáhlejší právní úpravy po stabilizaci republiky.

2.4 Policie po roku 1948 do roku 1989

Po „revolučním“ roce 1948 vyvstala potřeba upravit stávající právní předpisy tak, aby odpovídaly nové ideologii, která byla představiteli nového uspořádání hlásána. Ministerstvo vnitra vydalo nařízení č. 171/1949 Sb., jímž se vydávaly předpisy o služební přísaze, o zkušební době, o propuštění v této době a o povolení k uzavírání sňatků příslušníků Sboru národní bezpečnosti. V §1 odstavci 1 NMV je uvedena služební přísaha, která zní:

„ Já, občan lidově demokratické republiky Československé, přísahám, že budu vždy čestným, statečným, ukázněným a bdělým příslušníkem SNB, budu přísně zachovávat a střežit služební a státní tajemství a bezpodmínečně plnit uložené mi povinnosti a rozkazy svých velitelů a nadřízených.

Přísahám, že budu do posledního dechu věren a oddán Československé republice, jejímu lidově demokratickému zřízení a jejím zákonům, presidentu republiky a vládě.

Přísahám, že budu bránit vždy a všude, mužně a neochvějně, nešetře své krve ani života, bezpečnost státu, bezpečnost všech jeho občanů, lidově demokratického zřízení a revoluční vymoženosti pracujícího lidu, vedeného dělnickou třídou k socialismu.

Jestliže poruším slavnostní přísahu, necht' mne postihne tvrdý trest zákona, obecná nenávist a opovržení pracujícího lidu.

Tak přísahám.“

Z těchto řádků je cítit bojový duch oněch revolučních chvil, ale postrádám zde slova typu „ dbát cti, vážnosti sebe i vlastní...“, tedy jakési vyjádření kodexu cti, kterým by byli příslušníci SNB vázáni.

V roce 1961 byla vydána nová přísaha, a to Vyhláškou ministerstva vnitra č. 35/1961 Sb., kde registrujeme tvrdý nástup komunismu v naší zemi. Přísaha zněla takto:

„ Já občan Československé socialistické republiky, přísahám věrnost své vlasti, presidentu, vládě a všemu pracujícímu lidu, vedenému Komunistickou stranou Československa. Slibuji, že budu vždy statečným, čestným a ukázněným příslušníkem bezpečnostního sboru ministerstva vnitra, že budu zachovávat státní a služební tajemství a neustále zdokonalovat své politické a odborné vědomosti. Všechny úkoly uložené zákony, řády a rozkazy budu plnit důsledně a iniciativně. Přísně budu střežit socialistickou zákonnost, chránit výsledky socialistického budování, životy a zdraví občanů, veřejný pořádek, majetek lidu a socialistické vymoženosti pracujících.

Přísahám, že budu vždy rozhodně bojovat proti nepřátelům své vlasti, nepřátelům Sovětského svazu i ostatních socialistických zemí.

Slibuji, že jsem připraven vynaložit všechny své schopnosti a nasadit i život v boji za zájmy Československé socialistické republiky, za vítězství míru a komunismu. Tak přísahám.“

Při čtení těchto slov a vědomím budoucích událostí se mne zmocňuje strach a radost. Strach z těch plamenných slov a podtextu, který z nich vyplývá, ale zároveň radost, že tato doba je již za námi a, jak doufám, nikdy se již nebude opakovat.

V porovnání s úryvky doporučení četnictva, lze jen konstatovat, že zde stát a jeho reprezentace, jednoznačně rezignovali na hodnoty typu morálka, slušnost, čestnost aj., které byly tak příznačné pro prvorepublikové četnictvo. Zde byla nejzřetelněji vyslovována slova pracující lid, strana a vláda.

Dalším přelomovým obdobím této části dějin policie je doba normalizace, tedy doba po roce 1968 a obsazení ČSSR vojsky Varšavské smlouvy, potlačení demokratizačních snah v ČSSR a nastolení tvrdé ruky socialismu všem, kteří by chtěli nastolený režim rozvracet. Zde ve stínu událostí r. 1968 byl vydán zákon č. 100/1970 Sb. o služebním poměru příslušníků SNB, který byl měněn a doplňován až do roku 1992. V tomto zákoně v § 5 odstavec 3 byla uvedena přísaha, která zní:

„ Já, příslušník Sboru národní bezpečnosti, slavnostně prohlašuji, že budu věrný Československé socialistické republice.

Budu čestným, statečným a ukázněným příslušníkem SNB. Při plnění svých služebních povinností se budu řídit ústavou a zákony a budu chránit ústavní zřízení Československé socialistické republiky, práva občanů a veřejný pořádek.

K tomu jsem připraven vynaložit všechny síly i schopnosti a nasadit i svůj život. Tak přísahám.“

V těchto slovech je citelný vliv demokratizačních snah roku 1968, ale také normalizace, přesto zde však také chybí ustanovení o morálce nebo etice tak, jak tomu bylo za dob četnictva. O morálce se hovoří v § 15, a v tomto případě se jedná o morální politickou způsobilost. Přesto je v tomto předpisu hlava II, která pojednává o služební kázni a kázeňské pravomoci. Zde se objevují náznaky morálních a etických kvalit, které tento zákon o služebním poměru předpokládá a vyžaduje. Když si uvědomíme, že až o devět let později jsou přijímány první ucelené etické morální kodexy, je tento předpis z určitého hlediska pokrokový a nadčasový.

Tento exkurz do předpisů, které by měly upravovat základní požadavky na morální a etické kvality příslušníků policie, demonstruje, jak byla otázka etických kodexů a morálních kvalit opomíjena. Do značné míry přisuzuji tento stav i přímé

podřízenosti policie tehdejší vládnoucí straně a jejich představitelům. Z toho jsem vyvodil jediný závěr, a to ten, že pokud chceme, aby policie byla morální a etická, je nezbytné, aby byla především apolitická, což v současném systému není možné, jelikož samotná funkce např. policejního prezidenta je již spíše politickou než manažerskou funkcí.

2.5 Policie po roce 1989 do současnosti

Po roce 1989 a pádu komunismu u nás byl v roce 1990 i upraven zákon č. 100/1970 Sb. o služebním poměru příslušníků SNB. V roce 1992 byl vydán zákon č. 283/1991 Sb. o služebním poměru příslušníků Policie ČR. Zde jsou již povinnostech policisty definovány základní morální principy, které se kryjí s Deklarací o policii z roku 1979.

Tyto snahy vyústili ve vydání etického kodexu Rozkazem policejního prezidenta č. 1/2005 Sb. Etický kodex PČR vnímám jako historický počín v oblasti policejní práce. Chápu tuto snahu z dvojího pohledu. Jeden z těchto pohledů se týká značného nárůstu porušování právních předpisů policisty, a v důsledku toho snaha policie regulovat tento vývoj. Druhý pohled je spíše kritický, který hovoří o tom, že tento předpis je jakousi reklamní kampaní za zlepšení image policie v očích společnosti a naznačení trendu, kterým by se policie chtěla vydat. Zhodnotím-li oba tyto pohledy, mohu prohlásit, že je mi bližší pohled druhý a to hned z několika důvodů. Jedním z nich je ten, že policie si začala po dlouhých šedesáti letech uvědomovat, že je nezbytné zvýšit prestiž povolání příslušníka policie a zároveň nastavila jakési morální hodnoty, které hodlá od svých příslušníků vyžadovat. Druhým z nich je ten, že policie pochopila nutnost takovýchto etických kodexů a jejich edukací u nových příslušníků policie. Tento trend je skrze pozitivní, jelikož v případě, že se policie od něho výrazně neodchýlí, může tento trend v budoucnu zaznamenat policii morálnější, etičtější, profesionálnější apod.(12)

3. Korupce, příčiny a metody boje s korupcí

3.1 Korupce ve státní správě

Korupce je společenským jevem, který nalezneme ve všech oblastech společenského života. Nejvíce veřejností negativně pocíťovanou je nepochybně korupce ve státní správě a korupční chování samotných policistů. Ve veřejném sektoru je korupce pro stabilitu státu samozřejmě nejnebezpečnější a boj proti ní je nezbytným předpokladem omezování korupce vůbec.

Ve veřejné správě může korupce nabývat nejrůznějších forem. Například mezi zaměstnanci ve veřejném sektoru existuje tzv. vnitřní korupce, kdy dochází ke kompromisům mezi představiteli veřejné moci, k nimž však tito nejsou oprávněni. Zvláště společensky nebezpečná je korupce při nakládání s majetkem ekonomických subjektů s majoritním či minoritním podílem majetku státu. Stejně tak se jedná i o zneužívání funkcí v daňových úřadech či celních úřadech. Korumpováni jsou i zahraniční státní úředníci. Korupce policie, zpravodajských služeb, soudců, státních zastupitelství a správních institucí se dotýká především získávání informací a zajišťování bezpečnosti a beztrestnosti nezákonným operacím. V neposlední řadě je cílem korupce ve státní správě i možnost následné kompromitace podplácených, jejíž hrozba napomáhá podplácejícím prosazovat své zájmy i v budoucnu. (7:20)

Rád bych se zmínil o morálním aspektu korupce ve veřejné správě. V komentáři Sabriny Adamoli (14) mne zaujala následující myšlenka: „ *V demokratických systémech státní úředníci, kteří konají jménem společenství, by měli působit ve veřejném zájmu. Každý z nich však má soukromé zájmy a cíle, které ne vždy jsou totožné s těmi,*

keré proklamuje na veřejnosti, a proto může být ovlivněn v tom směru, že vykonává svojí plnou moc ve svém vlastním zájmu.“ Pokud by jsme, tento názor aplikovali na současné dění v České republice, kdy např. finanční hodnocení policistů v porovnání s životními náklady zejména v hlavním městě není nijak dostatečně motivující, došli bychom k tomu, že většina policistů v Praze musí být zkorumpovaná. S tímto závěrem nemohu kategoricky souhlasit. Hodnoty a zájmy příslušníku zejména policie by měly být v souladu s veřejným zájmem. Měli by sami cítit odpovědnost za svou práci. Vedle morálních kvalit konkrétního jedince je nutné přihlížet a posuzovat i dané společenské klima. A to je jeden z „kamenů úrazu“, jelikož donedávna se v naší společnosti „obcházení pravidel“ tolerovalo. Stejně tak přátelská gesta a projevy vděčnosti se v naší společnosti stále považují v rámci dobrých vztahů za žádoucí.

Korupce se vtíravým způsobem pomalu dostává do naší společnosti již nejméně 20 let a její univerzálnost ztěžuje její jednoznačné pojmenování, jelikož hranice mezi nekorupčním jednáním a prvním stádiem korupce bývá velmi nezřetelná a každá profesní skupina, společenská skupina či etnikum vnímá rozdílně. Zejména záleží na postoji okolí a veřejné morálce. Spolupracovníci často bývají svědky drobné korupce, ale nic nepodniknou, a tak se postupně stávají morálně vinnými, až zpravidla také podlehnou. Přijmou odměnu za mlčení, neboť jinak by si „mohli hledat nové zaměstnání, popř. jinou součást, kde budou nadále pracovat.“

Zejména ve státní správě se korupce rozšiřuje od „hlavy“ směrem dolů a platí, že čím vyšší postavení osoba v hierarchii má, o to většími rozhodovacími pravomocemi disponuje, a tím má více možností podlehnout korupci. Pokud má předmětná organizace, v našem případě stát, špatné vedení, dojde k rozkladu norem chování, k absenci vzorů chování. Toto nelze však paušalizovat. Tedy podle schopnosti státu potlačovat a bránit se korupci se určuje kvalita celého systému jako takového a vzhledem k poslednímu meziročnímu vývoji jak je uvedeno v indexu CPI se nemá Česká republika čím chlubit.

3.2 Korupce v české společnosti

Korupce se v určité míře vyskytuje v každé společnosti, a to již od nepaměti. Boj proti korupci, či spíše snaha omezit její dopady, mají kořeny už ve starověké Číně. U nás nastal rozkvět korupce v dobách rakousko-uherské “osvícené” byrokracie. Později byla po dobu čtyřiceti let komunistické diktatury ještě obohacována o byzantinské prvky, exportované z Ruska, respektive tehdejšího Sovětského svazu (není bez zajímavosti, že právě v carském Rusku nepobírali státní úředníci vůbec žádný plat a byli na úplatky zcela bytostně odkázáni). Naproti tomu je třeba připomenout období první republiky, kdy Nařízení vlády republiky Československé č. 290 z roku 1922 stanovilo v § 4 jako hlavní zásadu činnosti župních a okresních úřadů toto, dnes již takřka nepochopitelné, ustanovení:

“ Veškeré jednání těchto úřadů necht' jest ovládáno snahou napomáhati obecnému blahu i blahu jednotlivých občanů a bud' tak uzpůsobeno, aby vzbuzovalo u obyvatelstva důvěru k úřadu a pochopení pro úkoly státu a státní správy. ...V denním a bezprostředním styku s obyvatelstvem mají úředníci a zřízenci úřadů chovati se vůči osobám, dostavivším se do úřadu, přívětivě a ochotně, mají je v mezích své působnosti poučovati o způsobu, jakým mají se domáhati oprávněných nároků a dávati jim podle okolností potřebné vysvětlení. Při tom mají míti vždy na zřeteli, že jsou povinni vycházeti obyvatelstvu vstříc jako jeho vážní a dobře smýšlející přátelé, jejichž úkolem v zásadě jest, pokud není volné uvážení omezeno zákonem, co nejblahovolněji projednávati záležitosti, jejichž splnění nebo podporování jest v oboru působnosti úřadu a které neodporují ani zákonu, ani zájmům veřejným.”(7)

Před rokem 1989, v období socialismu, docházelo v důsledku totalitního politického systému a ekonomiky nedostatku k nárůstu korupce. Při rozhodování se zpravidla přihlíželo k zájmům Strany. Konexe zajišťovaly úspěch a blahobyt nejen v politické a ekonomické oblasti, především v každodenním životě. Tento stav vedl k tomu, že korupce byla většinou lidí považována za normální.

Postoj ke korupci se podstatněji nezměnil ani po roce 1989. Objevily se nové možnosti, formy a kategorie korupce existující jen v zemích západního světa. Také v souvislosti s prováděnými reformami se vyvinuly i specifické formy korupce. Zejména masivnost korupce a chování směřující k získání postavení v příčinné souvislosti s prováděnou privatizací státního majetku a tím zejména značná provázanost politické a ekonomické moci. Zde jde však o významně nebezpečné kroky, které napadají samotné základy budované demokracie, ekonomického a společenského systému.

Takový vývoj má za následek pokles morálky ve společnosti, změnu žebříčku hodnot a konzumní tvář společnosti, tedy jakési celospolečenské problémy a dále teritoriální negativa jako nedostatečnou kontrolu korupce, nedostatečná a málo citelná podpora státních orgánů v boji proti korupci a z toho pramenící podceňování korupce a prorůstání korupce do vedení politiky, státní samosprávy apod.

3.3 Příčiny korupce u policie

Obecně je zastáván názor, že hlavní příčinou a hnacím motorem korupčního chování je touha po zisku či osobním úspěchu. Vzhledem k tomu, že tato lidská touha je považována za konstantní faktor jakéhokoli lidského společenství, nelze s její pomocí vysvětlit rozdílnou míru korupce v jednotlivých zemích. Proto je nezbytné, aby se stále analyzovaly motivy a příčiny korupčního jednání. „Příležitost dělá zloděje“ říká se, může toto platit i o korupci? Můžeme říci, že kdyby nebyly příležitosti ke korupčnímu jednání, nebyla by ani korupce?

Vydělujeme tři skupiny policejní korupce personální, institucionální a sociální. Konkrétní korupční jednání bývá kombinací těchto příčin s větším či menším podílem některé z nich. S. Souryal (9:187) tvrdí, že sotva existuje jedna příčina, která může

změnit „čestného“ policistu ve „zkorumpovaného“. Nicméně přítomnost všech následujících faktorů je nebezpečná a ve své kombinaci může mít korumpující vliv na „typického policistu“.

Personální příčiny policejní korupce:

- *Teorie lidské slabosti neboli teorie „shnilých jablek“*
- *Teorie o nadměrné horlivosti*
- *Teorie o „mimořádném pokušení“ neboli teorie korupčních příležitostí*
- *Teorie o „vhodnosti flirtování“*

Teorie lidské slabosti neboli teorie „shnilých jablek“

Tato teorie přičítá korupci lidské slabosti. Byla presentována Jamesem Madisonem, který napsal: „Kdyby lidé byli anděly, nebo andělé vládli lidem, nepotřebovali bychom si vládnout a mít starosti s vládnutím.“ Podle Madisona je nutno přijmout pomocná opatření proti státním úředníkům, kteří porušují své povinnosti. Tato teorie vysvětluje korupci na základě přirozených lidských slabostí některých policistů. Tato teorie vychází z amorálnosti některých policistů, kteří přikládají relativně nízkou cenu veřejným zájmům a vysokou cenu zájmům vlastním. Tato teorie v podstatě říká, že policejní systém je v pořádku, jen někteří jednotlivci se neumějí vyrovnat s korupčními podněty ve formě nabízených úplatků a korupčních zisků. Připouští vlivy vnějšího prostředí na vzniku korupčního chování. Předpokládá, že predispozice ke korupčnímu chování jednotlivců vyvolává napětí způsobené jejich špatnými materiálními podmínkami, tj. nízké platy, špatné materiální vybavení a sociální zajištění. Do opozice k morálním defektům a korupčním sklonům jsou stavěny osobní ctnosti policisty, jež mají být rozeznány již při vhodném výběru adeptů na policejní práci.

Teorie o nadměrné horlivosti

Tato teorie zdůvodňuje korupci nadměrnou horlivostí mladých policistů. Začínající policista ví, že je sledován staršími kolegy. Pečlivě sleduje co dělají ostatní. Co nejrychleji se chce stát jedním z nich, získat jejich důvěru. Podporuje svého kolegu, jak jen to jde. Vděčně přijímá rady. Je konfrontován s jednáním služebně starších policistů a přizpůsobuje se mu. Většinou to končí tak, že po několika měsících se zcela přizpůsobí normám přijatým v daném policejním oddělení. Pokud tyto nepsané normy připouštějí korupční jednání, nováčkové je většinou akceptují a přizpůsobí se životnímu stylu oddělení.

Teorie o „mimořádném pokušení“ neboli teorie korupčních příležitostí

Podle L. Steffense (9:189) jsou veřejní činitelé a policisté běžní lidé stojící tváří v tvář mimořádným pokušením. Korupce není nezbytně výsledkem selhání charakteru, ale spíše nevyhnutelným následkem sociálního systému, v němž je úspěchu možno dosáhnout spíše s pomocí síly a bohatství, než díky vysokým morálním standardům. Dále tato teorie hovoří o tom, že kdyby nebylo příležitostí ke korupčnímu chování, nebylo by ani korupce. Monopol moci a velká volnost v rozhodování jsou typické charakteristiky činnosti policistů. Policejní práce není rutinní, možnost její kontroly je problematická. Také nahlédnutí do světa zločinu, kde lze někdy beztretně dosáhnout velkých zisků prostřednictvím trestné činnosti, má na některé policisty negativní vliv. Je pravdou, že policejní práce obsahuje velké množství korupčních příležitostí, které vystavují policisty velkému tlaku.

Teorie o „vhodnosti flirtování“

Tato teorie přisuzuje policejní korupci *frustraci a cynismu* mnoha policistů. Cynismus a deziluze z policejní práce vedou k tomu, že policisté se dívají na úplatky jako na něco, nač mají nárok, tj. jako na legitimní kompenzaci rizik a nevýhod policejní práce. Policejní práce je nevděčná, policisté jsou zřídka kdy oceněni, chváleni veřejností, nadřizovanými, sdělovacími prostředky nebo oběti. Přes náročnost a nebezpečnost nemá

policejní profese ve společnosti velkou prestiž. Tyto podmínky, pokud nejsou neutralizovány silným smyslem pro hodnoty policejní práce, mohou vést ke ztrátě identity. Řada policistů flustrovaných neuspokojivými podmínkami své práce, si položí otázku jakou hodnotu má profese policisty a budou „flirtovat okolo“ ve snaze najít východisko z neuspokojivého svazku.

Institucionální příčiny policejní korupce

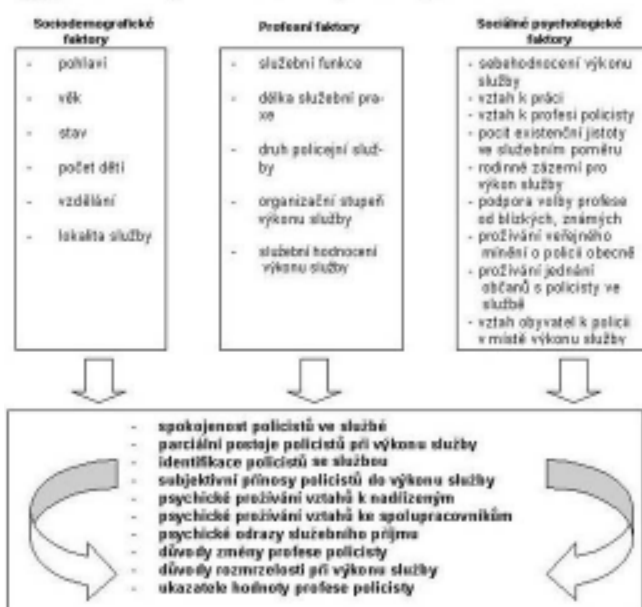
R. Waters (9:191) se pokusil zrevidovat klasickou interpretaci korupce jako výlučně deviantního chování. Podle jeho názoru metody práce a řízení podniku či instituce formují pracovní prostředí, které je buď korupci nepříznivé, ale také může pro ni být živnou půdou. Teorie administrativní hygieny vyčleňuje sedm organizačních principů, které mohou přímo nahrávat formování negativního pracovního prostředí a být bariérou pro utváření dobrých pracovních vztahů, založených na morálních principech:

- **Bariéra rozkazové hierarchie** – je nejvýznamnější organizační bariérou pro vývoj morálního sebeuvědomění jednotlivce. Jedná se o klasický mechanismus rozkazu a poslušnosti, tak typický pro policii, kdy podřízený ví, že nadřízený může prosadit svůj rozkaz. Zříká se proto odporu i proti nemorálnímu příkazu. Morální zásady jsou zde odbourávány prostřednictvím rozkazové hierarchie, která na první místo klade povinnost loajality k nadřízeným.
- **Bariéra kvantitativních výkonnostních cílů** – jde o problém střetávání profesní etiky s výkonností. V hodnocení nehrají důležitou roli profesní hodnoty, ale kvantita (např. počet objasněných trestných činů).
- **Bariéra dělby práce** – v každé organizaci nejedná člověk jako osoba, ale jako nositel role, kdy se od něho očekává pouze účelová, popisu práce odpovídající činnost. Celková souvislost mezi posláním policie jako instituce demokratického právního státu a úkoly jednotlivých policistů se pak stává mlhavou. Dopravní policista, hodnocený výlučně podle kvanta vybraných pokut, jen sotva může vnímat smysl své práce jako službu občanům.

- **Bariéra nejasných priorit** – v organizacích nejsou přesně vymezeny priority. Důsledkem je to, že výběr priorit má subjektivní charakter.
- **Bariéra skupinové soudržnosti** – vede k vzájemnému oslabení vztahů mezi pracovními skupinami, přičemž těžiště problému spočívá v kooperačním a komunikačním deficitu a vede až k nepřátelství mezi jednotlivými skupinami pracovníků. Toto lze demonstrovat např. na vztahových problémech mezi jednotlivými směnami na oddělení policie a to nejen v rámci hlídkové služby, ale i mezi hlídkovými policisty a spisovými. Jednou z úloh managementu takového oddělení je ukázat policistům cestu k vzájemné komunikaci a výhod z takového postupu, který spočívá zejména ve zvýšení efektivity.
- **Bariéra procesu socializace** – vzniká při začleňování nových spolupracovníků do organizace. Ti si nemohou dovolit prosazovat své etické principy, protože by se mohli dostat do konfliktu s většinou.
- **Bariéra omezené informační politiky** – vedení organizace odmítá komentovat kritiku zvenku. Charakteristická pro tyto podmínky je politika netransparentnosti.

Z hlediska teorie administrativní hygieny jsou příčiny korupce u policie spatřovány především v byrokracii, nadměrné papírování a absenci motivačních faktorů v policejní práci.(17) Nejzávažnější nedostatky přetrvávající v policejní práci jsou z pohledu mladého policisty: netransparentní praktiky při odměňování podlézavců, omezování transparentnosti a otevřené kritiky, nadbytečné usměrňování, nezáměr vedoucích pracovníků o podřízené, závist, pomlouvání, absence zdravých lidských

Obr. 1 Schéma výzkumu faktorů ovlivňujících vztah policistů ke službě

Sledované charakteristiky „vztahu ke službě“

vztahů a odpovídající morálky na pracovišti. Přítomnost takového depresivního prostředí vyvolává rozčarování, redukuje policisty na nezralé osobnosti a snižuje jejich morální imunitu na zranitelnou úroveň a v neposlední řadě otvírá prostor pro korupci. Policista sloužící v takových podmínkách

tíhne k tomu se stát slabým, pasivním, povrchním, závislým a postrádajícím sebevědomí. (obr. 1) (18:5-12)

Teorie policejní (sub)kultury

Pro lepší pochopení fenoménu policejní korupce je nutné vymezit pojem policejní subkultury. E. Sabopál(20) vychází z definice subkultury jako určité menšiny v rámci společnosti, která se odlišuje od ostatních systém norem, hodnot, vírou nebo chováním. Vytvoření profesní subkultury závisí především na vztazích, které vznikají mezi reprezentanty profese a ostatními občany. Jednou z nejvýznamnějších vlastností subkultury je fakt, že odděluje vnitřní svět skupiny od vnějšího světa ostatních členů společnosti. Specifikum policejní subkultury tvoří podle E. Sabopála (18:10-12) především následující faktory:

- Silná profesní solidarita, která předpokládá mlčenlivost
- Vlastní hodnotový systém
- Častá nedůvěra policistů k právnímu systému
- Obvykle negativní postoj k osobám stojícím mimo policejní profesní subkulturu
- Pocit privilegovanosti a moci nad ostatními občany
- Absence přiměřené kontroly

Důsledkem takovéto subkultury může být despekt vůči zákonům a předpisům, vnímání korupce jako běžné součásti policejní práce. Policejní kultura vytváří morální klima, v němž platí, že není nic důležitějšího než *loajalita jednoho policisty vůči druhému*. Takto nastavený standard chování policistů blokuje snahy o odhalování korupce v řadách policie a navíc podporuje „pronásledování“ těch, kteří promluvili a tedy tyto standardy porušili.

Je zřejmé, že takto pokřivená policejní kultura je v dnešním demokratickém prostředí nežádoucí, proto je nutné budovat pozitivnější policejní kulturu, která motivuje policisty k protikorupčnímu jednání, vybudování dobré image policie v očích občanů s důrazem na dodržování lidských práv a svobod. Čímž by došlo k zvýšení prestiže policie a zavázání policistů k dlouhodobým investicím do vlastní cti a morálního image, tedy zvýšení protikorupčního vzdoru a minimalizaci prostoru pro korupční jednání.

Sociální příčiny policejní korupce (9:194)

- **Teorie sociální dezorganizace** – korupci netvoří jen korupční chování jednotlivců, ale i soubor korupčních pravidel a norem, které se šíří všude tam, kde jsou pro ně vhodné podmínky. Živnou půdou pro výskyt korupčních norem jsou především tzv. slabá místa, resp. Poruchy oficiálního normativního systému, které způsobují sociální dezorganizaci uvnitř dané instituce nebo společnosti. K sociální dezorganizaci u policie dochází v případech:

- *Normativního chaosu* – normativní systém, který má řídit práci policistů, je příliš spletitý, těžko zvladatelný a vnitřně rozporný, a proto neumožňuje policistům jasnou orientaci při výkonu služby
- *Deficitu norem* - když systém norem a interních předpisů nepokrývá všechny situace, které se mohou vyskytnout v policejní práci, čímž vznikají mezery, které umožňují pronikání korupčních norem chování.
- *Nedokonalosti norem* – oficiální normy jsou „záměrně“ bezzubé a nemají schopnost regulovat chování policistů žádoucím způsobem.
- *Nevynutitelnosti dodržování norem* – když korupce policistů zůstává nepotrestána a naopak korektní chování policistů není po zásluze odměňováno.

Podle teorie sociální dezorganizace selhání normativního systému společnosti otvírá prostor pro šíření korupčních norem.

- **Teorie politického prostředí** – přichází s představou, že příčinou korupce v policii jsou negativní vlivy přicházející ze sféry politiky, jako např. zneužívání policie k politickým účelům, špatný morální příklad politiků a nízká politická participace občanů na rozhodovacích procesech ve společnosti.
- **Teorie korupčního společenského klimatu** – podle této teorie je korupce nadindividuální společenský jev, který dokáže na jednotlivce vykovávat nátlak. Teorie korupčního společenského klimatu mluví o selhání, resp. Nerozvinutosti občanského společnosti, která dopustila, aby se korupční chování ritualizovalo a korupční morálka zapustila ve společnosti pevné kořeny. Tento postoj ilustruje rčení o tom, že „*Každý má svou cenu.*“ Korupční společenské klima způsobuje, že rozsah a vliv korupce ve společnosti se zdá daleko větší, než ve skutečnosti je.

4. Etické kodexy

4.1 Významné etické kodexy

Důležitým dokumentem, ke kterému se jistě přihlíželo i při vytváření Etického kodexu zaměstnanců ve veřejné správě, je Kodex pro chování osob odpovědných za provádění zákonů schválený Valným shromážděním Spojených národů rezolucí 34/169 ze dne 17. prosince 1979. Tento dokument má blízko nejen k Etickému kodexu Policie ČR, ale obecné etické zásady včetně protikorupčního ustanovení jsou shodné pro všechny profese.

Dále bych se rád zmínil o tzv. Nolanově kodexu pro veřejné funkcionáře. V polovině 90. let 20. století byl ve snaze zlepšit etickou úroveň britského politického života vytvořen parlamentní výbor, který měl dohlížet na etické chování poslanců. Do čela výboru byl zvolen bývalý soudce lord Nolan, jehož úkolem bylo ve spolupráci s devíti zástupci ze tří hlavních politických stran navrhnout závazné principy, z nichž by vycházelo působení ve veřejných funkcích. Ve výsledné zprávě z r. 1994 stanovila sedm principů chování úředníků veřejného života a vysvětlila je, jak dále uvedeno:

- **Nezištnost** znamená, že veřejní úředníci musejí rozhodovat výhradně ve veřejném zájmu a nikoli, aby získali finanční nebo jiné materiální výhody pro sebe, svou rodinu nebo svoje přátele.
- **Integrita** znamená, že úředníci se nesmějí dostat pod finanční nebo jiný závazek jednotlivců nebo organizací, kteří by je mohli ovlivňovat při výkonu jejich úředních povinností.
- **Objektivnost** znamená, že při výkonu veřejné činnosti, včetně jmenování, uzavírání smluv, doporučování jednotlivců k odměnám a dávkám, musejí úředníci rozhodovat podle zásluhy.
- **Odpovědnost** znamená, že za své rozhodování a svoji činnost jsou úředníci odpovědni veřejnosti a musejí se podrobit příslušné kontrole.

- **Otevřenost** znamená, že při svém rozhodování a veškeré činnosti musejí úředníci jednat tak otevřeně, jak je možno; musejí zdůvodnit svoje rozhodnutí a mohou omezit informace pouze tehdy, vyžaduje-li to širší veřejný zájem.
- **Čestnost** znamená, že úředníci jsou povinni deklarovat všechny své soukromé zájmy vztahující se k jejich veřejným povinnostem a podniknout kroky k vyřešení konfliktů způsobem chránícím veřejný zájem.
- **Vedení** znamená, že každý veřejný úředník má prosazovat a podporovat tyto principy vedením a vlastním příkladem.

Uvedené principy jsou příliš obecné, a proto výbor dále doporučil publikovat detailnější kodexy chování v různých oblastech veřejného života, které budou z těchto principů vycházet. (8:14)

Významně se na utváření pojetí morálky a etiky podílí soudnictví. Každý z občanů České republiky vnímá, jak kvalitně, ze subjektivního pohledu správně rozhodují naše soudy. Názor občanů na současný stav lze vyjádřit názorem z mého okolí, kdy bylo řečeno: „V dnešní době nemá cenu dodržovat morální hodnoty a pravidla, když samy soudy, potažmo soudci, se jimi neřídí a nepřihlížejí k dobrým mravům v mnoha občanských i obchodně-právních sporech“. Možná právě z podobných pohnutek byla schválena Valným shromážděním Spojených národů rezoluce 40/32 z 29. listopadu 1985 a 13. prosince 1982 Základní zásady nezávislosti soudnictví. Jednou ze základních zásad této rezoluce je zákaz přijímání neoprávněných příjmů, služeb či darů. Čímž se jasně vyjadřuje zásada nezávislosti a nestrannosti soudnictví. Obě tyto zásady jsou upraveny i v českém právním řádu.

Význam etiky pro policejní práci je zdůvodňován zejména škodlivostí důsledků neetického chování policistů, ke kterému patří např. porušování lidských práv, sexuální obtěžování, rasová, sexuální, náboženská a věková diskriminace, nepřiměřené užití síly a v neposlední řadě i korupce. Je známo, že získat dobrou pověst trvá dlouho, ale ztratit

ji je možné přes noc. Vysoké morální a etické hodnoty a normy by měly být jedním ze znaků policisty, a to nejen ve výkonu služby, ale zejména v jeho osobním životě.

Porušování etických a morálních norem v řadách policie je problém nejen České republiky, ale problém celosvětový, který byl a je řešen na nadnárodní úrovni. Již Rezoluce Rady Evropy č. 690/1979 s názvem Deklarace o policii obsahovala oddíl nazvaný „Etické povinnosti“.

Novějším dokumentem je Etický kodex policisty vypracovaný během 96. Výroční konference Mezinárodním sdružení policejních ředitelů na konferenci, která se konala v Louisville, Kentucky, 17. října 1989 (International Association of Chiefs of Police). Právě v tomto dokumentu byly ujednány první etické normy, které byly následně formulovány v současném Etickém kodexu Policie ČR, jako např: „Všichni policisté si musejí být vědomi morální odpovědnosti, která je daná jejich postavením, a musejí se stále snažit žít podle nejvyšších možných kritérií profesionální policejní práce.“ Dalším „pramenem“ současného pojetí Etického kodexu Policie ČR je mimo jiné doporučení týkající se „Evropského kodexu etických zásad policejní práce“, kterou v roce 2000 vypracovala externí skupina pro problémy policejní práce a profesní etiky policistů, vytvořená v rámci Evropského výboru pro otázky kriminality. Na základě tohoto dokumentu jsou na podnět Rady Evropy zpracovávány etické kodexy členských zemí.

Nezastupitelnou a neopomenutelnou úlohou v oblasti střední Evropy na formování etiky ve společnosti měla a do jisté míry má „víra“. **Křesťanství** je v současnosti největším a nejrozšířenějším světovým náboženstvím. V roce 2000 mělo zhruba 2 miliony stoupců, což je 32% světové populace. Přes jeho oslabování vlivu v západní Evropě zůstává nadále nejvýznamnějším tradičním náboženstvím v Evropě. Nejdůležitějším a zároveň posvátným textem je Bible, která se skládá z dvou částí:

- Starý zákon – zapsán 9 - 3. st. př.n. l., psán hebrejsky a aramejsky, totožný s židovským Tenachem, vypovídá o stvoření světa, dějinách Židů a Izraele, prorocích,
- Nový zákon – psaný řecky, vypráví o Ježíšově životě, skutcích apoštolů a Zjevení. Vznikl v prvních stoletích našeho letopočtu.

Základní autoritou pro ustanovení morálních hodnot, základních vztahů a způsobů chování je biblický text, ve kterém je obsaženo tzv. desatero božích přikázání (Dekalog), které dal bůh Mojžíšovi. Přesné znění je následující:

- Já jsem Hospodin, tvůj bůh.... Nebudeš mít jiného Boha mimo mne.
- Nezobrazíš si Boha zpodobením ničeho.....
- Nezneužiješ jména Hospodina, svého Boha.
- Šest dní budeš pracovat..... Ale sedmý den je den odpočínutí Hospodina, tvého Boha.
- Cti svého otce i matku ...
- Nezabiješ
- Nesesmilníš
- Nepokradeš
- Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví.
- Nebudeš dychtit po ženě svého bližního. Nebudeš toužit po domě tvého bližního, ani po jeho poli.... Vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu. (25:70-80)

Islám je druhým největším světovým náboženstvím, celkově ho v současné době vyznává více než miliarda lidí. Díky migraci je dnes rozšířený po celém světě, nejvíce stoupenců má především na Středním a Blízkém východě, v severní a východní Africe,

na severu indického subkontinentu a v jižní Asii a Indonésii. Jeho přítomnost však pomalu roste i v západní Evropě – v Evropě, Americe a Austrálii. Islám vznikl na začátku 7. Století v Arábii, navázáním na tradici židokřesťanskou i na místní kultury. Vyznavač islámu se nazývá muslim, tedy „ten, kdo se odevzdává (bohu)“. Islám stanoví víru v jednoho Boha, který je arabsky nazýván Alláh. Bůh je chápán jako Stvořitel, který vše předurčuje, je všemohoucí, vševědoucí a milosrdný. Zakladatelem islámu je prorok Muhammad (asi 570 - 632), který byl obchodníkem v Mekce. Islám má 5 pilířů jako hlavní normy a pravidla:

1. Vyznání víry (šaháda) – pronášení šahády, která je základním vyznáním víry muslima, je většinou konáno během denních modliteb několikrát denně.
2. Modlitba (salát) – je hlavní každodenní povinností muslima, který jí má opakovat pětkrát denně ve stanovených časech; při vstávání (rozednívání), v poledne, odpoledne, při západu slunce a před uložením ke spánku.
3. Almužna (zakát) – je ustanovením podporujícím dobročinnost věřících. Původně se jednalo o almužnu pro chudé, kdy měli věřící rozdat chudým během roku almužnu v hodnotě dvou a půl procenta svého majetku. Dnes je obvykle náboženskou daní, která jde do státní pokladny.
4. Půst (saum) – třicetidenní půst v měsíci ramadánu mají dodržovat ti, kteří jsou toho tělesně schopní (s výjimkou nemocných, těhotných žen, novorozenců apod.) Rovněž se požaduje sexuální zdrženlivost.
5. Pouť (hadždž) – každý muslim, který je toho fyzicky a finančně schopen, by měl vykonat alespoň jednou v životě pouť do Mekky, kde poprvé dostal Muhammed zjevení.

Někdy je k uvedeným pilířům připojována také povinnost bojovat za víru (džihád). Nejedná se však o šíření víry zbraní, neboť Korán říká: „*nebudíž žádného donucování v náboženství*“, ale znamená to především nasazení všech sil člověka pro nábožensky motivované jednání a zasazování se o náboženskou humanitu proti pasivitě a liknavosti.

Korán dále nabádá věřící k množství morálních závazků jako jsou zbožnost, dobrým činům, kajícínosti při proviněních, k upřímnosti, zdvořilosti, vlídnosti, štědrosti, cudnosti, trpělivosti, milosrdenství apod. Obsahuje pokyny pro správné chování každého muslima, které nápadně připomínají křesťanské Starozákonní Desatero. Podle těchto pravidel by věřící měl být laskavý ke svým rodičům, měl by obdarovávat příbuzné, chudé a pocestné, nezabíjet a nesmilnit, měl by dodržovat úmluvy, nešidit, nepromlouvat, nepodezírat bez odůvodnění a nebyť domýšlivý. Neměl by být marnotratný ani příliš spořivý.(26)

4.2. Etický kodex policie a etické normy policie

V České republice nebyla v minulosti etice policejní práce věnována potřebná pozornost. Do popředí se dostala až poté, co se znatelným způsobem zvýšil počet případů policejní korupce. Etický kodex Policie ČR byl připravován v souladu s doporučeními Rady Evropy. Rozkazem policejního prezidenta č. 1/2005 byl vydán „Etický kodex policie ČR“ ve znění Rozkazu Policejního prezidenta č. 1/2009 (viz příloha č. 2).

Další normou, která upravuje žádoucí chování je Závazný pokyn policejního prezidenta č. 181/2006 vydaný dne 4. prosince 2006, kterým se stanoví základní pravidla chování, služebního jednání a služební zdvořilosti v Policii České republiky (viz příloha č. 3)

Žádoucí jednání, chování a vystupování policistů je upraveno jak v zákoně č. 361/2003 Sb. o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Zde v ustanovení § 45 až 48 je upravena služební kázeň a základní povinnosti příslušníka. Další zákonnou normou je zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky kde jsou v III. Hlavě upraveny základní povinnosti jako např. „, dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní“.

5. Edukační proces jako stavební kámen boje proti korupci

5.1 Koncepce vzdělání

Koncepce vzdělávání policejní etiky u výkonné složky policie je komplikovaný proces s mnoha stavebními kameny, které tvoří základní předpoklad pro řádný výkon služby příslušníka Policie ČR. Oficiální verze koncepce vzdělávání v rámci policie hovoří o vzdělávání na policejních školách. Je všeobecně známo, že je realizována na školách, kde je zřizovatelem policie nebo Ministerstvo vnitra. Policejní akademie, Střední policejní škola a Vyšší odborná škola MV v Praze, Střední policejní škola v Brně, Jihlavě, Pardubicích a Holešově jsou v současné době zařízení, kde je realizována základní odborná příprava policistů, specializační kurzy příslušníků policie. Na Střední policejní škole a Vyšší odborné škole MV v Praze je také organizováno následně pomaturitní vzdělávání policistů směřující k získání titulu „Dis“ za jméno, což v současné době v nové koncepci policie je dostačující stupeň vzdělání na práci vedoucího Místního oddělení PČR nebo komisaře Služby kriminální policie a vyšetřování.

Tak, jak jsem se s tímto procesem setkal já v letech 1997-1999 a mohl se s tímto procesem seznámit, mohu s potěšením říci, že proces vzdělávání policejní etiky doznal kvalitativních změn. Změny se týkají nejen způsobu výuky policistů, ale především její časové dotace. V roce 1998 spočívala výuka policejní etiky v rozhovoru mezi žákem a pedagogem o nutnosti či zbytečnosti etiky v policejní práci, o základních principech morálky a zátěžových situacích v průběhu práce u policie. V současné době jsou využívány moderní způsoby výuky, projekční tabule, zapojení PC, zpětného projektoru do výuky, kdy pedagog má více času diskutovat s policisty a zapojit tak celou studijní

skupinu do výuky. K tomuto přispělo i snížení počtu žáků ve studijní skupině a dělení tříd ve výuce.

Dalším předpokladem ke kompletní výuce etiky je také existence „oficiálního Etického kodexu u PČR“ - jenž byl vydán Rozkazem Policejního prezidenta č. 1/2005 a v současné době jej upravuje Rozkaz Policejního prezidenta č. 1/2009. Tedy byla vydána směrnice, která upravuje doporučené a vyžadované způsoby chování, jednání a vystupování.

Druhá strana mince, koncepce výuky etiky u PČR, je v mnohém kritičtější, jelikož kamenem úrazu současné koncepce vzdělávání je její dostupnost. Přesto, že nový služební zákon hovoří o zvyšování odborné způsobilosti, není v současných podmínkách a početních stavech v řadách policie možné zaručit dostupnost takového vzdělávání všem policistům. Má zkušenost ze základního útvaru policie je taková, že vedoucí oddělení nerad vidí, když se někdo k takovému vzdělávání přihlásí, jelikož současné početní stavy policie a vytíženost policistů na základních útvarech jsou v přímém rozporu s možnostmi vzdělávání u policie. Toto vnímám jako jeden ze základních nedostatků koncepce vzdělávání u policie v současném pojetí vzdělávání. Určitou alternativou, jak se z této patové situace dostat je možné zapracování E-learningu do koncepce vzdělávání v policii. Tento model vzdělání bude předmětem další kapitoly níže. Na zmírnění těchto kritických slov mohu pouze uvést, že nabídka vzdělávacích kurzů, specializačních kurzů je dostatečná, avšak jejich kvalitu nelze posoudit objektivně.(8)

5.2 Model EFQM

Twinningová smlouva projektu Phare 2001 pro Českou republiku č. CZ 01/1B/JH/04 „Zavedení modelu Evropské nadace pro řízení kvality (EFQM) do Policie ČR“ byla ratifikována dne 11. listopadu 2002.

Účelem projektu je zlepšit výkonnost a součinnost služby policie jako služby s důrazným zaměřením na zákazníky (občany, starosty, státní zástupce, soudy a další instituce) a založit systém řízení kvality, který je slučitelný s filozofií Evropské nadace pro řízení kvality.

Hlavním cílem projektu je:

- 1) Naplnit usnesení vlády ČR č. 458 ze dne 10. května 2000, které definuje Národní politiku podpory jakosti.
- 2) Zavést model řízení kvality EFQM do všech útvarů Policie ČR.
- 3) Posílit specifickou roli policie v moderním demokratickém státě, který je založen na právním řádu a rovnocenném výkonu státní moci a služby občanům.
- 4) Podporovat společný přístup více organizací v České republice v boji se všemi formami trestné činnosti, jak je uvedeno ve společné pozici EU k otázkám spravedlivosti a vnitra.(8:16)

5.3 Community policing

„Četník se musí snažiti, aby si osvojil ve svém obvodu co možno důkladnou místní a osobní znalost, neb tím se mu značně usnadní plnění služebních povinností.” (Služební instrukce pro četnictvo, 1920)

„Při výkonu obchůzkové služby v okrsku plní policejní inspektor (mimo jiné) tyto úkoly: předchází a zabraňuje páchání trestných činů, činí preventivní opatření k předcházení a zabraňování páchání trestných činů a přestupků, v rámci obchůzky spolupracuje s představiteli orgánů obcí, občany a obecní policií....” (Závazný pokyn PP č. 120/2002)

Pojem **community policing** se v praxi naší policie během posledních let střídavě objevuje a zase mizí, aniž by současně mizel i jeho obsah. Ten je totiž srozumitelný, nadčasový a pro každého policistu přijatelný. Zatímco, jak se zdá, v západní Evropě pojem zdomácněl a mezi policisty je známý jako zastřešující pro řadu různých postupů zohledňujících komunikaci s občany; mezi našimi policisty se zatím příliš neujal. Tomu, co představuje, říkají totiž obvykle jinak.

Co je to community policing?

Community policing může jednak znamenat komunitní přístup k policejní práci, **policejní práci orientovanou na službu veřejnosti**, anebo společenskou policejní činnost. Zatímco předmětem zájmu tradičních policejních strategií je protiprávní chování, předmětem zájmu community policing jsou následky, které kriminalita způsobuje, vzniklé škody a potenciální hrozby.

Jednoduše řečeno je to souhrn takových policejních přístupů, které dokáží identifikovat a pojmenovat řadu problémů v oblasti veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti. V návaznosti na označení jevů pak policie navrhne možnosti opatření jevům předcházející a to nejen vlastních, tedy policejních, ale i takových, na kterých se bude podílet široká veřejnost. Na základě komunikace mezi všemi zmíněnými – tedy policií i veřejností, vznikne řada aktivit, které jsou zaměřené především na odstraňování příčin těchto problémů. Policie se tak **chová proaktivně**, předchází kriminalitě tím, že navrhuje na základě svých znalostí a zkušeností taková opatření, která jí zamezí už při jejím vzniku.

Pojem, jak je zřejmé, nemá ani jednotnou definici, ani jednotný obsah a může se stát, že si pod ním každý zasvěcenec představí něco trochu jiného. Někoho ihned

napadne „Aha, tedy prevence!”, jiného „To je obchůzkář, který zná svůj okrsek a lidi v něm...”, další „Znamená to snad, že do policejní práce mluví kdekdo?” Je to tím, že **community policing je spíš filozofie** než taktika nebo nějaký specifický přístup. A jako filozofie také pracuje s určitým teoreticky odůvodněným názorem na své okolí a postavení člověka – v tomto případě policisty – v něm. Koncept je vždy naplňován v lokálních variantách, které spojují (mimo jiné) tato základní východiska:

Policejní práce orientovaná na službu veřejnosti **nenahrazuje standardní práci policie** na základních útvarech, ale doplňuje ji a významně usnadňuje.

Policisté jsou k proaktivní činnosti motivováni částečným **přenesením zodpovědnosti za bezpečnostní situaci v „jejich” lokalitě**, s čímž souvisí i relevantní část rozhodovacích pravomocí.

Preventivní aktivity jsou stejnoměrně delegovány na **každého policistu** v rámci jeho běžných služebních povinností.

V lokalitě působí dlouhodobě stejní policisté, aby měli dostatek času získat dobrou místní znalost a aby občané mohli dobře poznat „svého policistu”.

Policista v komunitě

Termín komunita nahrazuje obvyklý český výraz společenství – společenství lidí, které vzájemně cosi spojuje. Většinou se nám vybaví nejrůznější komunity náboženské, národnostní nebo terapeutické. Lidi ovšem může spojovat i něco zcela prozaičtějšího. V našem případě je to **příslušnost k nějaké lokalitě**. Může jít o obec

nebo město, ve kterém ti lidé prostě bydlí, pracují nebo se tam z nějakých jiných důvodů vyskytují. A vyskytuje se tam také policejní oddělení, stanice nebo prostě jen policista, který organizaci reprezentuje. Mezi každodenní problémy, radosti a starosti této obce patří samozřejmě i **otázky veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku**. Každý ze společenství má nějakou představu o tom, jak by měla být jeho bezpečnost zajišťována, kdo by to měl dělat a jak on sám se na ní má a může podílet.

Budou-li se všichni chovat modelově podle filozofie community policing, pak **policie bude s veřejností aktivně komunikovat** a nebude se chovat pouze reaktivně – tedy vyšetřovat a řešit kriminalitu, která již nastala. Veřejnost pak přijme svůj spravedlivý díl odpovědnosti za vlastní bezpečnost a bezpečnost celého společenství. Policie nebude považována za jedinou složku, která se o bezpečnost má, může a proto musí starat. Veřejnost oproti tomu bude policií brána jako rovnoprávný partner, na kterého je možné delegovat část odpovědnosti za oblast kontroly kriminality a pochopitelně i veřejného pořádku. Kdo se pod pojmem veřejnost skrývá? V podstatě každý, kdo se podílet na řešení problémů chce, přináší něco podnětného a přijme svůj spravedlivý díl odpovědnosti. Ta se projevuje zejména tím, že disponujeme nějakou schopností cokoliv řešit nebo se na řešení spolupodílet. Výsledkem takové spolupráce v rámci celého společenství mohou být například nejrůznější situační opatření od organizace občůzkové služby přes kvalitní technické zabezpečení až po architektonické úpravy veřejných prostranství. (21)

5.4 E-learning

Řečeno stručně a velmi jednoduše, e-Learning není nic jiného než efektivní využívání Informačních Technologií v procesu vzdělávání. Díváme-li se na e-Learning tímto pohledem, asi málokdo bude tvrdit, že nechce IT ve vzdělávání efektivně využívat. Zůstává tedy pouze otázka efektivní míry využití IT ve vzdělávání u Policie ČR. Tím není vyloučeno, že pro konkrétní situaci může být neefektivnější IT ve

vzdělávání nevyužívat vůbec. V dnešní technologické situaci dojdeme však k tomuto závěru velmi zřídka. Zejména s nástupem technologií Internetu/intranetu, rozvojem telekomunikačního trhu a za současných možností a cen pracovních stanic nalezneme téměř vždy řešení, kdy nám IT nějakým způsobem vzdělávání zlevní, zrychlí nebo zlepší. O tom, že lze e-Learning velice efektivně využít jak u společností s dobrou technologickou základnou, tak u společností s horším IT vybavením a s lidmi bez počátečních zkušeností s počítači.

Proč e-Learning?

Mnoho lidí si pod e-Learningem představuje multimediální výukové kurzy. To je samozřejmě jedna ze složek, spadající pod tzv. asynchronní formu studia. e-Learning však zahrnuje řadu dalších složek jak asynchronního studia (komunikace pomocí mailu, diskusních skupin, nástěnek..) tak synchronního studia (chat, sdílení aplikací, video konference, virtuální třídy..), sdílení a využívání firemního intelektuálního kapitálu, a v neposlední řadě celý proces řízení vzdělávání.

E-Learning přináší do vzdělávacího procesu novou míru adresnosti, personalizace a spolupráce, která bez této technologie nebyla možná. Technologie jako jsou dynamický obsah, učební objekty, či virtuální třídy přináší do vzdělávání novou dimenzi a nutí všechny organizace měnit přístup ke vzdělávání. Řídící systémy a nástroje pro týmovou tvorbu obsahu výrazně zefektivňují proces řízení a tvorby vzdělávání. Uvedené technologie kombinované se spolehlivými klasickými strategiemi umožňují, aby učení bylo adresné, individuální, interaktivní a poutavý proces, který je integrován do každodenního života studenta/policisty.

V situaci, kdy policistům a jejich nadřízeným nezbyvá mnoho času na vzdělání v rámci pracovní doby a odeslání policisty mimo mateřský útvar je nežádoucí

z pohledu vedoucích oddělení, jeví se forma e-Learningu jako vhodnou alternativou při realizaci celoživotního vzdělání v policii. Jelikož samotná technologie není náročná na používaný hardware a úroveň znalosti IT je více než dobrou volbou pro celoživotní vzdělání.

E-Learning může pro potřeby policie zacelit mezeru v přístupu ke vzdělání a zjednodušit ho. E-Learning přináší vzdělávání [levněji](#), [rychleji](#) a [lépe](#).(23)

Levněji

- Klasické vzdělávání sebou nese řadu nákladů nesnižujících se po celý vzdělávací proces. Jedná se například o cenu za lektory, pronájem školících prostor a prostředků, výrobu školících materiálů, dopravu na školení, stravné a řadu dalších. Mezi významné skryté náklady pak patří skutečnost, že zaměstnanci bývají po dobu školení i delší dobu mimo pracovní proces a neplní své pracovní úkoly.
- e-Learning přináší počáteční náklady například na výrobu kurzů, implementaci řídicího systému či investici do výpočetní techniky. Poté jsou však již náklady na provoz minimální. Lektoři jsou využíváni efektivně pro aktivní tvorbu obsahu a řízení výuky a ne pro neustálé opakování výkladu na učebnách, pronájem školících prostor a prostředků většinou odpadá, vyrobená školení se velmi jednoduše aktualizují, rozšiřují a integrují se do nich nové poznatky získané při výuce. Doprava zaměstnanců odpadá či se eliminuje na individuální dopravu do počítačových učeben. Zaměstnanci mohou absolvovat školení ve vhodných okamžicích v průběhu pracovního procesu, takže z něj nejsou vyřazeni. U většiny společností, které již vzdělávají klasickými metodami a mají správně kalkulované celkové vzdělávací náklady přímé i nepřímé, lze spočítat, že zavedením e-Learningu i se započtením počátečních nákladů se významně sníží již v prvním či druhém roku celkové náklady na vzdělávání.

Rychleji

- Při klasickém vzdělávání nedostávají většinou studenti školení ve chvíli potřeby, ale v době, kdy se jich sejde dostatečné množství, je k dispozici lektor, školící prostory a další prostředky. Nově nastupující zaměstnanci často čekají na proškolení dlouho. Pokud se změní školený předmět, trvá opět dlouhou dobu, než jsou všichni zaměstnanci přeškoleni. Studenti si rovněž nemohou jednoduše školení zopakovat či se vrátit k části školené látky.
- e-Learning umožňuje studentům dostat školení skutečně ve chvíli, kdy potřebují. Stačí spustit počítač a začít. Noví zaměstnanci jsou proškoleni v okamžiku příchodu, každý zaměstnanec se může kdykoliv k jakémukoliv školení či jeho části vrátit. Při změně pravidel, předpisů apod. se tato změna dostává ke všem zaměstnancům ihned po zapracování do školícího programu, což bývají řádově hodiny až dny. Pokud je výukový kurz správně koncipován z jednotlivých elementů (učební objekty), mohou zaměstnanci tyto elementy dále využívat v každodenním pracovním procesu v nástrojích pro knowledge management. Vzdělávání je tak integrováno do každodenního života studenta.

Lépe

- Klasické vzdělávání předpokládá, že všichni studenti v učebně vnímají stejně rychle, všem vyhovuje mluvený výklad lektora a všichni chtějí v dané chvíli látku studovat. Praxe je však poněkud odlišná.
- e-Learning všechny tyto nedostatky odstraňuje. Student prochází výukovým kurzem svým tempem, sám si určuje způsob průchodu, vracení se k tématům, vybírá si z více variant výkladu. Rovněž si kurz spouští ve chvíli, kdy potřebuje, to znamená, že chce studovat a bude se výkladu věnovat. Prostřednictvím řady otázek, simulací a testů je vtahován aktivně do výuky, což významně zvyšuje zapamatování výuky.
- U klasického vzdělávání se velmi obtížně měří, jaké informace si student uchoval z kurzu a jak se měnily (většinou mizely) s odstupem času. Kvalita kurzu je vysoce závislá na kvalitě lektora a bývá v čase proměnlivá. Často

rovněž nelze kurz zhodnotit až do chvíle, než ho studenti absolvují, takže se zjistí až poté, že tento kurz nechtěli či byl o něčem jiném.

- e-Learning pomocí testovacích objektů a řídicích systémů efektivně měří každý kurz. Umožňuje objektivně nastavit požadované cíle (např. student musí po absolvování kurzu správně zodpovědět 95 ze 100 dotazů o látce) a ty pak jednoduše změřit. e-Learning dodává okamžitě k dispozici informace o jednotlivých studentech, kolik kde dosáhli bodů, jak dlouho trávili čas v kterých částech kurzu, jak odpovídali na dotazy. e-Learning rovněž jednoduše statisticky hodnotí úspěšnost jednotlivých kurzů a tím identifikuje kurzy, které je třeba přepracovat.
- e-Learning rovněž přináší nové formy komunikace a spolupráce jak mezi studenty, tak mezi studenty a lektory, které by bez využití IT nebyly myslitelné. e-Learning dělá z učení adresný, individuální, interaktivní a poutavý proces, který je integrován do každodenního života studenta. (23)

6. Empirická část – Průzkum

6.1 Cíl, pracovní hypotézy a metody šetření

Cílem empirické části práce je analyzovat šetření týkající se vnímání etického kodexu Policie České republiky, tak jak je uveden v Rozkaze policejního prezidenta (dále jen RPP) č. 1/2005 ve znění RPP č. 1/2009 policisty základních organizačních celků, tedy Místních oddělení Policie České republiky a také zkoumat osvojení etických norem v řadách policie, vliv na rozhodovací proces v okamžiku korupčního jednání a tolerance subkultury policie vůči korupčnímu jednání.

Při naplňování cílů považuji za významné:

- Ověření základních znalostí Etického kodexu Policie ČR příslušníky základních útvarů policie,
- Zjištění týkající se výskytu korupčního jednání na základním útvaru policie
- Posouzení míry tolerance korupčního jednání v prostředí policejní subkultury
- Posouzení vlivu platného etického kodexu na determinaci rozhodovacího procesu v reálné situaci

Pro splnění cíle jsem si stanovil následující hypotézy:

Hypotéza č.1 : **Policisté jsou seznámeni s Listinou základních práv a svobod tak jak je upraveny v zákoně č. 2/1993 Sb. a etickém kodexu policie RPP č. 1/2009.**

Hypotéza č. 2 : **Policisté vnímají nebezpečnost korupce a vliv prostředí na vznik, rozšíření a asimilaci korupce v policejní subkultuře.**

Hypotéza č. 3 : **Policisté netolerují korupční jednání ve svých řadách a v případě že takové jednání zjištění bezodkladně činí taková opatření, aby bylo korupčnímu jednání zabráněno.**

Při zpracování diplomové práce byly použity tyto techniky:

- rozhovor s příslušníky základních útvarů policie a vedoucími pracovníky
- nestandardizovaný dotazník pro policisty základních útvarů policie
- analýza výzkumů interních tak externích k výskytu korupčního jednání
- analýza dotazníkového šetření a porovnání výstupních dat s externími nezávislými výzkumy

6.2 Charakteristika zkoumané skupiny

K získání podkladů byli zvoleni příslušníci Krajského ředitelství Policie České republiky hl. m. Prahy zařazení na základních útvarech Obvodního ředitelství a to zejména Místních oddělení. Celkem bylo osloveno 152 respondentů.

Pro tuto skupinu je typické, že výkon služby je reálně vykonáván v náročných podmínkách jednoho z nejvíce exponovaných území a to území hlavního města. Skupina je nucena se řídit RPP č. 1/2005 ve znění RPP č. 1/2009, dále ustanovení § 9 zákona č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, zákona č. 361/2003 Sb. o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů a to zejména ustanovením § 45 odstavec 1

písmena a) až i) citovaného zákona a Závazného pokynu policejního prezidenta č. 181/2006 článku 2 písmena a) až h).

6.3 Výsledky šetření

Průzkumné šetření bylo prováděno ve dvou etapách.

V první etapě jsem analyzoval výzkumy zadávané Ministerstvem vnitra ČR a výzkumy realizované nezávislými neziskovými organizacemi s ohledem na korupci v Policii České republiky se zaměřením na nejvíce korupcí ohroženou službu policie tak jak byla vyhodnocena výzkumnými projekty. Dále jsem analyzoval Zprávy IMV o výsledcích činnosti v období let 2000-2008 a také Zprávu o činnosti Inspekce Policie České republiky za rok 2009. Cílem provedených analýz bylo získání základní orientace v nejčastěji se objevujících rizik spojených s korupčním jednáním v policii.

V druhé etapě jsem se zabýval zmapování náhledu na etický kodex a výskyt korupce v rámci základních organizačních celků policie, mezi které se řadí zejména Místní nebo Obvodní oddělení Policie České republiky (dále jen MO).

K získání podkladů byl využit anketní dotazník kpt. Lubomíra Kadlece „Problematika profesní etiky příslušníků Policie České republiky“, který byl v rámci výzkumného projektu bakalářské práce při studiu Univerzity Hradec Králové, Pedagogické fakulty, Katedry Sociální patologie a sociologie. Dotazníkem bylo zkoumáno 152 respondentů z řad policistů zařazených na MO. Policisté pracovali při vyplňování dotazníku samostatně bez dohledu druhé osoby. Z celkového počtu respondentů bylo zastoupeno 38% žen a 62% mužů.

Mezi respondenty byli nejvíce zastoupeni příslušníci policie ve věku do 25 let a to s 53% z celkového počtu respondentů, dále následovali příslušníci ve věku od 30 do 35 let s 26% a s 13% byli zastoupeni respondenti ve věku 26 až 30 let.

Převážná část respondentů byla zastoupena mezi příslušníky zařazenými na Místních odděleních policie a to 93%, 7% respondentů bylo rekrutováno z příslušníků dopravní policie.

Z hlediska doby služby u policie byli v řadách respondentů nejvíce zastoupeni policisté s dobou služby do pěti let a to s 53%, policisté s dobou služby do deseti let vyli zastoupeni 18% z celkového počtu respondentů, 16-ti% byli zastoupeni policisté s dobou služby do dvaceti let a 10% policisté s dobou služby do 10 let.

V částí dotazníku, kde respondenti odpovídali na otázky týkající se základních práv a svobod člověka, etiky a etického kodexu bylo zjištěno následující:

- 96% respondentů tvrdí, že měli možnost se seznámit s obsahem Listiny základních práv a svobod (dále jen LZPS),
- 71% respondentů uvádí, že dodržování etických norem uvedených v LZPS příslušníky policie považují za velmi důležité,
- 93% respondentů měli možnost se seznámit s obsahem Etického kodexu Policie České republiky (dále jen Etický kodex)
- s 81% jsou zastoupeni respondenti kteří uvádí, že věcí do je obsahem Etického kodexu
- 97% respondentů vědělo, kdy byl poprvé vydán Etický kodex

- Dodržování etických norem uvedených v Etickém kodexu považuje za velmi důležité 56% a důležité 39% respondentů,
- Na otázku zda by Etický kodex měl být změněn, odpovědělo 59% respondentů ne a 41% ano. Jako nejčastější důvod pro změnu Etického kodexu z 87% byl uveden aktualizace k současnému dění ve společnosti,
- 38% respondentů se domnívá, že vydání Etického kodexu zlepšilo jednání příslušníků policie, 13% respondentů o tomto není přesvědčeno a 26% respondentů neví zda měl Etický kodex na policisty vliv,
- Na otázku, zda se může zvýšit společenská prestiž policie dodržováním hodnot uvedeným v Etickém kodexu, odpovědělo 49% respondentů spíše ano, 39% rozhodně ano a 12% respondentů se nedokázalo polarizovat,

V další části dotazníku odpovídali respondenti na otázky zaměřené na osvojení si etických norem. Zde bylo zjištěno, že:

- Respondenti hodnotili šest vybraných porušení Etického kodexu a seřadili je následovně. Jako nejzávažnější hodnotili spáchání trestného činu příslušníkem policie, následovalo použití donucovacích prostředků v rozporu se zákonem, dále přijmutí darů nebo jiných výhod, vyzrazení informací zjištěných při služební činnosti, nedůstojná reprezentace policie špatným vystupováním na veřejnosti a jako nejméně závažné hodnotili respondenti nezájem o vzdělání a prohlubování profesních znalostí,
- Všichni respondenti, tedy 100%, potvrzují existenci některé z obecných etických zásad důležitých pro osobní život, kdy pro názornost vzhledem k otevřenosti odpovědí bylo užito křesťanského desatera. Nejčastěji bylo s 32% odpovědí uvedeno „nezabiješ“ a 24% „nepokradeš“, dále 18% respondentů uvedlo věrnost v partnerském životě a 17% respondentů uvedlo „mluviti pravdu“.

- V profesním životě respondenti s 38% vyzdvihli důležitost vyvarování se trestné činnosti, tedy jakési „nepokradeš“ a následně s 31% následovali korupce, uznání (úcta),

V neposlední řadě respondenti odpovídali na otázky týkající se existence a podmínek korupce v policii kdy bylo zjištěno, že:

- Respondenti ze 76% připouští porušení služebních povinností na svém pracovišti.
- 72% respondentů vnímá některé pracovní úseky jako ohroženy korupcí a úplatkářstvím. Mezi nejčastější uvedli ekonomická oddělení, pohotovostní motorizovanou jednotku a dopravní policii,
- 91% respondentů neví zda-li jejich nadřízení věcí o korupci v řadách policie,
- 59% respondentů byl ovlivňován jednoznačnou nabídkou úplatku; 56% respondentů byli uplácani opakovaně, 41% méně jak 10 krát, 3% více jak 10 krát,
- 28% respondentů označilo „selhání morálních vlastností jednotlivce“, 24% označilo „nedostatečné finanční ohodnocení“ a 21% označilo „negativní mediální obraz“ za příčinu trestné činnosti policistů
- Na nesprávné, nevhodné chování kolegy by 42% respondentů kolizní situace projednali za přítomnosti předmětného kolegy před nadřízeným, 24% respondentů by se snažila negativní jednání s kolegou projednat sama a 13% respondentů by věc neřešila s tím, že je to věcí předmětného kolegy/ně,
- 57% respondentů uspokojuje zaměstnání u policie a 30% rozhodně uspokojuje.

6.4 Závěry z empirické části

Hypotéza č.1 : **Policisté jsou seznámeni s Listinou základních práv a svobod tak jak je upraveny v zákoně č. 2/1993 Sb. a etickém kodexu policie RPP č. 1/2009.**

Podle vyhodnocených odpovědí policistů z dotazníku, rozhovorech s nimi a po zohlednění vlastních zkušeností lze konstatovat, že policisté jsou seznámeni s LZPS a RPP č. 1/2005 ve znění RPP č. 2009, tedy policisté nejen že vědí o existenci těchto předpisů, ale jsou s nimi seznámeni a doceňují jejich význam pro policejní práci. Respondenti považují etický kodex za důležitou součást policejní práce, přesto si však 41% myslí, že by měl být změněn a to zejména aktualizován k dnešním podmínkám ve společnosti. 88% policistů se domnívá, že dodržováním základních hodnot Etického kodexu zvýší společenskou prestiž PČR. Policisté dále uvádí, že některé z obecných etických zásad kodexu považují za důležité jak v osobním tak i profesním životě.

První hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza č. 2 : **Policisté vnímají nebezpečnost korupce a vliv prostředí na vznik, rozšíření a asimilaci korupce v policejní subkultuře.**

Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že policisté vnímají nebezpečí korupce v policejní práci. Nejvíce rizikovým úsekem v policejní práci považují dopravní policii a ekonomické oddělení, které rozhodují o zakázkách pro policii. Za příčinu korupčního jednání považují selhání morálních vlastností jednotlivce, nedostatečné finanční ohodnocení a špatný výběr policistů. Avšak svou zdrženlivostí v otázkách korupce na

jejich pracovišti a nepřihlédnutí k možnosti tolerance korupčního jednání v jejich řadách nebyl předpoklad vnímání nebezpečnosti korupce v řadách policie jednoznačně potvrzen.

Druhá hypotéza byla potvrzena jen částečně.

Hypotéza č. 3 : Policisté netolerují korupční jednání ve svých řadách a v případě že takové jednání zjištění bezodkladně činí taková opatření, aby bylo korupčnímu jednání zabráněno.

Je patrná určitá solidarita v řadách policistů i s ohledem na korupci, jelikož v odpovědích týkajících se příležitostí braní úplatků je patrná zdrženlivost či obava o nepřekročení hranice jakéhosi tabu. Třináct procent policistů uvádí, že by v případě zjištění korupčního jednání nebo jednání směřujícímu ke korupci nijak nereagovali s tím, že je veškerá odpovědnost na jednotlivci. 24% policistů uvádí, že by toto jednání projednali s konkrétním policistou a dále by toto neřešili. Tedy zhruba třetina policistů je zdrženlivá v reakcích na zjištěná korupční jednání, což v daném prostředí můžeme přisuzovat tomu, že většina respondentů tedy 53% je policistů s dobou služby do pěti let.

Třetí hypotéza se potvrdila jen z části.

Analýzou výsledků dotazníkového šetření bylo zjištěno, že policejní práce, zejména na nejnižších stupních řízení, je trvale ohrožována různými druhy korupčního jednání. V současné situaci v personálním obsazení základních útvarů policie, kdy převážná většina policistů je s dobou služby do pěti let a jejichž profesní růst je modelován odpozorovanými postupy o málo služebně starších policistů je více než důležité preventivně působit v jejich řadách. Jako hlavní okruhy tohoto působení jsou zejména personální práce a personální řízení již v prvních stupních řízení. Kdy zejména

vedoucí oddělení a jejich zástupci musí zvolit průběžné personální hodnocení jako základní manažerský nástroj, který při správném použití může napomoci prevenci korupčního jednání. Toto spočívá zejména ve znalosti kvalit jednotlivých podřízených. Tyto kvality, by neměly být hodnoceny co se týče kvantity, např. vybraných pokut, ale faktory hodnocení by měli být posunuty na hlediska typu preciznosti provedené práce, zákonnosti postupů, plnění úkolů community policing a také vztahů ke kolegům jak v jednotlivých směnách, tak i ostatním kolegům s oddělení.

Dalším důležitým faktorem v autoedukačním procesu takto mladých a nezkušených policistů je absence vzorů. Proto každé vyzvednutí žádoucích kvalit jednotlivců působí autoregulačně na celý kolektiv v dané pracovní skupině. Medializace byť i v pracovní skupině či v úseku vnější služby policie daného ředitelství působí pozitivně na vývoj korupčního jednání.

Alarmující je, že policisté přes krátkou službu u policie se setkali s nabídkou korupčního jednání. Tedy samotný posun v myšlení policistů je důležitým faktorem při prevenci korupčního jednání v prostředí policie. Tento posun myšlení je nutno ovlivnit jak přístupností celoživotního vzdělávání pro všechny policisty i policisty na základních útvarech, změnou ve způsobu dosažení cílů vedení základních útvarů, kdy na některých odděleních se neustále objevují nešvary, jako jsou např. prosazování oblíbenců ze strany vedoucích oddělení a jejich zástupců, snížená sounáležitost mezi hlídkovou a spisovou službou apod.

Všechny tyto opatření by měli vést k průhlednosti vedení základních útvarů, konsolidace vztahů na odděleních a odmítnutí korupce v řadách policie. Následným zvýšením prestiže policie a větší úctou k policejní práci, aby i samotná společnost napomohla protikorupčním snahám v řadách policie.

Závěr:

Závěrem se ještě vracím k etickému kodexu, jeho edukaci a korupci. Vydáním etického kodexu v roce 2005 udělala policie jako organizace významný krok k účinnému boji proti asimilaci korupce v policii.

Obecně se dá, že zjištění provedených průzkumem a teoretickými zjištěními v této diplomové práci říct, že policisté pracující na základních útvarech s dobou služby do 5-ti let, jsou v současné době vystavováni opakovaným nabídkám na korupci, zejména v oblasti dohledu nad Bezpečností silničního provozu (BESIP). Jedním z pilířů, který stále policisty chrání před korupční pastí, je morálka a charakterové vlastnosti jednotlivce. Mohu zodpovědně říci, že většina policistů je morálně bezúhonných.

Avšak absence fundovaného vedení nováčků v řadách police devaluje veškerá opatření, která jsou v rámci protikorupčních snah uskutečňována. V současné době policisty po absolvování základní odborné přípravy (ZOP) zaučují jejich kolegové, kteří ZOP před nedlouhou dobou také opustili. Tedy pokud se policie bude zbavovat zkušených policistů a není podstatné, jaké důvody se fluktuaci přisuzují, budou v řadách policie stále scházet personální kapacity, které by nové policisty prakticky „naučili“ policejní práci tak, jak se dělat má a demokratická společnost vyžaduje.

Snahy o zavedení hodnocení kvality EFQM a projekty typu P1000 jsou v teoretické rovině sice chvályhodné, ale pokud nebudou podpořeny transparentností těchto projektů, není možné proti korupci bojovat. Obzvláště proto, že političtí představitelé, kteří tyto projekty k policii přinesly, jsou následně obviňováni za rozprodávání policejního majetku svým rodinným příslušníkům. Toto pak vede pouze k tomu, že do policie jako profesní skupiny, jsou vysílány signály, o zkorumpovanosti

politické reprezentace, která se jen snaží navenek deklarovat jakési opatření, ale pravým důvodem je skutečnost, že se chtějí materiálně a finančně zajistit na dobu, kdy „u moci“ již bude jiná politická strana.

Jedním z nástrojů, jak může policie proti korupci účinně bojovat, je celoživotní vzdělávání policistů, zkvalitňování pracovního prostředí a motivace policistů k žádoucímu chování, jednání a vystupování. Obzvláště v době, kdy se noví policisté rekrutují z řad současné mládeže, která má, mírně řečeno, uvolněnou morálku a téměř nic jim neříkající základní pravidla slušného chování. Vždyť, už jen vystupování vůči nadřízeným, důstojníkům v řadách policie, základy ústrojné kázně je nutné tyto policisty naučit. Mnohdy slyšíme povzdechy služebně starších kolegů, kteří lamentují nad absencí základní vojenské služby. Proto je nezbytná symbióza celoživotního vzdělávání v řadách policie a erudovaného vedení především na základních útvarech policie. Bohužel toto koliduje s akceschopností policie, kdy na Obvodním ředitelství jsou průměrné podstavy cca 10 policistů/Místní oddělení. Možná právě proto je nutné přijmout taková opatření, aby byl dostupný vzdělávací program, který bude účinně působit v oblasti policejního vzdělání. Jedním z možných variant je e-Learning. Nenáročný – rychlý – účinný způsob jak edukační proces masově rozšířit.

Proto i tato diplomová práce ukazuje možnosti e-Learningu v nelehkém boji pomocí vzdělání s nežádoucím korupčním chováním a nejen s ním.

Seznam použité literatury:

- 1) Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky.
- 2) Zákon č. 361/2003 Sb. o služebním poměru bezpečnostních sborů.
- 3) ZPPP č. 181/2006 stanoví základní pravidla chování, služebního jednání a služební zdvořilosti v Policii České republiky.
- 4) RPP č. 1/2005 Etický kodex Policie České republiky.
- 5) RPP č. 1/2009 Etický kodex Policie České republiky.
- 6) Frič, P. s kol. Korupce na český způsob, Praha 1999, nakladatelství G plus G, ISBN 80-86103-26-9.
- 7) Halbichová, E. Diplomová práce „Korupce jako sociální a mravní problém“, PAČR, Praha, 2003, PA-21-6/SV-2003.
- 8) Heichel, P. Bakalářská práce „Etický kodex Policie ČR (trestné činy a přestupky)“, Brno 2008.
- 9) Herzogová, Z. Policejní etika, Tiskárna MV, Praha 2003, ISBN 80-238-9984-8.
- 10) Macek, P. - Uhlíř, L. Dějiny policie a četnictva I. Habsburská Monarchie(1526-1918), Themis, Praha 1997, ISBN 80-85821-52-4,
- 11) Macek, P. - Uhlíř, L. Dějiny policie a četnictva II. Československo (1918-1939), Police History, Praha 1999, ISBN 80-902670-0-9,
- 12) Macek, P. - Uhlíř, L. Dějiny policie a četnictva III. Československo (1939-1945), Police History, Praha 1999, ISBN 80-86477-01-0
- 13) Plachetka, J. Velký slovník citátů a přísloví. Akademia, Praha 1996, ISBN 80-200-1132-3.
- 14) Duyne, P. C. van. Boj proti korupci: Způsoby a stanoviska, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 1999.
- 15) Herzogová, Z. Sociální role policie a etický kodex. Kriminalistika, Praha 1998.
- 16) Kánský, J. Etický kodex podniků. Filozofia, roč. 54, 1999, s. 14-22.
- 17) Kovařík, Z. Profesionální motivace policistů, Kriminalistika č. 1 a 3, Praha 1999, s. 53-65, 207-220.
- 18) Kovařík, Z. Vztah policistů ke službě z pohledu empirického poznání, Kriminalistika, Praha 2004.
- 19) Remišová, A. Etický kodex, Ekonom, Praha 1998.
- 20) Sabopál, E. Policajná telia a prax. Akadémia policejného sboru SR, Bratislava 1999, roč. VII, s. 5-12
- 21) Internet: Veselá, M. Community policing, MVČR, <http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-169232.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>.
- 22) Internet: Integrace.cz, <http://integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=482>.
- 23) Internet: Kontis e-Learning, <http://www.e-learn.cz/default.asp?menu=elearning&submenu=elearning>.
- 24) Internet: <http://www.transparency.cz/>
- 25) Intranet: pportal.pcr.cz, http://pportal.pcr.cz/oks/Web_korupce/definice.html.
- 26) Budilová, L. a Hirt, T. a kol, Policista v multikulturním prostředí, MVČR, Praha 2005, ISBN 80-903510-1-8

Resumé

Diplomová práce je zaměřena na zkoumání problematiky uplatňování etického kodexu v prostředí současné Policie České republiky, její historický vývoj od dob četnictva přes jednotlivá historická období po současnost. Nejsou opomenuty také historické prameny vzniku etických kodexů od přijetí dokumentu „Kodex pro chování osob odpovědných za provádění zákonů“ schváleným Valným shromážděním Spojených národů rezolucí č. 34/169 z roku 1979 po Rozkaz Policejního prezidenta č. 1/2005 Etický kodex Policie ČR.

Část diplomové práce je věnována teoretickým poznatkům o korupci, podmínkách a vývoji korupčního jednání v prostředí celé společnosti a policie samotné. Také se zabývá jednotlivými stádii vývoje korupce a prostředky boje proti korupčnímu jednání ze strany státních institucí a Policie ČR.

Zaměřil jsem se na popis, charakteristiku a edukaci etického kodexu u Policie České republiky. Pokusil jsem se poukázat na specifika úpravy jednání, chování a vystupování policistů od dob četnictva po současnost, což jsem demonstroval na služebních přísahách příslušníků policie, Sboru národní bezpečnosti a četnictva v jednotlivých historických souvislostech. V základních rysech jsem se pokusil osvětlit pojem, podstatu, význam a funkci etického kodexu v současné policii.

Provedeným průzkumem jsem se snažil zmapovat vědomosti, přístupy a sociální souvislosti s chováním, jednáním nebo vystupováním policistů a porovnat s obecně převzatými hypotézami týkající se tohoto jednání policistů. Také byl průzkum zaměřen na sociální souvislosti, korupční jednání a míru tolerance korupce.

Problematika je zkoumána z dostupných literárních pramenů a statistik Policie České republiky a teoretických zjištění a vzniku, vývoji, podmínkách a boji proti korupci.

Anotace

Tato diplomová práce popisuje vznik, vývoj etických kodexů a korupce na našem území. V úvodní části jsou definovány nejdůležitější pojmy. Zkoumá uplatnění etického kodexu v prostředí současné policie a možné faktory nežádoucího prorůstání korupce do Policie České republiky. Také se zabývá vývojem norem upravující chování, jednání a vstupování od dob četnictva přes jednotlivá historická období po současnost. Dále neopomíná příčiny korupce a metody boje proti korupci. Nejsou opomenuty historické prameny vzniku etických kodexů od norem náboženských přes normy světové, např. přijetí dokumentu „Kodex pro chování osob odpovědných za provádění zákonů“ schváleným Valným shromážděním Spojených národů rezolucí č. 34/169 z roku 1979 po Rozkaz Policejního prezidenta č. 1/2009 Etický kodex Policie ČR.

Popisuje význam osobnostní a sociální výchovy na boji proti korupci. Popisuje edukační proces Etického kodexu u PČR. V základních rysech jsem osvětlil pojem, podstatu, význam a funkci Etického kodexu v současné policii a přínos edukačního procesu na jeho osvojení v řadách policie. Popsal jsem základní problémy v celoživotním vzdělávání policistů a rozvíjím myšlenku zařazení e-learningu do procesu vzdělávání v policii.

Provedený průzkum zmapoval vědomosti policistů o etickém kodexu a hledá korupční faktory v práci policie. Také byl průzkum zaměřen na názory policistů na korupční jednání a možná opatření, která by tomuto negativnímu jevu zabránily v rozšiřování mezi policisty. Na základě teoretického poznání a zjištění v průzkumu jsou navrhovány opatření a to jak systémová, tak i praktická opatření ke zlepšení a prevenci na základních útvarech policie.

Klíčová slova:

Etický kodex, korupce, podstata, geneze, faktory, četnictvo, historie policie, služební přísaha, e-learning, EFQM, Community policing, pojem policie, profesní etika, pracovní morálka, významné etické kodexy, edukační proces, osobnostní a sociální výchova

Annotation

This thesis describes the origin, development of ethical codes and progress of corruption on our territory. The introductory part contains the definition of the most important terms. It explores the issue of application of the Ethical Code within the contemporary Police Department of the Czech Republic, and the potential factors of undesirable interference of corruption in the Police Department of the Czech Republic. It also explores the development of regulations that concern behavior, acting and joining since the gendarme times through particular historical periods up to present. Furthermore, it does not omit the causes of corruption and the methods of combatting corruption. Due attention is paid to historical materials related to the origin of ethical codes starting with the religious regulations up to the secular regulations, e. g. acceptance of the document „Code of behavior of officers responsible for enforcing the law“ passed by the General Assembly of the United Nations Organization in the resolution No. 34/169 in 1979 up to the Direction of the Police President No. 1/2009 Ethical Code of the Police Department of the Czech Republic.

It describes the meaning of personality and social education in combatting corruption. It describes the educational process of the Ethical Code within the Police Department of the Czech Republic. I have outlined the notion, essence, meaning and function of the Ethical Code within the contemporary Police Department of the Czech Republic, and the contribution of the educational process to its indoctrination withing the Police. I have described the fundamental problems in the lifelong learning of police officers, and I develop the idea of incorporation of e-learning into the educational process with the Police Department.

The practical research has mapped the police's knowledge of the Ethical Code, and it searches the corruption factors in the police work. Also, the research has focused on the police officers' attitudes to the corruption behavior, and the potential measures that would prevent this negative feature from spreading among the police. Based on the theoretical findings and research, there is a proposal of measures, both systematic and practical measures, aimed at improval and prevention at the local police departments.

Keywords:

Ethical code, corruption, essence, genesis, factors, gendarmes, history of the police, official oath, e-learning, EFQM, community policing, the concept of the police, professional ethics, work attitude, important international ethical codes, educational process, personality and social education.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

1. Projekt Diplomové práce
2. Dotazník
3. Výsledky provedeného průzkumu
4. Etický kodex Police České republiky
5. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 181/2006

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

Korupce a etický kodex v Policii České republiky

(Projekt diplomové práce)

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Věra ŠIMKOVÁ

Vypracoval:

Bc. Petr HEICHEL

PRAHA 2009

1. Popis problému:

Diplomová práce se zabývá problematikou korupce a etického kodexu v prostředí Policii České republiky, objasnění pojmu korupce, úplatku, etického kodexu, morálky aj. Dále se práce zabývá faktory ovlivňujícími rozhodnutí chovat se korupčně a možnosti diagnostiky chování inklinujícímu ke korupčním praktikám. Také možnosti a postavení edukačního procesu při prevenci korupčního chování a vliv etického kodexu jako prevence korupce.

2. Cíl diplomové práce a jeho zdůvodnění:

Jelikož jsem sám, jako řadový policista, nebyl přesvědčen o nutnosti vydání Etického kodexu PČR, rozhodl jsem se ve své diplomové práci podrobit etický kodex zkoumání, ve které se ohlédnu za historickými prameny úpravy chování, jednání a vystupování lidské populace. Zejména největším „etickým kodexům“ jako jsou římsko-katolické zákony, zákonům judaismu, koránu, buddhismu apod. Následně se ohlédnu za úpravou služebního chování, jednání a vystupování v řadách četnictva, tedy od roku 1815 po rok 1938 a následný vývoj v období veřejné bezpečnosti, sboru národní bezpečnosti, porevoluční policie až do současnosti. Dále se hodlám zastavit u tématu profesní etika, ve které hodlám definovat podstatu, význam, předmět a funkci etických kodexů v profesních skupinách zejména s ohledem na fungování ve státní správě a samosprávě.

Jelikož je pochopitelně nemožné, aby každý jednotlivec měl od narození morální předpoklady, kterými by byl vybaven do života, ohlédnu se také po vzdělání v oblasti chování, jednání a vystupování jedince ve společnosti, kde se zaměřím na oblast policejního vzdělání v této oblasti, jeho způsoby, rozsah a výsledky samotné, případně navrhnou oblasti možných zlepšení, změn či nových přístupů ve vzdělání policistů. Také se zmíním o preventivních programech prováděných v rámci policie.

Tématem neméně ožehavým je korupce v řadách policie, tedy trestné činy a přestupky policistů, klientelismus až brání úplatků v jakékoli podobě. Proto v této kapitole se budu zabývat právě trestnou činností policistů, kdy provedu průzkum vývoje trestné činnosti policistů od roku 2000 do současnosti, čímž hodlám uzavřít teoretickou část své diplomové práce.

V praktické části hodlám realizovat výzkum týkající se vnímání etického kodexu příslušníky Policie ČR, tak jak je uveden v rozkaze policejního prezidenta č. 1/2009 a to jak u policistů ve výkonu služby i civilních občanů. Jedním kritériem výzkumu hodlám uvést také socio-kulturní vlivy na kolizní rozhodování policistů v oblasti trestního práva a rizika korupčního jednání obecně.

3. Osnova diplomové práce:

Úvod

1. Vymezení základních pojmů k tématu diplomové práce

1.1 Policejní etika

- 1.1.1 Profesní etika a pracovní morálka
- 1.1.2 Předmět profesní etiky
- 1.1.3 Etický kodex, Podstata a význam, Funkce
- 1.1.4 Významné etické kodexy

1.2 Korupce

- 1.2.1 Úplatek
- 1.2.2 Korupce a právní řád ČR
- 1.2.3 Korupce v Policii ČR
- 1.2.4 Institucionalizace korupce
- 1.2.5 Transparency International
- 1.2.6 Index BPI, CPI, GBK

2. Dějiny policie a četnictva

- 2.1 Četnictvo od roku 1815 do roku 1918
- 2.2 Četnictvo od roku 1918 do roku 1938
- 2.3 Policie po roku 1938 do roku 1949
- 2.4 Policie po roce 1949 do roku 1989
- 2.5 Policie po roce 1989 do současnosti

3. Korupce, příčiny a metody boje s korupcí

- 3.1 Korupce ve státní správě
- 3.2 Korupce v české společnosti
- 3.3 Příčiny korupce

3.4 Výzkumy korupce v ČR

3.5 Metody boje s korupcí v ČR

4. Etické kodexy

4.1 Etický kodex zaměstnanců veřejné správy

4.2 Významné etické kodexy

4.3 Etický kodex policie

4.4 Etické normy pro policii

5. Osobnostní a sociální výchova

5.1 Vysvětlení termínu a podstaty osobnostní a sociální výchovy

5.2 Krátkodobé a dlouhodobé cíle sociální a osobnostní výchovy

5.3 Dopad osobnostní a sociální výchovy na sociální klima na pracovišti

6. Edukační proces jako stavební kámen boje proti korupci

6.1 Koncepce vzdělávání

6.2 Model EFQM

6.3 E-learning

6.4 Community policing

7. Empirická část

7.1 Definice zkoumaného problému

7.2 Metoda průzkumu

7.3 Výsledky průzkumného dotazníku

7.4 Diskuze výsledků a závěrů

Závěr

Resumé

Anotace

Seznam použité literatury

Seznam příloh

4. Cíl empirické části – průzkumu:

Cílem empirické části je provést šetření za účelem potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz:

1. Edukace a zosobnění etických norem přispívá k snížení rizika korupčního chování.
2. Socio-ekonomická situace rodiny ovlivňuje rozhodnutí chovat se korupčně.
3. Doba služby u policie ovlivňuje riziko korupčního jednání.

Průzkumný dotazník má za cíl zodpovědět nejen zda, ale také jak socio-ekonomická situace rodiny nejen příslušníka policie zvyšuje možná rizika korupčního chování. Také prokáže, zda-li edukační proces může pomocí etických norem snížit riziko korupčního chování v policii. Dále, zda lze pomocí zvýšení prestiže policejní práce přispět k minimalizování rizik korupčního jednání.

5. Charakteristika metod zpracování empirické části práce:

V diplomové práci bude použita explorativní výzkumná metoda, metoda dotazníku. Dotazník bude tvořen formou uzavřených a otevřených otázek a respondenty budou příslušníci policie základních útvarů policie a civilní občané

6. Charakteristika výběrového souboru:

Výběrový soubor bude složen z reprezentativního vzorku příslušníků policie a také reprezentativního vzorku občanů ve věkových hranicích 20-50 let.

7. Časový harmonogram zpracování diplomové práce:

červenec 2009	zpracování projektu diplomové práce
srpen 2009	vypracování průzkumného dotazníku
únor 2009 – září 2009	analýza odborné literatury a jiných informačních zdrojů
září 2009	zadání dotazníku výběrovému vzorku

listopad 2009	analýza a shrnutí výsledků dotazníku
leden 2010	konečné zpracování a vyvázání diplomové práce
březen 2010	odevzdání diplomové práce

8. Možnosti praktického využití diplomové práce:

Diplomová práce se snaží nalézt faktory, které ovlivňují případné korupční jednání. V praktickém životě je možné závěrů diplomové práce využít pro výchovnou, vzdělávací a preventivní činnost a to zejména s využitím pozitivně působících vlivů na etické chování a zabránění korupčnímu jednání.

9. Seznam literatury:

- 1) Dokutil, M. Úvaha o toleranci. Filozofický časopis, roč. 43, 1995, č. 5
- 2) Frič, P. S kol. Korupce na český způsob. Praha 1999, nakladatelství G plus G, ISBN 80-86103-26-9
- 3) PhDr. Herzogová, Z. CSc. Etické principy policejní práce. Policista. Vydává MV ČR, 2002, č.4
- 4) PhDr. Herzogová, Z. CSc. Policejní etika. Praha, Tiskárna MV 2003
- 5) Prof. PhDr. Klimeková, A. PhD. Etika, mravní výchova a profesní etika, LANA, Prešov 2005, ISBN 80-969053-9-2,
- 6) Macek, P. - Uhlíř, L. Dějiny policie a četnictva I. Habsburská Monarchie(1526-1918), Themis, Praha 1997, ISBN 80-85821-52-4,
- 7) Macek, P. - Uhlíř, L. Dějiny policie a četnictva II. Československo (1918-1939), Police History, Praha 1999, ISBN 80-902670-0-9,
- 8) Macek, P. - Uhlíř, L. Dějiny policie a četnictva III. Československo (1939-1945), Police History, Praha 1999, ISBN
- 9) Plachetka, J. Velký slovník citátů a přísloví. Praha, Academia, 1996, ISBN 80-200-1132-3,
- 10) Doc. PhDr. Radvan, E. Csc., Úvod do filosofie, Brno, IMS, 2004
- 11) Remišová, A. Etický kódex. Bratislava, Ekonóm, 1998
- 12) Smereková, D. K dvom významom pojmu zodpovednosť. Filozofia, roč. 55, 2000, č. 8
- 13) Sobotka, M. Kantova etika čisté vôle. Filozofický časopis, 2002, roč. 50, č. 1

10. Orientační charakteristika případných příloh:

Přílohy diplomové práce budou tvořit grafy znázorňující výsledky průzkumného dotazníku. Dále příloha bude obsahovat výňatky ze zákona 273/2008 Sb. o Policii ČR a interních aktů řízení popisujících chování, jednání a vystupování.

DOTAZNÍK

1. Měl(a) jste možnost seznámit se s obsahem Listiny základních práv a svobod?

rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

2. Dodržování etických norem uvedených v Listině základních práv a svobod příslušníky Policie České republiky považují za :

velmi důležité důležité nevím nepodstatné zcela nepodstatné

3. Měl(a) jste možnost seznámit se s obsahem Etického kodexu Policie České republiky?

rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

4. Víte, co je obsahem Etického kodexu Policie České republiky?

rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

5. Víte, ve kterém roce byl přijat Etický kodex Policie České republiky?

r. 2004 r. 2005 r. 2006 r. 2007 nevím

6. Dodržováním etických norem uvedených v Etickém kodexu Policie České republiky považují za :

velmi důležité důležité nevím nepodstatné zcela nepodstatné

7. Máte za to, že by měl být změněn Etický kodex Policie České republiky?

ano ne

V případě, že odpovíte ano, uveďte prosím, v čem by měl být změněn :

8. Vydáním a přijetím Etického kodexu Policie České republiky se zlepšilo jednání příslušníků Policie České republiky?

rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

9. Může se zvýšit společenská prestiž Policie České republiky jako celku, dodržováním základních hodnot, které jsou dány Etickým kodexem Policie České republiky?

rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

10. V této otázce se prosím zaměřte, na zhodnocení 6-ti vybraných porušení Etického kodexu Policie České republiky a pokuste se je seřadit od nejzávažnějšího po méně závažné.

(do čtverečku napište čísla od 1-nejzávažnější až po č. 6-nejméně závažné)

- vyzrazení informací zjištěných při služební činnosti
- přijmutí darů nebo jiných výhod
- nedůstojné reprezentování policie ČR svým špatným vystupováním na veřejnosti
- spáchání trestné činnosti příslušníkem policie ČR
- použití donucovacích prostředků v rozporu se zákonem
- nezáměr o vzdělávání a prohlubování si svých profesionálních znalostí

11. Existují některé obecné etické zásady, jejichž naplňování považujete za důležité v osobním životě?

- ano ne

V případě, že odpovíte ano, uveďte prosím, které to jsou :

- 1.....
- 2.....
- 3.....

12. Existují některé obecné etické zásady, jejichž naplňování považujete za důležité v profesním životě policisty?

- ano ne

V případě, že odpovíte ano, uveďte prosím, které to jsou :

- 1.....
- 2.....
- 3.....

13. Byli na Vašem pracovišti v posledních třech letech trestáni policisté za porušení služebních povinností?

- rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

14. Jsou podle Vás některé pracovní úseky policie ohroženy úplatkářstvím a korupcí?

- rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

Můžete napsat, které úseky to podle Vás jsou?

-
-

15. Je na Vašem pracovišti příležitost na braní úplatků?

- rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

V případě, že ano jak by se daly tyto příležitosti odstranit?

- zlepšit organizaci a řízení
- zvýšit platy policistů
- zlepšit morálku policistů
- jiný způsobem

16. Myslíte si, že Vaši nadřízení vědí o korupci v řadách policie?

- rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

17. Byl jste již někdy ovlivňován jednoznačnou nabídkou úplatku?

- ano ne

Pokud ano, uveďte prosím kolikrát? :

18. Čím je dle Vašeho názoru zapříčiněna trestná činnost policistů?

(možno vybrat maximálně 2 možnosti)

☐ špatně fungující systém, který toto umožňuje	☐ nedostatečné finanční ohodnocení
☐ tlak veřejnosti	☐ špatným výběrem policistů
☐ negativní mediální obraz	☐ nevím, nepřemýšlím o tom
☐ selhání morálních vlastností jednotlivce	☐ jiné :

19. V případě, že byste se dostal/a do situace, kdy byste měl/a pocit, že Váš kolega/gyně jedná nesprávně, nebo že se nevhodně chová, jak byste tuto situaci řešil/a?

- sám bych projednal/a vzniklou negativní situaci s kolegou/gyní,
 projednal/a bych vzniklou negativní situaci s přímým nadřízeným bez přítomnosti kolegy/gyně,
 projednal/a bych vzniklou negativní situaci s přímým nadřízeným za přítomnosti kolegy/gyně,
 podal/a bych oficiální stížnost na kolegu/gyni nejbližšímu přímému nadřízenému,
 nijak bych tuto negativní situaci neřešil/a, je to jeho/její věc.

20. Uspokojuje Vás Vaše zaměstnání?

- rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

Údaje k respondentovi :

21. Jak dlouho sloužíte u Policie ČR?

☐ do 5 let	☐ do 10 let	☐ do 15 let
☐ do 20 let	☐ do 25 let	☐ více jak 30 let

22. Na jakém úseku policejní činnosti pracujete?

☐ pořádková policie	☐ dopravní policie	☐ železniční policie
☐ cizinecká policie	☐ kriminální policie	☐ správní činnosti
☐ ochranná služba	☐ služba rychlého nasazení	☐ jiný úsek

23. Na jakém stupni řízení pracujete?

☐ obvodní oddělení	☐ okresní ředitelství	☐ krajské ředitelství
☐ celorepublikový útvar	☐ policejní prezidium	☐ jiný úsek

24. Kolik Vám je let?

☐ do 25 let	☐ do 30 let	☐ do 35 let
☐ do 40 let	☐ do 45 let	☐ více jak 45 let

25. Jste :

- muž žena

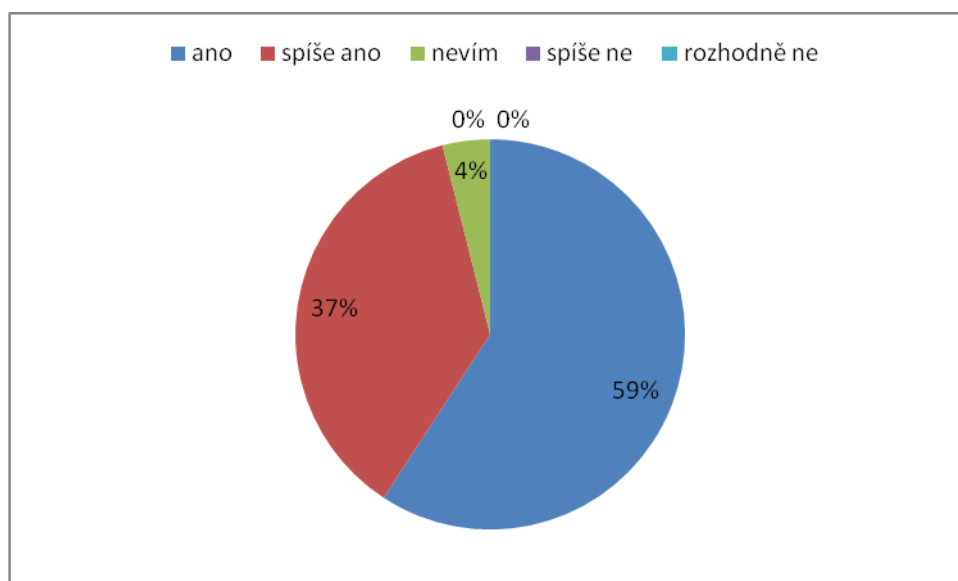
Průzkum provedený za spolupráce příslušníků PČR, zařazených na základních útvarech

Pro potřeby průzkumu bylo osloveno celkem 152 příslušníků Policie ČR, kteří jsou zařazení na Místních odděleních PČR.

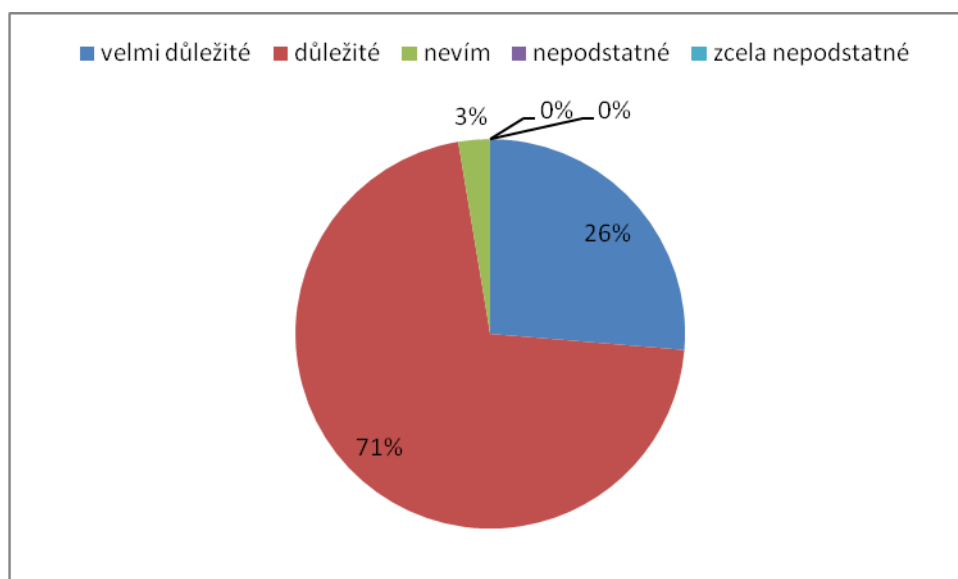
Výzkum provedl: Bc. Petr Heichel

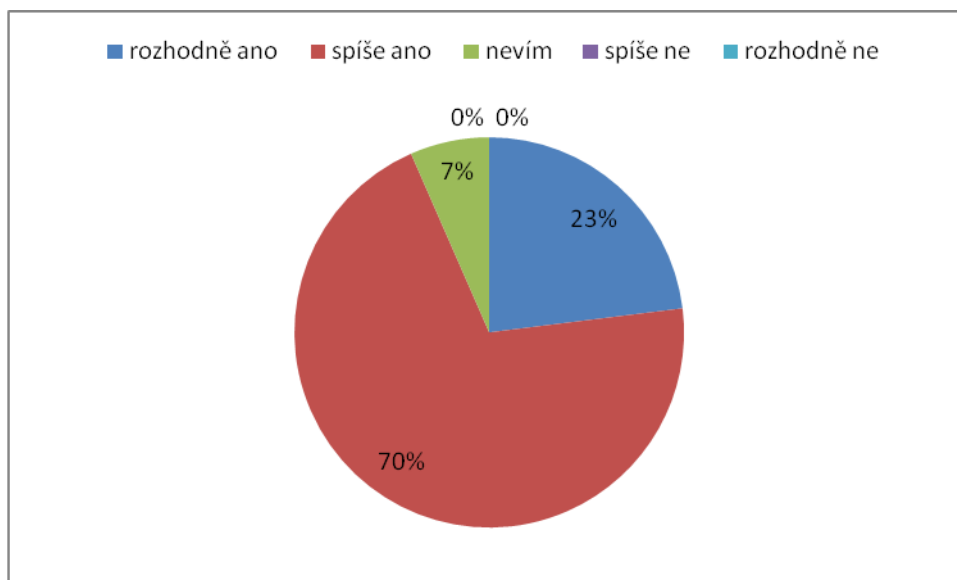
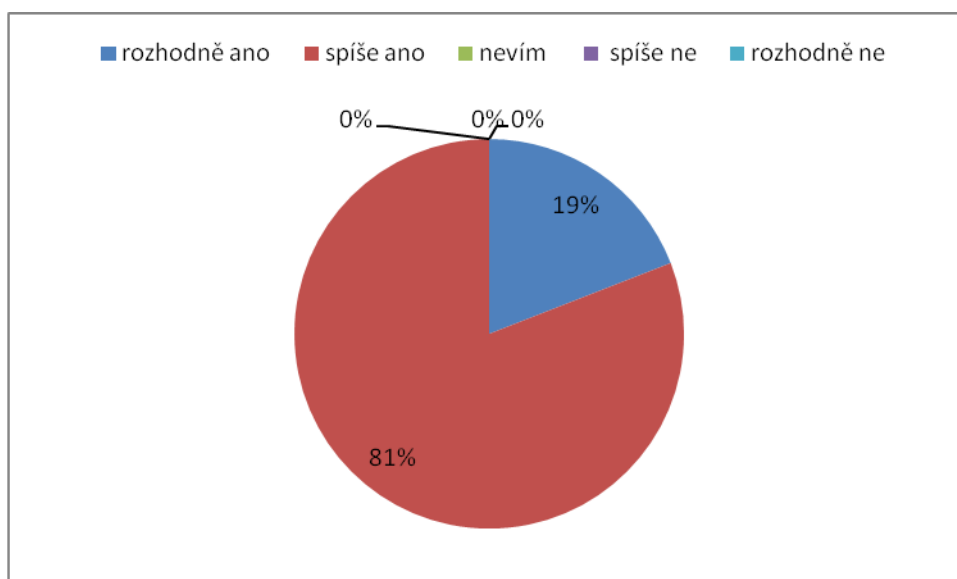
Pro potřeby Diplomové práce: „**Korupce a Etický kodex v PČR**“

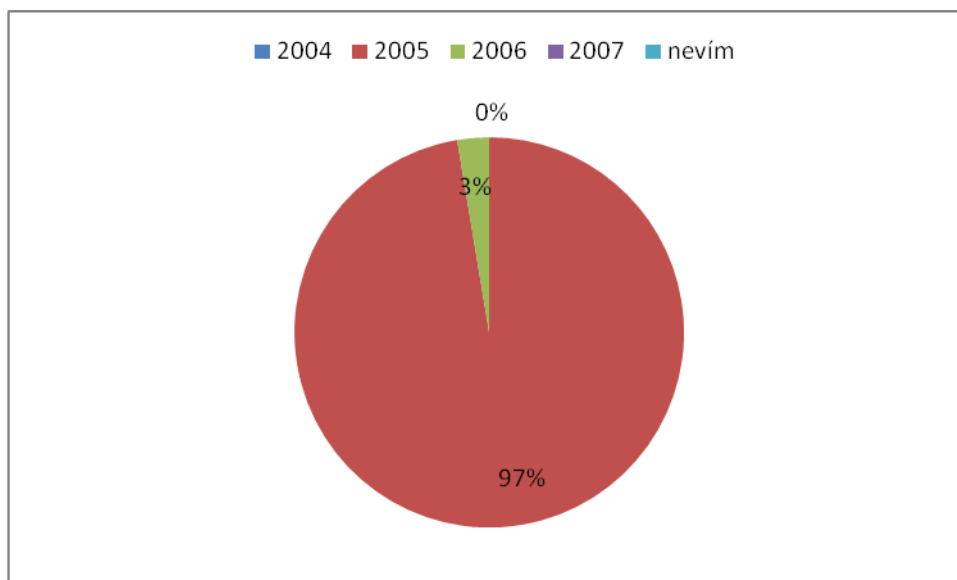
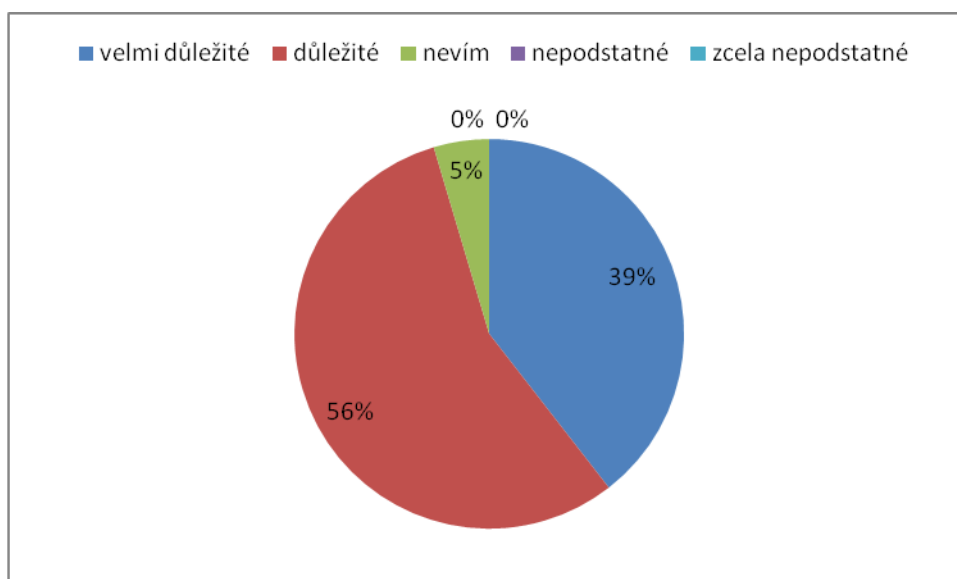
Měl/a jste možnost seznámit se s obsahem Listiny základních práva a svobod?

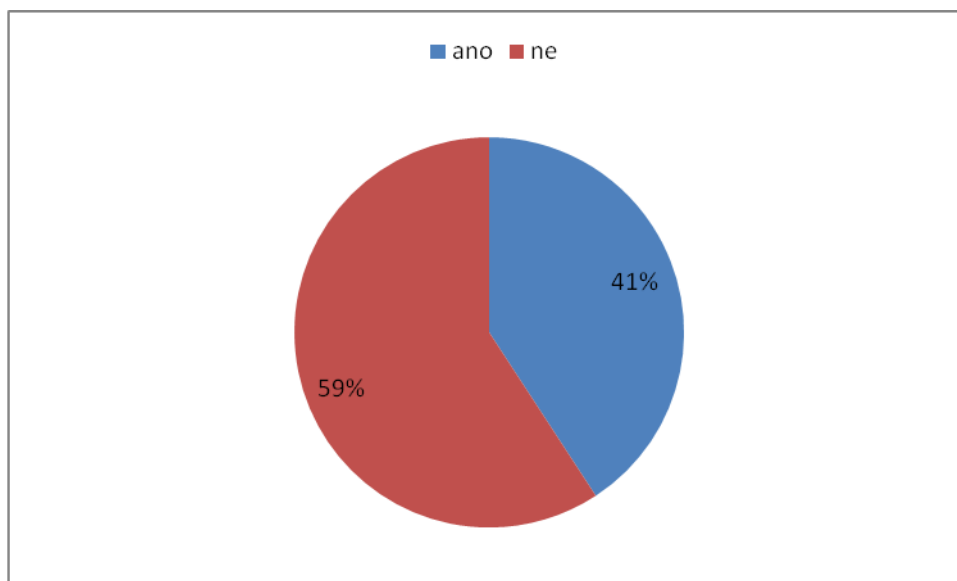
Dodržování etických norem uvedených v LZPS příslušníky PČR považují za:

Měl/a jste možnost seznámit se s obsahem Etického kodexu PČR?***Víte, co je obsahem Etického kodexu PČR?***

Víte, ve kterém roce byl přijat Etický kodex PČR?***Dodržování etických norem uvedených v Etickém kodexu PČR považují za:***

Máte za to, že by měl být změněn Etický kodex PČR?

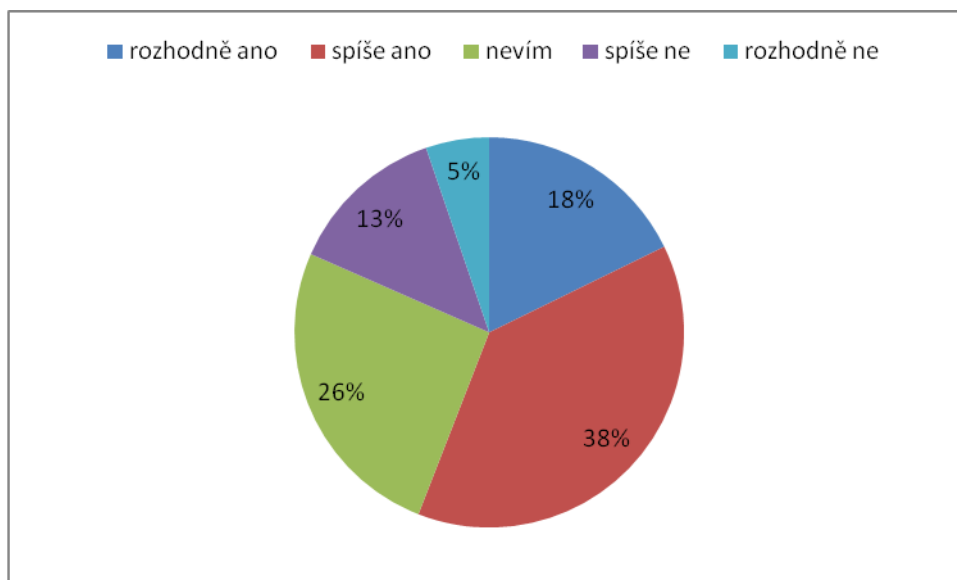

V případě, že ano, uveďte prosím, v čem by měl být změněn:

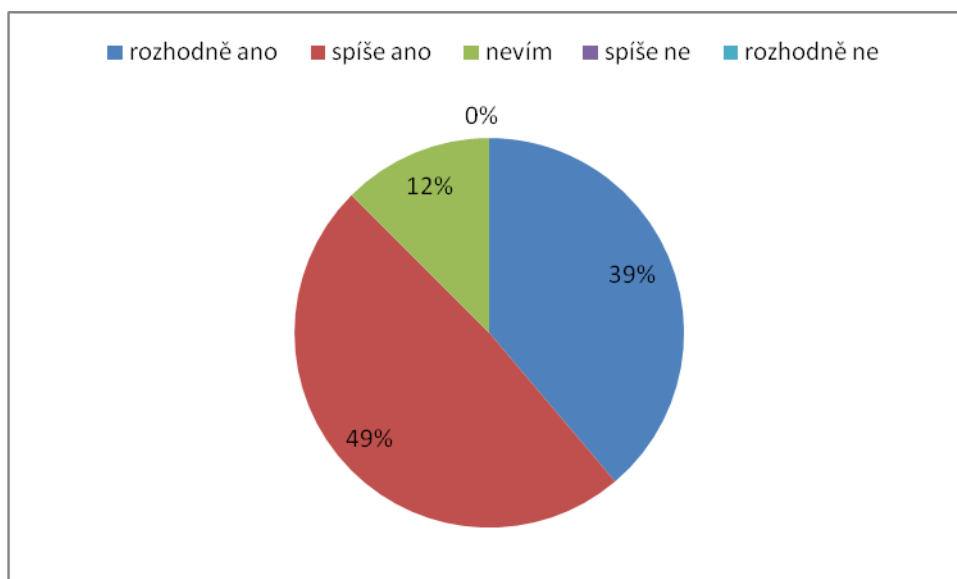
(Nejčastější odpovědi)

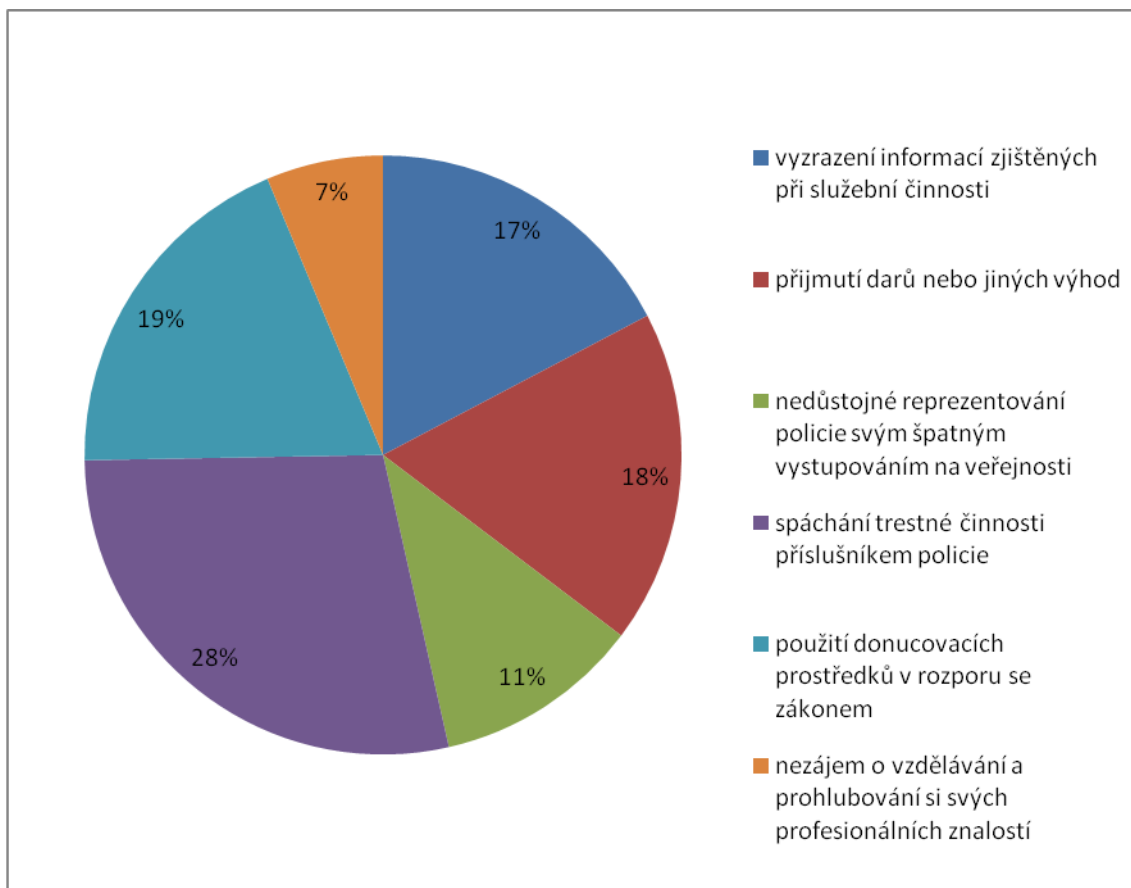
Vydáním a přijetím Etického kodexu PČR se zlepšilo jednání příslušníků PČR?

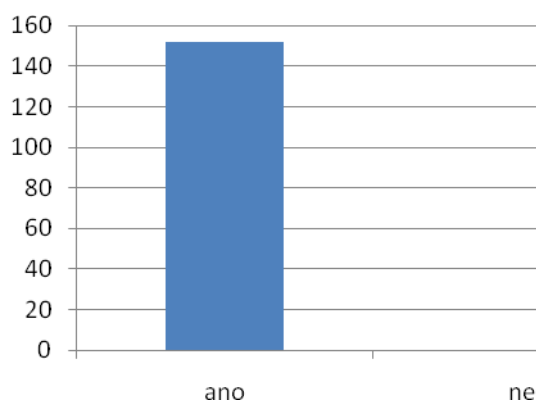
Může se zvýšit společenská prestiž PČR jako celku, dodržováním základních hodnot, které jsou dány Etickým kodexem PČR?

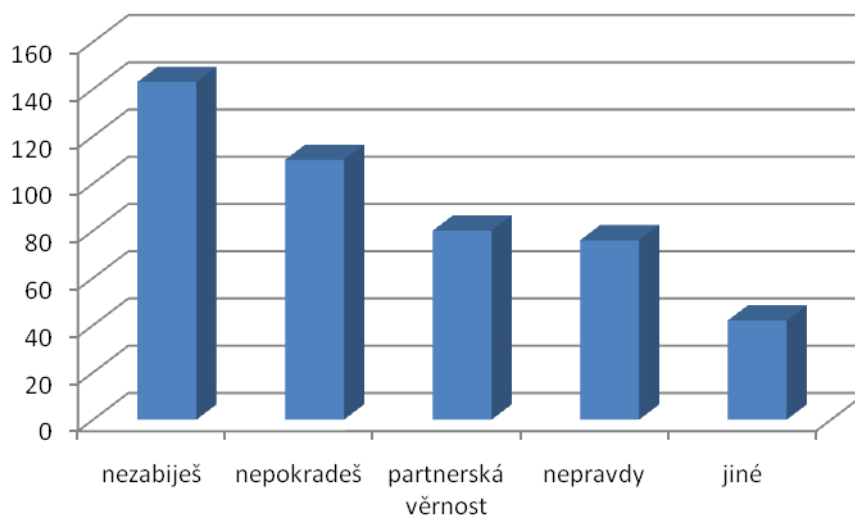
V této otázce se prosím zaměřte, na hodnocení 6ti vybraných porušení Etického kodexu PČR a pokuste se je seřadit od nejzávažnějšího po méně závažné.

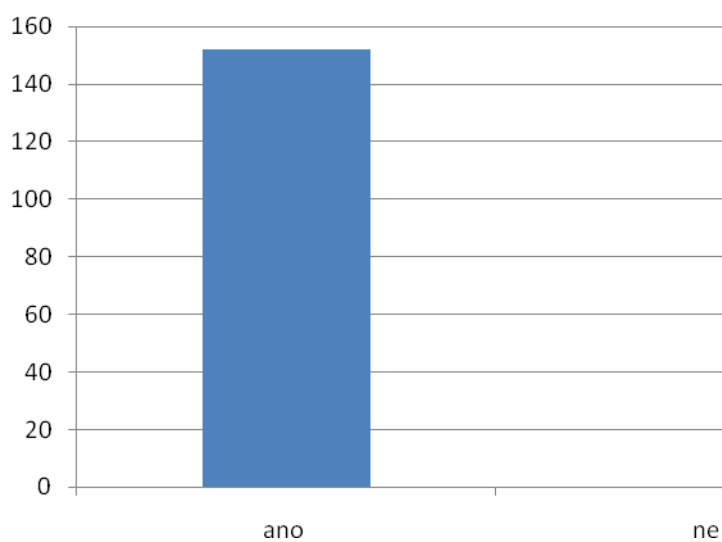
Existují některé obecné etické zásady, jejichž naplňování považujete za důležité v osobním životě?

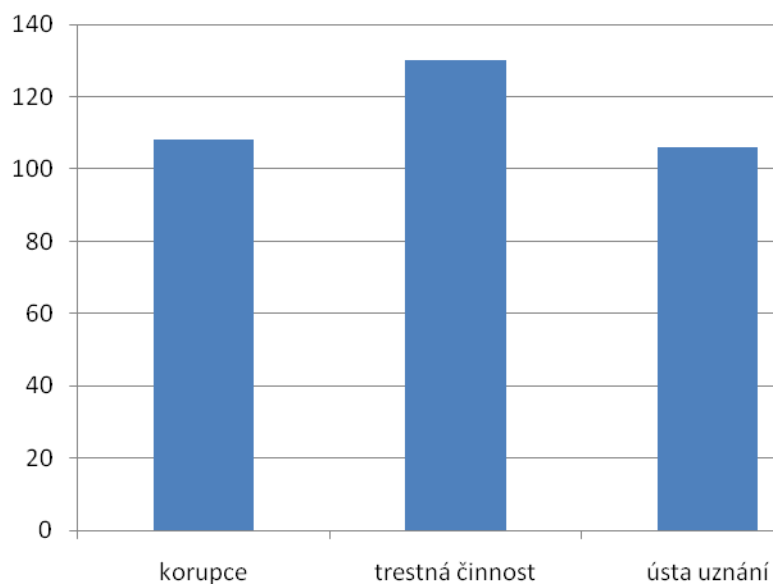
V případě, že odpovíte ano, uveďte prosím, které to jsou:

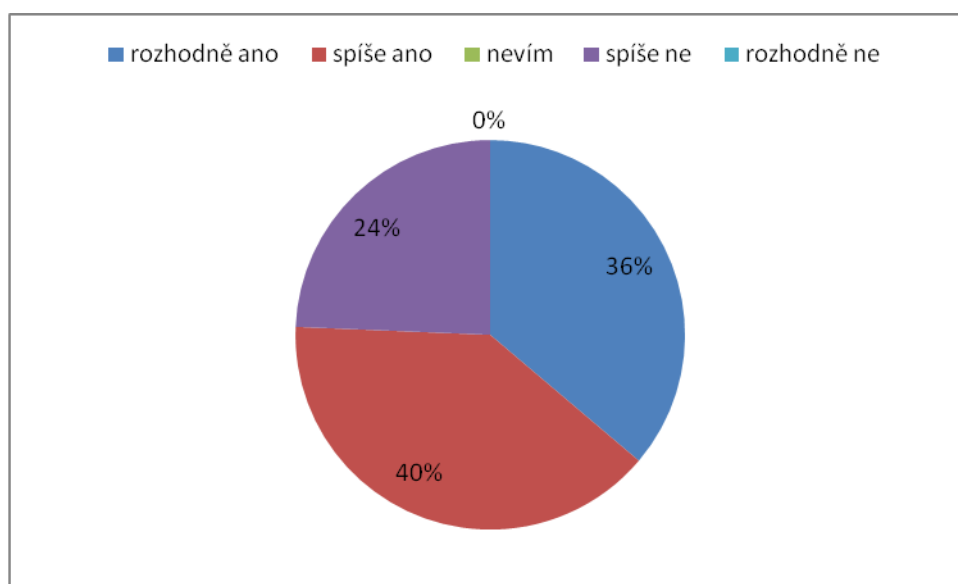
Existují některé obecné etické zásady, jejichž naplňování považujete za důležité v profesním životě policisty?

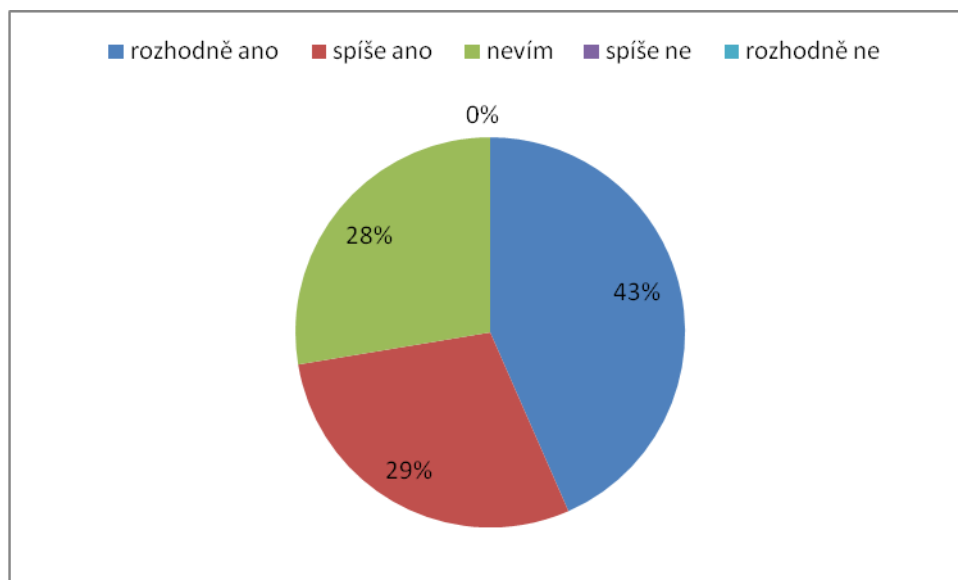
V případě, že odpovíte ano, uveďte prosím, které to jsou:

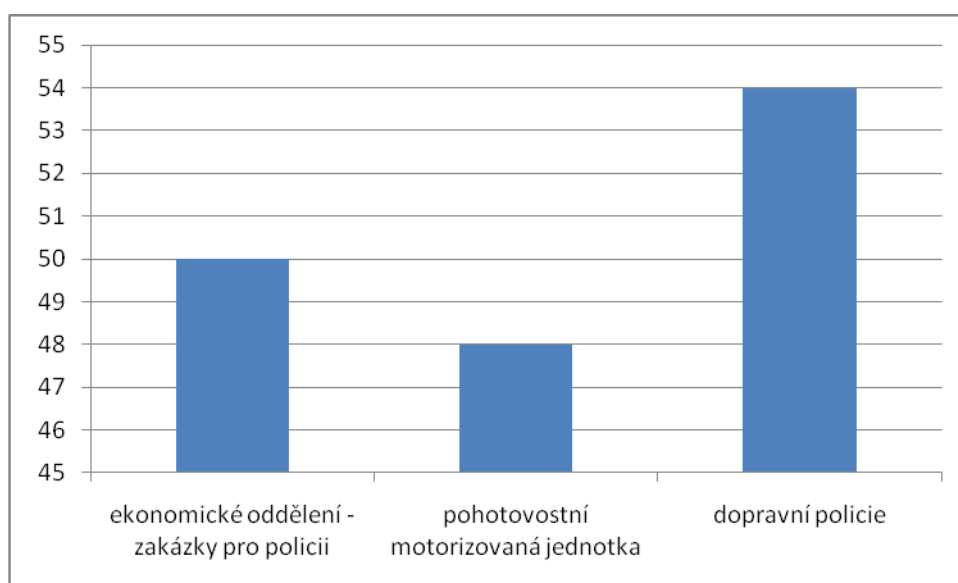
Byli na Vašem pracovišti v posledních třech letech trestáni policisté za porušení služebních povinností?

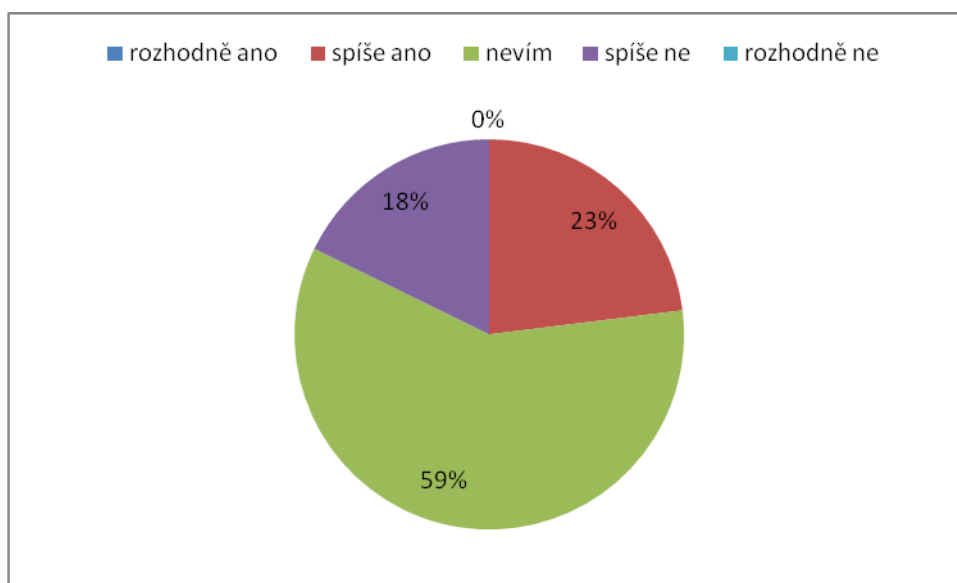
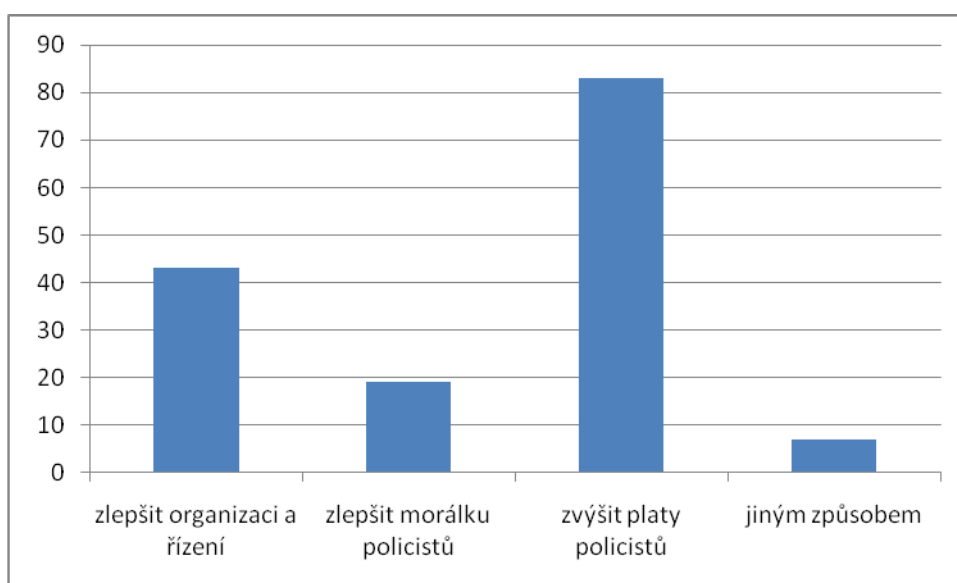

Jsou podle Vás některé pracovní úseky policie ohroženy úplatkářstvím a korupcí?

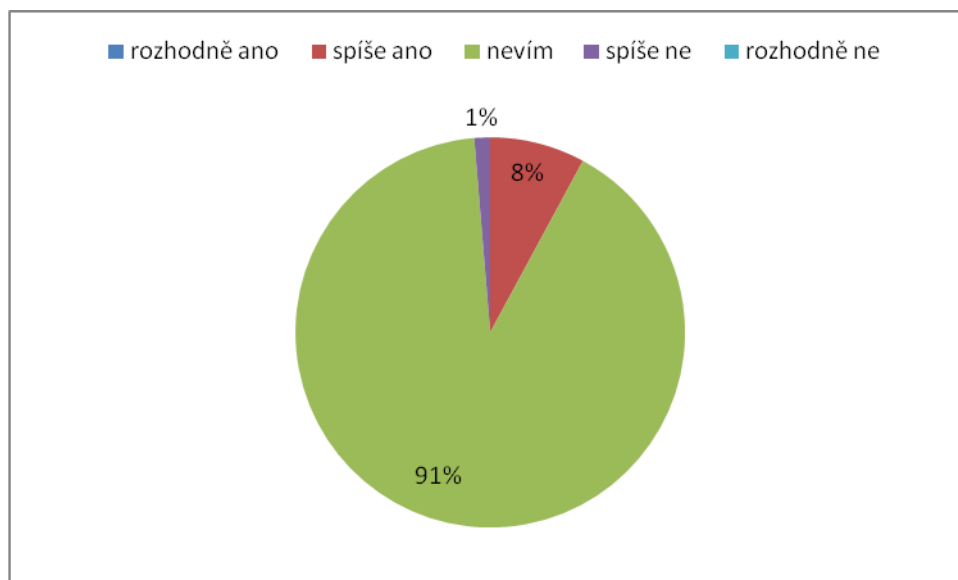

Můžete napsat, které úseky to podle Vás jsou?

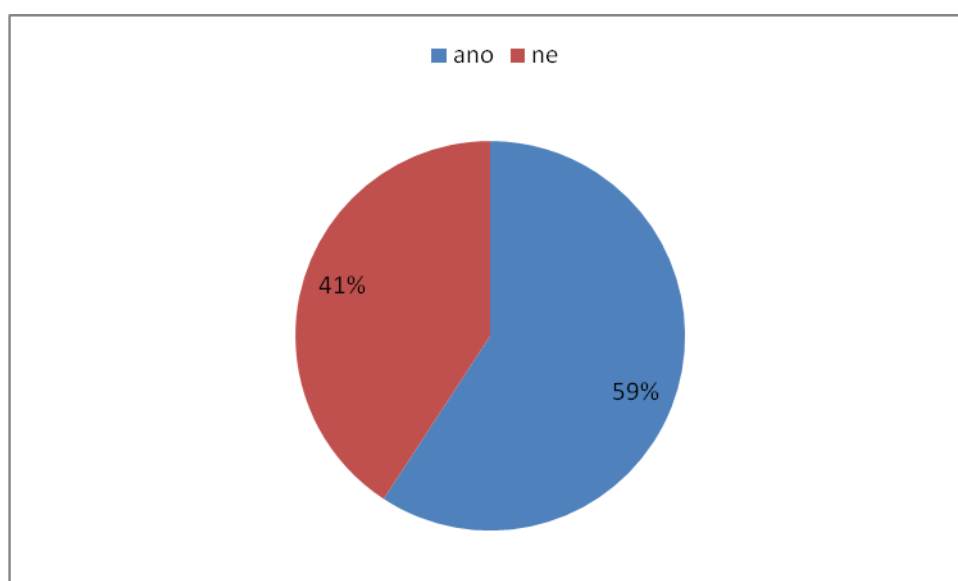

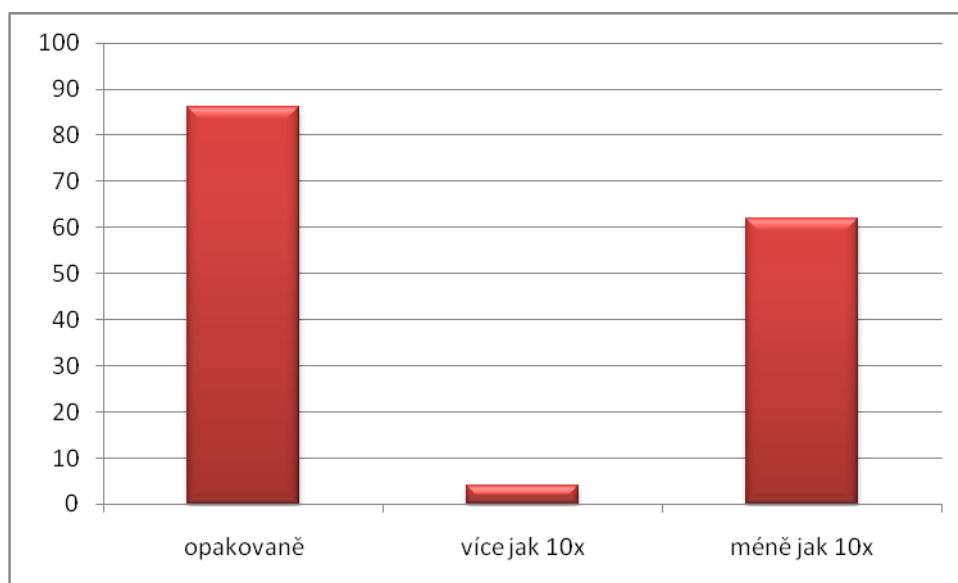
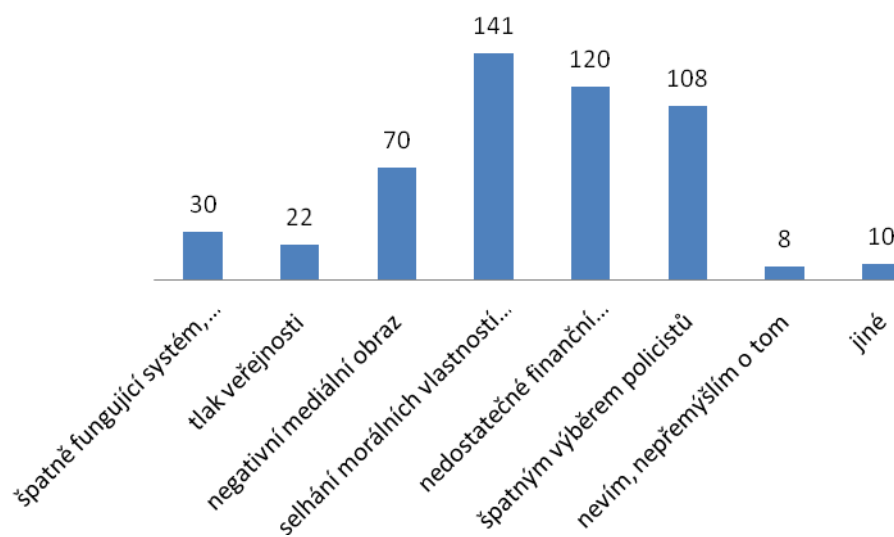
Je na Vašem pracovišti příležitost na braní úplatků?***V případě, že ano, jak by se daly tyto příležitosti odstranit?***

Myslíte si, že Vaši nadřízení věcí o korupci v řadách policie?

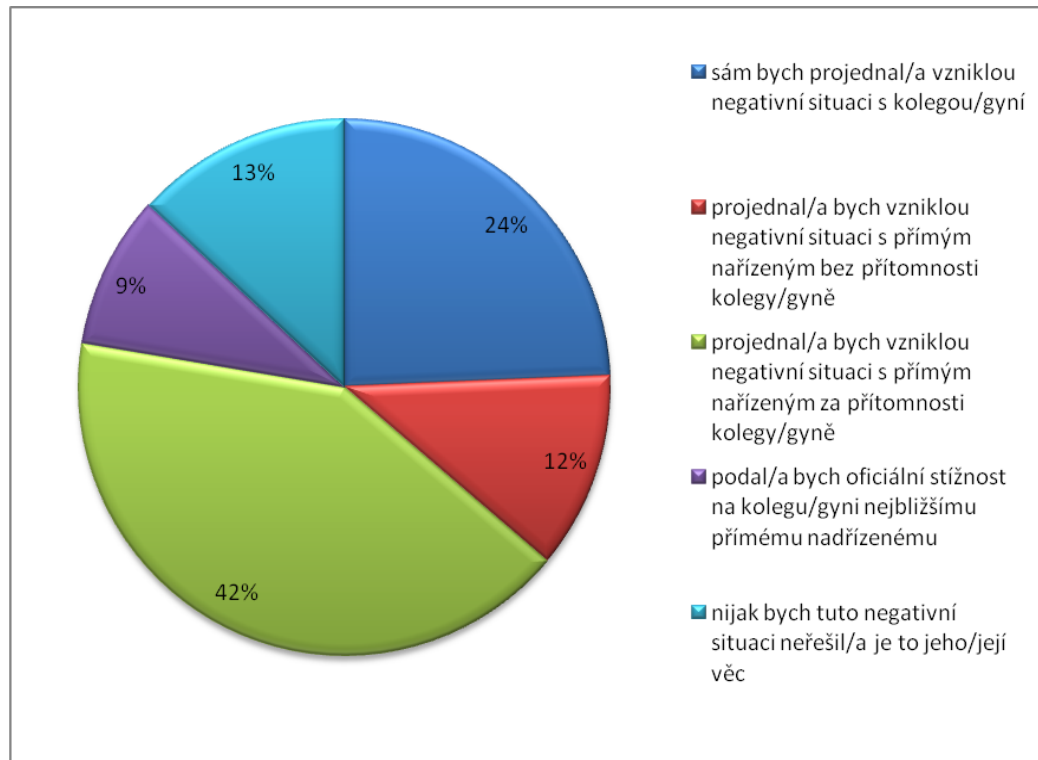

Byl jste již někdy ovlivňován jednoznačnou nabídkou úplatku?

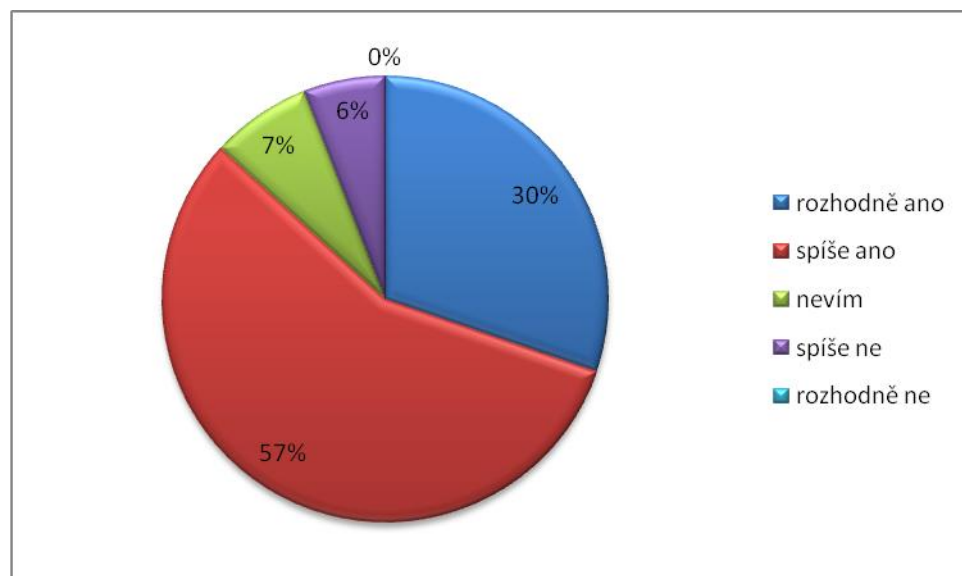

Pokud ano, uveďte kolikrát?***Čím je dle Vašeho názoru zapříčiněna trestná činnost policistů?***

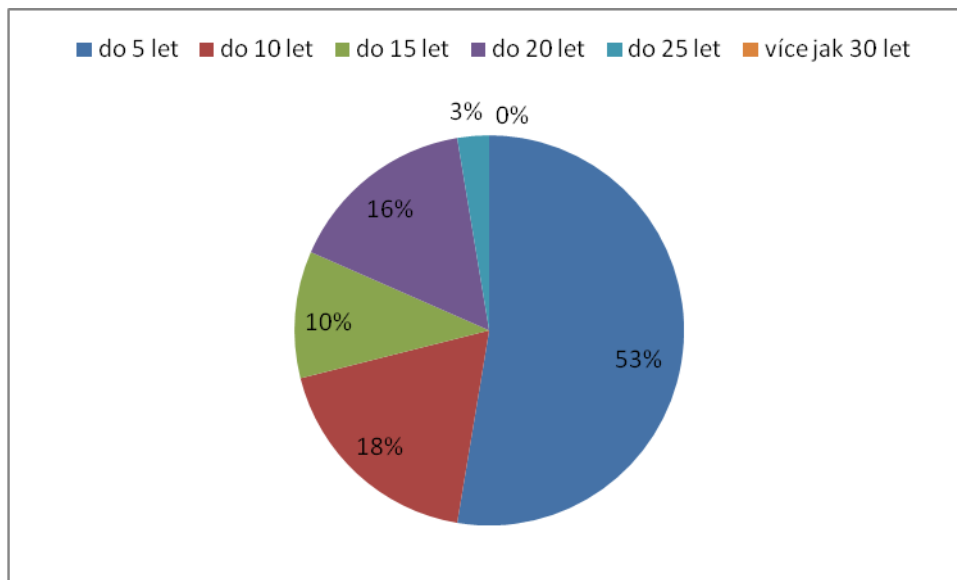
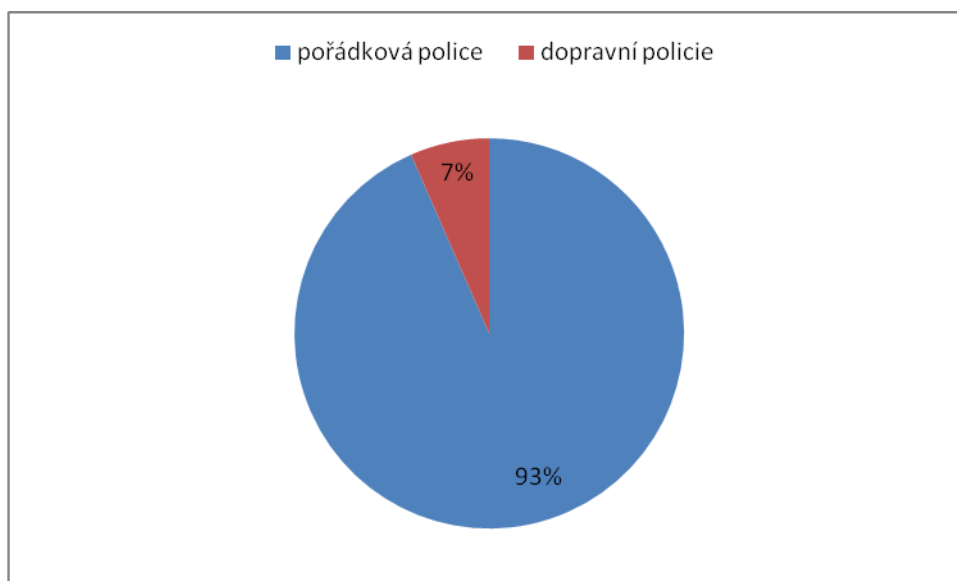
V případě, že byste se dostal/a do situace, kdy byste měl/a pocit, že Váš kolega/kolegyně jedná nesprávně, nebo že se nevhodně chová, jak byste tuto situaci řešil/a?

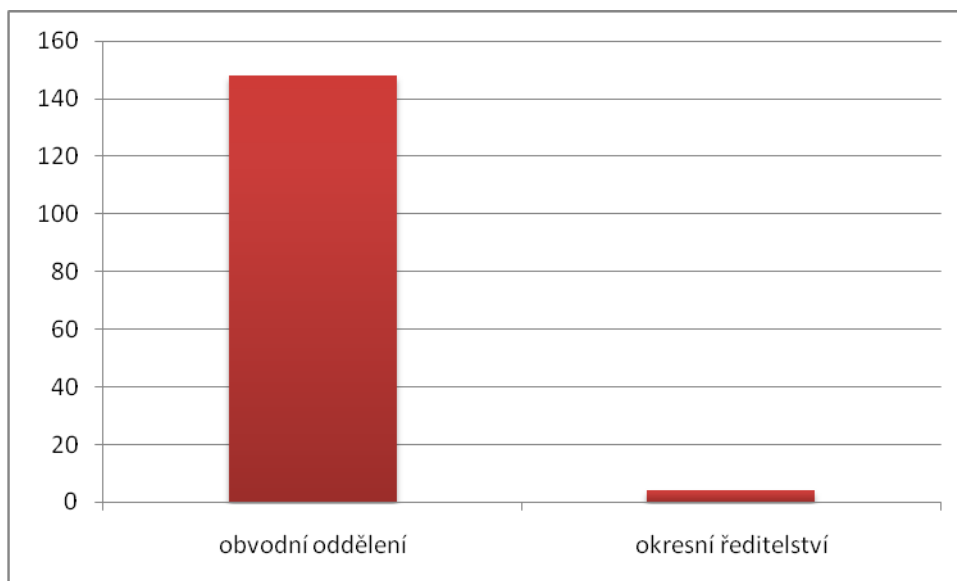
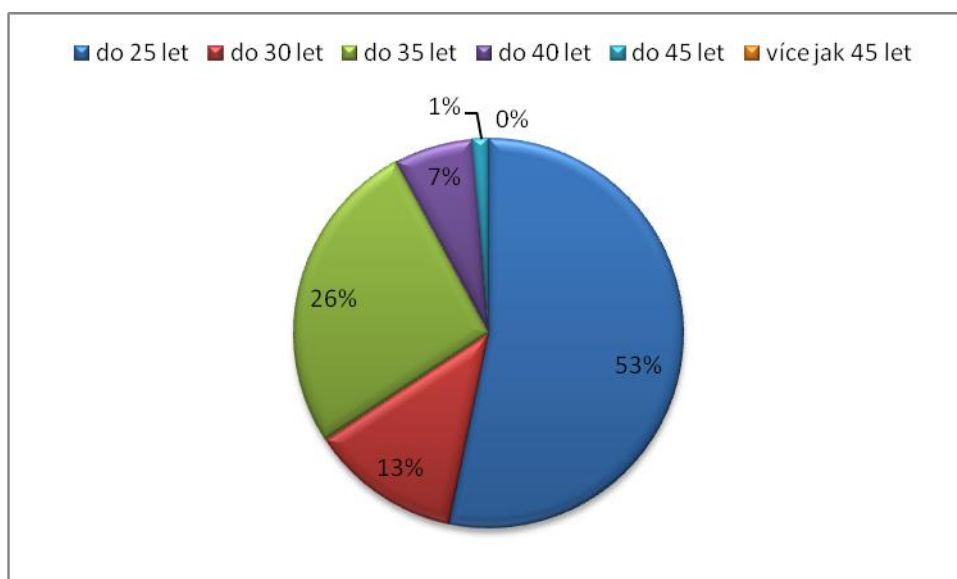

Uspokojuje Vás Vaše zaměstnání?

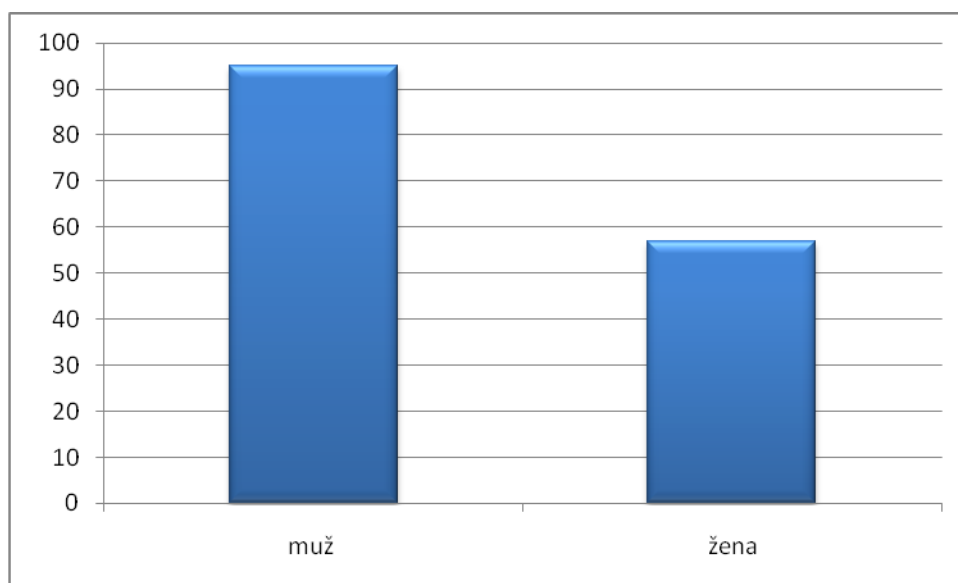

Anamnestická data:

Jak dlouho sloužíte u PČR?***Na jakém úseku policejní činnosti pracujete?***

Na jakém stupni řízení pracujete?***Kolik Vám je let?***

Jste:

ETICKÝ KODEX POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY

Příslušníci policie, vědomi si svého poslání, spočívajícího ve službě veřejnosti, založeného na úctě a respektu k lidským právům, vyjadřují následující principy, jež chtějí sdílet a dodržovat.

1. Cílem policie je

- a) pomáhat a chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti,
- b) prosazovat zákonnost,
- c) pomáhat a chránit práva a svobody osob,
- d) preventivně působit proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji,
- e) usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti,
- f) poskytovat pomoc a služby veřejnosti.

2. Základními hodnotami policie je

- a) profesionalita,
- b) nestrannost,
- c) odpovědnost,
- d) ohleduplnost,
- e) bezúhonnost.

3. Závazkem policie vůči společnosti je

- a) prosazovat zákony přiměřenými prostředky s maximální snahou o spolupráci s veřejností, státními a nestátními institucemi,
- b) chovat se důstojně a důvěryhodně, jednat se všemi lidmi slušně, korektně a s porozuměním a respektovat jejich důstojnost,
- c) uplatňovat rovný a korektní přístup ke každé osobě bez rozdílu, v souladu s respektováním kulturní a hodnotové odlišnosti příslušníků menšinových skupin všude tam, kde nedochází ke střetu se zákony,
- d) při výkonu služby jednat taktně, korektně a vhodně uplatňovat princip volného uvážení,
- e) používat donucovacích prostředků pouze v souladu se zákonem; nikdy nezacházet s žádnou osobou krutě, nehumánně či ponižujícím způsobem,
- f) nést odpovědnost za každou osobu, která byla omezena policií na osobní svobodě,
- g) zachovávat mlčenlivost o informacích zjištěných při služební činnosti,
- h) zásadně odmítat jakékoliv korupční jednání, netolerovat tuto protizákonnou činnost u jiných příslušníků policie, odmítnout dary nebo jiné výhody, jejichž přijetím by mohlo dojít k ovlivnění výkonu služby,
- i) zásadně se vyhýbat jakémukoliv jednání, které by mohlo být střetem zájmů.

4. Závazkem příslušníka policie vůči ostatním příslušníkům policie je

- a) usilovat o otevřenou a partnerskou spolupráci,
- b) dbát, aby vztahy byly založeny na základě profesní kolegiality, vzájemné úcty, respektování zásad slušného a korektního jednání; jakékoliv formy šikanování a obtěžování ze strany spolupracovníků či nadřízených jsou vyloučeny,
- c) netolerovat ani nekrýt podezření z trestné činnosti jiných příslušníků policie a trestnou činnost neprodleně oznámit; stejně tak netolerovat ani jiné jejich protiprávní jednání či jednání, které je v rozporu s Etickým kodexem Policie České republiky.

5. Osobním a profesionálním přístupem příslušníků policie je

- a) nést osobní odpovědnost za svoji morální úroveň a svůj profesionální výkon,
- b) chovat se bezúhonně ve službě i mimo ni tak, aby důstojně reprezentovali policii svým jednáním, vystupováním i zevnějškem.

Každý příslušník policie, který jedná v souladu se zákonem a Etickým kodexem Policie České republiky, si plně zaslouží úctu, respekt a podporu společnosti, jejíž bezpečnost chrání i s nasazením vlastního života.

ZÁVAZNÝ POKYN
policejního prezidenta
ze dne 4. prosince 2006,

**kterým se stanoví základní pravidla chování, služebního jednání
a služební zdvořilosti v Policii České republiky**

V souladu s § 45 odst. 1 písm. e) a § 92 odst. 3 písm. h) zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, a § 6 odst. 1 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, a k zajištění jednotných pravidel chování, služebního jednání a dodržování služební zdvořilosti v Policii České republiky (dále jen „policie“) s t a n o v í m :

ČÁST PRVNÍ
CHOVÁNÍ

Čl. 1

Základní ustanovení

(1) Příslušník policie (dále jen „policista“) je povinen v souladu se služebním slibem¹⁾⁾ dodržovat pravidla slušného chování, společenského vystupování a služební zdvořilosti.

(2) Služební zdvořilostí se rozumí důstojné, ohleduplné a taktní vystupování a ústrojová kázeň¹⁾⁾.

Čl. 2

Pravidla chování

Policista je zejména povinen

- a) řídit se ustanoveními Etického kodexu Policie České republiky¹⁾⁾,
- b) dbát na svoji dobrou pověst a bezúhonnost,
- c) představit se při služebním jednání hodnostním označením a příjmením, pokud to povaha služebního jednání umožňuje; to neplatí při služebním jednání, pro něž je způsob jednání stanoven interním aktem řízení¹⁾⁾,
- d) při výkonu služby vykat osobám zjevně starším patnácti let a jako součást oslovení užívat slovo „pane“, „paní“ nebo „slečno“; příslušníky jiných bezpečnostních sborů a ozbrojených sil policista oslovuje též jejich hodnostním označením nebo hodností, jsou-li mu známy,

¹⁾⁾ § 17 odst. 3 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

²⁾⁾ Nařízení ministerstva vnitra č. 38/1996, o služebním stejnokroji příslušníků a příslušnic Policie České republiky (stejnokrojový předpis).

³⁾⁾ Rozkaz policejního prezidenta č. 1/2005, kterým se vydává „Etický kodex Policie České republiky“.

⁴⁾⁾ Např. čl. 43 odst. 3 závazného pokynu policejního prezidenta č. 85/2006, kterým se upravuje postup příslušníků Policie České republiky při dohledu na bezpečnost a plynulost silničního provozu a šetření dopravních nehod.

- e) zdržet se při výkonu služby důvěrností,
- f) zdržet se při výkonu služby na veřejnosti a při služebním jednání konzumace jídla, žvýkání a jiného nevhodného chování,
- g) udržovat pořádek a čistotu v objektech výkonu služby,
- h) chránit svěřené služební pomůcky a další prostředky před zneužitím, ztrátou a poškozením a využívat je hospodárně a účelně.

Čl. 3

Pravidla služebního styku

(1) Při oslovení nadřízeného se policista představí hodnostním označením a příjmením, případně též názvem služebního místa.

(2) Přijetí rozkazu policista potvrdí například slovem „provedu“.

(3) Při služebním telefonickém styku se volaný představí hodnostním označením, příjmením, názvem pracoviště, případně též názvem služebního místa. Poté se stejným způsobem představí volající. O ukončení hovoru mezi nadřízeným a podřízeným rozhoduje nadřízený, v ostatních případech volající.

(4) Ustanovení odstavce 3 se nepoužije, jde-li o údaje podléhající utajení.

(5) Při ústním i písemném služebním styku a při služebním styku pomocí elektronických sítí a dalších komunikačních prostředků je policista povinen dodržovat pravidla slušného chování a služební zdvořilosti, vhodný jazykový styl a dodržovat pravidla českého jazyka, případně jazyka, v němž je komunikace vedena. Za služební styk pomocí elektronických sítí a dalších komunikačních prostředků se pokládá každý styk prostřednictvím služebních telefonních, rádiových a elektronických komunikačních zařízení.

Čl. 4

Velení jednotce

(1) Jednotce velí velitel jednotky povely. Je-li to účelné, předchází povelu oslovení jednotky nebo její části.

(2) Základními povely jsou „POZOR“ a „POHOV“. Při povelu „POZOR“ zaujme policista základní postoj; základním postojem se rozumí vzpřímený postoj s patami u sebe a špičkami mírně rozevřenými, s nohama napřímenými v kolenu, s vypjatou hrudí, zataženým břichem, vyrovnanými rameny, volně spuštěnými pažemi, dlaněmi sevřenými v pěsti a se zpříma vztyčenou hlavou. Při povelu „POHOV“ policista uvolní držení těla a lehce pokrčí pravou nohu v kolenu; při delším stání lze pokrčení v kolenu střídát u levé a pravé nohy.

(3) Mimo základní povely podle odstavce 2 se podle rozhodnutí velitele jednotky nebo nadřízeného přiměřeně použijí povely podle ustanovení cvičebního řádu pořádkových jednotek¹⁾⁾; tím není dotčena odlišná úprava pro pořádkové jednotky.

(4) Povely podle odstavců 2 a 3 lze použít i při velení jednotlivci.

⁵⁾⁾ Metodický pokyn ředitele služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky č. 2/2003, kterým se vydává „Cvičební řád pořádkových jednotek“.

ČÁST DRUHÁ ZDRAVENÍ

Čl. 5 Povinnost zdravit

(1) Policisté jsou povinni navzájem se zdravit; jako první zdraví podřízený nadřízeného a policista s nižším hodnostním označením policistu s vyšším hodnostním označením. Policisté se stejným hodnostním označením se zdraví současně nebo se při zdravení řídí obecnými pravidly chování; těmito pravidly se řídí i policista při zdravení osoby v občanském oděvu, pokud neví, zda je policistou, nebo nezná její hodnostní označení.

(2) Policista je povinen zdravit ministra vnitra, jeho náměstky a své nadřízené.

(3) Policista je povinen při služebním jednání zdravit ostatní osoby, s nimiž jedná.

(4) Policista je povinen při oficiálních příležitostech zdravením vzdát poctu

- a) prezidentovi republiky, předsedovi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, předsedovi Senátu Parlamentu České republiky, předsedovi vlády a představitelům, které doprovázejí,
- b) nesené, vztyčované nebo snímané státní vlajce České republiky,
- c) při přednesu hymny České republiky nebo cizího státu,
- d) nesené nebo vystavené rakvi se zesnulým.

Čl. 6 Výjimky z povinnosti zdravit

Policista není povinen zdravit

- a) v situacích, kdy by zdravení mohlo ohrozit výkon služby, zejména při
 1. služebních zákrocích,
 2. eskortách,
 3. řízení dopravy,
 4. řízení dopravních prostředků,
 5. obsluze techniky,
 6. činnosti na režimovém pracovišti s nepřetržitým provozem,
 7. záchranných pracích a odstraňování následků požárů, havárií a živelních pohrom,
 8. pyrotechnických činnostech,
 9. péči o služební zvíře a jeho výcviku,
- b) v době výcviku, zejména při
 1. střelbě v palebném postavení a na palebné čáře,
 2. služební tělesné přípravě,

- c) v situacích, kdy by zdravení bylo společensky nevhodné, zejména
1. při tělesné hygieně,
 2. ve stravovacích zařízeních,
 3. v době nočního klidu v ubytovacích prostorech.

Čl. 7 **Způsob zdravení**

(1) Policista ve služebním stejnokroji s nasazenou pokrývkou hlavy zdraví připažením levé ruky a přiložením pravé ruky nad pravý spánek; ruka je otevřena dlaní dolů se semknutými prsty v jedné přímce s předloktím, nadloktí svírá s tělem úhel 45 až 90 stupňů.

(2) Policista ve služebním stejnokroji bez nasazené pokrývky hlavy zdraví připažením a krátkým pokynutím hlavou.

(3) Policista ve služebním stejnokroji v prostředcích hromadné dopravy a při jízdě na koni zdraví pokynutím hlavou.

(4) Policista ve služebním stejnokroji může ve vhodných situacích pozdrav provedený podle odstavců 1 až 3 doplnit občanským pozdravem.

(5) Policista v občanském oděvu zdraví pokynutím hlavou, občanským pozdravem nebo kombinací obou způsobů.

(6) Poctu podle čl. 5 odst. 4 vzdává policista ve služebním stejnokroji s nasazenou pokrývkou hlavy pozdravem podle odstavce 1 a policista ve služebním stejnokroji bez nasazené pokrývky hlavy a v občanském oděvu zaujetím základního postoje.

(7) Při vstupu nadřízeného nebo policisty s vyšším hodnostním označením do místnosti a při jeho odchodu z místnosti zdraví podřízený nebo policista s nižším hodnostním označením současně s pozdravem podle odstavců 1, 2, 4 a 5 povstáním.

(8) Policisté shromáždění při společném zaměstnání zdraví nadřízeného při jeho příchodu a odchodu povstáním.

Čl. 8 **Zdravení jednotkou**

(1) Jednotka pod jednotným velením zdraví na povel „POZOR“ zaujetím základního postoje čelem k osobě, kterou zdraví. Velitel jednotky zdraví způsobem uvedeným v čl. 7. Pozdrav se ukončuje povelém „POHOV“.

(2) Velitel jednotky podle situace doplní pozdrav hlášením obsahujícím oslovení příchozího, hodnostní označení a příjmení velitele jednotky a stručnou informaci o činnosti jednotky.

ČÁST TŘETÍ **HODNOSTNÍ OZNAČENÍ**

Čl. 9 **Užívání hodnostního označení**

(1) Hodnostní označení policisté užívají zejména při vzájemném oslovování.

(2) Mužům náleží mužská varianta hodnostního označení, ženám náleží ženská varianta hodnostního označení. Přehled obou variant a rozdělení hodnostních označení do skupin jsou uvedeny Čá.211-181-p.rtf k tomuto závaznému pokynu.

Čl. 10

Zkratka hodnostního označení

(1) Zkratka hodnostního označení je písemnou podobou hodnostního označení. Užívá se v souvislosti s výkonem služby, zejména

- a) na služebních písemnostech,
- b) na písemnostech ve věcech služebního poměru,
- c) na jmenovkách upevněných na občanském nebo pracovním oděvu,
- d) na štítcích označujících služební místnosti.

(2) Zkratku hodnostního označení i jeho slovní podobu lze užít i mimo službu při vhodných příležitostech, zejména

- a) při zájmové činnosti podporující policii,
- b) při významných příležitostech v osobním životě;

užitím zkratky hodnostního označení ani jeho slovní podoby nesmí dojít ke znevážení policie.

(3) Zkratka hodnostního označení se uvádí před jménem. Při užití akademického nebo jiného obdobného titulu před jménem se zkratka hodnostního označení uvádí před prvním z těchto titulů.

(4) Podoba zkratek hodnostních označení je uvedena v příloze k tomuto závaznému pokynu.

ČÁST ČTVRTÁ

DALŠÍ POŽADAVKY NA POLICISTY

Čl. 11

Vzhled

(1) Policista

- a) je povinen být na veřejnosti a při výkonu služby řádně a čistě ustrojen, upraven, ostříhán a oholen, případně s upravenými vousy,
- b) nesmí na veřejnosti a při výkonu služby nosit vlasy upravené nadměrně nepřírozenými barvami nebo tvary účesů nebo tvary účesů charakteristickými pro extremistické skupiny; za takový tvar účesu se nepokládá krátký sportovní sestřih ani zcela oholené vlasy; nesmí též mít vlasy v úpravě, která by mohla podstatně zvýšit ohrožení jeho bezpečnosti při výkonu služby,
- c) je povinen být oblečen způsobem odpovídajícím charakteru výkonu služby a zastávanému služebnímu místu,
- d) nesmí při výkonu služby nosit takové ozdoby, šperky ani doplňky, které by

vzhledem k svému tvaru, umístění nebo velikosti mohly snižovat vážnost nebo důstojnost policisty nebo usnadnit či učinit účinnějším případný útok proti němu,

- e) nesmí mít při výkonu služby viditelné tetování, které by svým umístěním, velikostí nebo podobou mohlo snižovat vážnost nebo důstojnost policisty,
- f) ve služebním stejnokroji nesmí nosit na uších sluchátka nebo komunikační zařízení, pokud to není nutné k výkonu služby.

(2) Policista ve služebním stejnokroji je povinen dodržovat ustanovení odstavce 1 písm. a), b), d), e) a f) i v době mimo službu. Ustanovení stejnokrojového předpisu¹⁾⁾ nejsou dotčena.

Čl. 12 Kouření

Policistovi je zakázáno kouření

- a) v objektech výkonu služby
 1. v místnostech užívaných také nekuřáky,
 2. ve společných uzavřených prostorech mimo vyhrazená místa,
- b) ve služebních dopravních prostředcích,
- c) na veřejnosti, je-li ve služebním stejnokroji,
- d) při práci se služebním zvířetem.

Čl. 13 Alkohol a návykové látky

(1) Policista nesmí být při výkonu služby pod vlivem alkoholu.

(2) Policistovi je zakázáno zneužívat návykové látky¹⁾⁾.

Čl. 14 Dary a jiné výhody

(1) Policista nesmí v souvislosti s výkonem služby přijmout dar ani jinou výhodu, s výjimkou darů a výhod poskytovaných Ministerstvem vnitra, policií nebo na základě právních předpisů¹⁾⁾.

(2) Za dary ani jiné výhody se nepovažují

- a) drobné upomínkové předměty, které jsou běžně poskytovány fyzickými nebo právnickými osobami nebo veřejnoprávními orgány při pracovních jednáních,
- b) vstupenky na kulturní, společenské či sportovní akce, na něž je policista vyslán jménem České republiky, Ministerstva vnitra nebo policie.

ČÁST PÁTÁ ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

⁶⁾⁾ Čl. 5 nařízení Ministerstva vnitra č. 38/1996.

⁷⁾⁾ § 2 písm. a) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů.

⁸⁾⁾ Např. § 49 odst. 2 písm. b) zákona č. 361/2003 Sb.

Čl. 15 Společná ustanovení

(1) Ustanovení čl. 1 až 3, 5 a 9 až 14 se nevztahují na policisty při výkonu operativně pátrací činnosti¹⁾⁾, při výkonu osobní ochrany¹⁾⁾, při zvláštní ochraně svědka¹⁾⁾ a v souvislosti s těmito činnostmi v případech, kdy by jejich dodržování mohlo narušit nebo ohrozit plnění služebních úkolů.

(2) Policisté, kteří se osobně znají, se podle charakteru svého vztahu mohou při vzájemném jednání mimo styk s veřejností a oficiální příležitosti v mezích obecných pravidel společenského styku odchýlit od ustanovení čl. 2 písm. c) až e), čl. 3, čl. 7 odst. 7 a čl. 9 odst. 1.

(3) Ustanovení čl. 1 až 3, čl. 5 odst. 1 až 3, čl. 6, čl. 11 odst. 1 písm. a) až e), čl. 12 písm. a), b) a d), čl. 13 odst. 1 (též ve vztahu k návykovým látkám), čl. 14 a odstavce 2 se s ohledem na konkrétní pracovní zařazení přiměřeně vztahují také na zaměstnance policie. Na základě rozhodnutí nadřízeného mohou zaměstnanci policie v souvislosti s výkonem práce užívat způsobem uvedeným v čl. 10 odst. 1 a 3 zkratku „o. z.“ (občanský zaměstnanec/občanská zaměstnankyně).

(4) Mimo ustanovení čl. 12 a 13 stanoví další pravidla v oblasti kouření, alkoholu a návykových látek právní předpis¹⁾⁾.

(5) Pro účely tohoto závazného pokynu se hodnotným označením u policisty v generálské hodnosti rozumí jeho generálská hodnost.

Čl. 16 Zrušovací ustanovení

Zrušuje se závazný pokyn policejního prezidenta č. 145/1999, k jednotné aplikaci čl. 4a nařízení Ministerstva vnitra č. 36/1999, kterým se upravují pravidla chování a zdravení v Policii České republiky, ve znění nařízení Ministerstva vnitra č. 114/1999.

Čl. 17 Účinnost

Tento závazný pokyn nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2007.

Č. j. PPR-1023/K-ALO-2006

Policejní prezident
plk. Mgr. Vladislav HUSÁK v. r.

Obdrží:

⁹⁾⁾ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 131/2001, o operativně pátrací činnosti, ve znění závazného pokynu policejního prezidenta č. 75/2004.

¹⁰⁾⁾ § 2 odst. 1 písm. g) zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění zákona č. 26/1993 Sb.

¹¹⁾⁾ Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁾⁾ § 92 odst. 3 písm. h) a i) zákona č. 361/2003 Sb.

M, N, odb. leg., insp. MV, odb. int. auditu a supervize,
odb. arch. a spis. sl., odb. pers., odb. správ. činn.,
odb. práv, bezp. odb., odb. bezp. pol.,
odb. konc. a org., od. mezin. spol. a evrop. integrace,
ekonom. odb., odb. vzděl. a správy pol. školství,

SPŠ MV, Policejní akademie ČR,

PP, KPP, NPP, BO, OVK, ALO, SSKOÚ,

OPP, OSŘI, PIS,

HHS, OMPS, OPER, SVSPS, SKŘ,

OSKH, PO, OSPČV,

ŘSPPSŽP, ŘSDP, ŘSSČP, ÚSKPV,

ÚONVDK, ÚZČ, ÚSČ, ÚOKFK, ÚOOZ, NPC,

ÚOÚČ, ÚOP, LS, CPP, ÚRN, KÚP, ÚDV,

P ČR správy krajů a správa hl. m. Prahy

Z á z n a m :

S pokynem byli seznámeni (dne - kým):

Opatření učiněná k provedení pokynu:

Kontrolou pověřen:

Datum: Podpis vedoucího pracovníka:

Doporučená hesla pro dokumentaci:

- chování
- zdvořilost
- alkohol
- kouření
- návykové látky